

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему: Організаційно-методичне забезпечення обліку та аналіз грошових
коштів на ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0719-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»
спеціалізації облік і аудит на підприємствах
малого бізнесу

П.С. Лавренченко

Керівник: к.е.н., професор Рибалко О.М.

Рецензент: к.е.н., доцент Сьомченко В.В.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»
Спеціалізація облік і аудит на підприємствах малого бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2020р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Лавренченку Павлу Сергійовичу

1. Тема роботи: Організаційно-методичне забезпечення обліку та аналіз грошових коштів на ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»
керівник роботи Рибалко Олена Михайлівна, к.е.н., професор,
затверджені наказом ЗНУ від 18.06.2020 р., № 811-с.
2. Строк подання студентом роботи 01 березня 2021
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані фінансової звітності підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розкрити теоретичні аспекти в обліковій категорії грошового обороту; вивчити особливості обліку грошових коштів на ТОВ «ЗР-Інвест»; провести аналіз грошових коштів на ТОВ «ЗР-Інвест».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
17 рис., 10 табл., 11 формул

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Рибалко О.М.	14.10.2020	14.10.2020
2	к.е.н., доцент Рибалко О.М.	02.11.2020	02.11.2020
3	к.е.н., доцент Рибалко О.М.	15.12.2020	15.12.2020

7. Дата видачі завдання: 07 вересня 2020р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	вересень 2020	виконано
2.	Написання вступу	жовтень 2020	виконано
3.	Виконання першого розділу	листопад 2020	виконано
4.	Виконання другого розділу	грудень 2020	виконано
5.	Виконання третього розділу	січень 2021	виконано
6.	Написання висновків	лютий 2021	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	лютий 2021	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	березень 2021	виконано

Студент _____
(підпис)

П.С. Лавренченко

Керівник роботи _____
(підпис)

О.М. Рибалко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 129 с., 3 розділи, 10 табл., 17 рис., 4 додатка, 70 джерел.

ГРОШОВІ КОШТИ, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КАСОВА ОПЕРАЦІЯ, ГРОШОВИЙ ПОТОК, ГРОШОВИЙ ОБОРОТ, БАНКІВСЬКА УСТАНОВА

Об'єкт дослідження – процес руху грошових коштів суб'єктів підприємницької діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій стосовно удосконалення методики обліку грошових коштів і аналізу грошових потоків суб'єктів підприємницької діяльності.

Методи дослідження: методи логічного аналізу, індукції і дедукції (при уточненні економічної сутності грошових потоків), метод системного вивчення господарських процесів (при дослідженні бухгалтерського обліку грошових потоків), економіко-статистичні методи обробки інформації: середні величини, динамічні ряди (при розробці шляхів оптимізації грошових потоків).

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– уточнено тлумачення категорії «грошовий оборот» як процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні;

– доповнено інтерпретація поняття «грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених в готівковій та безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства

(організації) та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових та платіжних документів;

– розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві, що дасть можливість відслідкувати взаємозв'язок між придбанням сировини, продажем готової продукції та отриманням платежів за неї для скорочення операційного і фінансового циклів;

– запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства для збалансованості надходжень і витрат грошових коштів, прискорення їх обороту з метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства;

– удосконалено заходи короткострокового та довгострокового характеру для збалансованості дефіцитного грошового потоку, що забезпечить умови максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підвищення рівня самофінансування підприємства та зменшить залежність від зовнішніх джерел фінансування;

– запропоновано скласти платіжний календар, в якому, з одного боку, відображаємо графік надходжень коштів від усіх видів діяльності протягом прогностичного періоду, а з іншого – графік майбутніх платежів, що дасть можливість здійснювати оперативний контроль, вчасно фіксувати зміну фінансової ситуації, вживати коригувальні заходи для забезпечення платоспроможності, для підвищення обґрунтованості рішень щодо формування залишків грошових коштів підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку грошових коштів і розрахунків в сучасних умовах господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом.

SUMMARY

Qualifying work contains 129 pp., 3 sections, 10 tab., 17 fig., 4 annex, 70 references.

CASH, ACCOUNTING, CASH OPERATION, CASH FLOW, CASH TURNOVER, BANKING INSTITUTION

The object of research is the process of cash flow of business entities.

The purpose of the qualification work is to develop theoretical provisions and practical recommendations for improving the methodology of accounting for cash and cash flow analysis of business entities.

Research methods: methods of logical analysis, induction and deduction (in clarifying the economic essence of cash flows), the method of systematic study of economic processes (in the study of cash flow accounting), economic and statistical methods of information processing: averages, time series (in developing ways to optimize cash flows).

In the course of the research the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

- the interpretation of the category "money turnover" as a process of continuous movement of money between the subjects of economic relations in social reproduction is clarified;
- the interpretation of the concept of "cash" as income and receipts of resources, expressed in cash and non-cash forms, which are constantly involved in the economic activity of the enterprise (organization) and may be in the form of banknotes, "non-cash", securities, cash and payment documents;
- the scheme of stages of money circulation at the enterprise is developed that will give the chance to trace interrelation between purchase of raw materials, sale of finished goods and reception of payments for it for reduction of operational

and financial cycles;

- the stages of planning the company's cash for the balance of cash receipts and expenditures, accelerating their turnover in order to improve the information base for decision-making on enterprise development;

- improved short-term and long-term measures to balance the deficit cash flow, which will provide conditions for maximizing the net cash flow of the enterprise, the growth of which will increase the level of self-financing of the enterprise and reduce dependence on external sources of financing;

- it is proposed to compile a payment calendar, which, on the one hand, reflects the schedule of receipts from all activities during the forecast period, and on the other – the schedule of future payments, which will allow operational control, timely record changes in financial situation, take corrective measures to ensuring solvency, to increase the validity of decisions on the formation of cash balances of the enterprise.

The practical application of the recommendations proposed by the author will ensure adequate reflection of cash accounting and settlement operations in modern business conditions, timely receipt and analysis of the necessary information by management.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП..... 10

РОЗДІЛ 1 РОЗКРИТТЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ В ОБЛІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ ГРОШОВОГО ОБОРОТУ

1.1 Сутність та економічна основа грошового обороту..... 15

1.2 Балансування грошових потоків..... 21

1.3 Склад основних елементів грошових активів підприємства та управління ними..... 31

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства..... 42

2.2 Загальний порядок ведення касових операцій та операцій з іншими грошовими коштами..... 49

2.3 Облік грошових коштів на рахунках в банку..... 67

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

3.1 Аналіз динаміки і факторів зміни обсягів грошових коштів та збалансованості грошових потоків..... 82

3.2 Аналіз інтенсивності й ефективності грошових потоків..... 101

3.3 Шляхи оптимізації грошових коштів..... 106

ВИСНОВКИ..... 110

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ..... 115

ДОДАТОК А Основні види банківських рахунків..... 121

ДОДАТОК Б Облік грошових коштів у касі та інших коштів..... 122

ДОДАТОК В Відображення руху грошових коштів в банках..... 125

ДОДАТОК Д Баланс (звіт про фінансовий стан) станом на 31.12.2019.... 128

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

БПК – банківська платіжна картка

ВКО – видатковий касовий ордер

Д-т – дебет

КО – касовий ордер

К-т – кредит

НБУ – Національний банк України

ОЦ – операційний цикл

П(С)БО – положення (стандарти) бухгалтерського обліку

ПКО – прибутковий касовий ордер

рах. – рахунок

СДР – спеціальний депозитний рахунок

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

Ринкове реформування економіки України, її стабілізація і розвиток потребують удосконалення економічних методів господарювання і підвищення ефективності управлінських рішень. Досвід країн з розвинутою економікою свідчить, що ефективність господарської діяльності і економічний розвиток підприємств пов'язані з якістю управління рухом грошових коштів, уповільнення чи припинення якого стає причиною банкрутства. Навіть прибуткові підприємства втрачають платоспроможність через неефективне управління рухом грошових коштів, що має наслідком спрямування прибутку на фінансування залишкових активів з низькою ліквідністю і відсутністю грошових коштів для розрахунків з кредиторами. Тому для обґрунтування управлінських рішень використовуються показники руху грошових коштів, що дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства оперативніше і повніше, ніж традиційні показники.

Ефективність управлінських рішень залежить від оперативності та достовірності інформації щодо руху грошових коштів від поточної господарської діяльності та руху грошових коштів, пов'язаних з розвитком підприємства. Тому важливим завданням є удосконалення інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень щодо руху грошових коштів на основі вирішення проблем методики і організації його обліку та аналізу.

Питання методики та організації обліку і аналізу руху грошових коштів знайшли відображення у дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців. Фундаментальні праці таких закордонних дослідників, як Ван Бред М., Глен А. Велш, Друрі К., Нідлз Б., Шорт Д.Г. є теоретичною основою міжнародних стандартів обліку грошових коштів. Наукові дослідження Адамса Р., Дефліза Ф.Л., Томаса Р., Хелферта Е., Хікса д. спрямовані на розробку методики аналізу ліквідності, рівномірності та збалансованості руху грошових коштів. Вітчизняні фахівці Білуха М.Т., Болух М.А., Бутинець

Ф.Ф., Верига Ю.А., Герасимович А.М., Голов С.Ф., Малюга Н.М., Мних Є.В., Нападовська Л.В., Пархоменко В.М., Пушкар М.С., Осадчий Ю.І., Савченко В.Я., Сопко В.В., Хом'як Р.Л., Чумаченко М.Г., Швець В.Г., Шевчук В.О. розкривають проблеми обліку, аналізу руху грошових коштів відповідно до потреб реформування економіки, визначають місце і роль обліку і аналізу у системі управління рухом грошових коштів підприємства Їх рекомендації спрямовані на удосконалення обліку та аналізу руху грошових коштів в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності.

Незважаючи на вагомий внесок закордонних та вітчизняних вчених у розвиток обліку і аналізу грошових коштів, актуальною залишається проблема вдосконалення методики та організації обліку, аналізу грошових коштів з точки зору поділу його на рух грошових коштів від поточної господарської діяльності та рух грошових коштів, що пов'язаний з розвитком підприємства. Це обумовлено потребами технічної модернізації та поліпшення ефективності поточної виробничо-комерційної діяльності вітчизняних підприємств.

Необхідність вирішення питань методики та організації обліку і аналізу грошових коштів підприємства та недостатній рівень теоретичної розробки проблеми обумовлюють актуальність обраної теми.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій стосовно удосконалення методики обліку грошових коштів і аналізу грошових потоків суб'єктів підприємницької діяльності.

Для досягнення мети поставлені наступні завдання:

- дослідити та внести пропозиції щодо уточнення понять «грошові кошти» і «грошовий оборот»;
- на основі проведеного дослідження вивчити існуючі проблеми обліку грошових коштів на підприємстві;
- вивчити тенденції, закономірності, проблеми, які потребують вирішення в контексті удосконалення інформаційного забезпечення процесу

прийняття рішень щодо грошових коштів;

- провести аналіз руху, рівня динаміки, складу грошових коштів, збалансованості грошових потоків, щоб запропонувати шляхи їх оптимізації;

- розробити методичні підходи до аналізу оптимальності залишків грошових коштів на основі врахування періодичності та передбачуваності їх надходжень і витрат.

Об'єктом дослідження є процес руху грошових коштів суб'єктів підприємницької діяльності.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку грошових коштів та аналіз грошових потоків.

Інформаційною базою роботи обрано ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ».

В процесі дослідження застосовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи пізнання. В роботі використовувалися: методи логічного аналізу, індукції і дедукції (при уточненні економічної сутності грошових потоків), метод системного вивчення господарських процесів (при дослідженні бухгалтерського обліку грошових потоків), економіко-статистичні методи обробки інформації: середні величини, динамічні ряди (при розробці шляхів оптимізації грошових потоків).

Матеріалами для дослідження стали законодавчі і нормативні документи України, праці вітчизняних і закордонних вчених з питань обліку грошових коштів, спеціалізовані періодичні видання, первинні документи, форми звітності досліджуваного підприємства.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнено тлумачення категорії «грошовий оборот» як процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні;

- доповнено інтерпретація поняття «грошові кошти» як доходи та надходження ресурсів, виражених в готівковій та безготівковій грошовій формах, які постійно беруть участь у господарській діяльності підприємства

(організації) та можуть перебувати у формі грошових купюр, «безготівкових грошей», цінних паперів, грошових та платіжних документів;

– розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві, що дасть можливість відслідити взаємозв'язок між придбанням сировини, продажем готової продукції та отриманню платежів за неї для скорочення операційного і фінансового циклів;

– запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства для збалансованості надходжень і витрат грошових коштів, прискорення їх обороту з метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства;

– удосконалено заходи короткострокового та довгострокового характеру для збалансованості дефіцитного грошового потоку, що забезпечить умови максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підвищення рівня самофінансування підприємства та зменшить залежність від зовнішніх джерел фінансування;

– запропоновано скласти платіжний календар, в якому, з одного боку, відображаємо графік надходжень коштів від усіх видів діяльності протягом прогностичного періоду, а з іншого – графік майбутніх платежів, що дасть можливість здійснювати оперативний контроль, вчасно фіксувати зміну фінансової ситуації, вживати коригувальні заходи для забезпечення платоспроможності, для підвищення обґрунтованості рішень щодо формування залишків грошових коштів підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в наступному. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендації дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку грошових коштів і розрахунків в сучасних умовах господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом.

Наукові положення основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювались на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та

держави» 17 квітня 2020 року (тема: «Теоретичне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства»), XII університетській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2020» (тема: Особливості обліку грошових коштів»), VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів, здобувачів і студентів «Облік, аналіз і контроль в стратегії розвитку економіки України» 25 квітня 2020 року (тема: «Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві»), XV Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку ново економіки на світовому, державному та регіональному рівні» (тема: «Сутність та концепції грошових потоків»).

Загальний обсяг роботи становить 129 сторінок, на яких розміщено 17 рисунків, 10 таблиць, 11 формул, 4 додатки та 70 пунктів списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

РОЗКРИТТЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ В ОБЛІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ ГРОШОВОГО ОБОРОТУ

1.1 Сутність та економічна основа грошового обороту

Поняттями, якими характеризують суспільні грошові відносини, виступають такі, як: грошовий обіг, грошовий оборот, маса грошей, фінанси, швидкість обігу грошей. Виходячи з того, що деякі з них знайшли своє тлумачення в літературі достатньо повно і однозначно, то що стосується поняття «грошовий оборот» і «грошовий обіг», то вони, на нашу думку, залишаються до сих пір дискусійними. Відповідно, ведуться дискусії щодо сутності цих понять, сфер використання, їх взаємозв'язків тощо.

Як можна побачити, грошовий оборот у більшості видань трактується виступає сукупністю всіх грошових платежів у народному господарстві. Але, на наш погляд, таке визначення має істотний недолік як такий, що фіксує тільки кількісний бік та результативний аспект грошового обороту. А поза увагою залишається його сутність як рух грошей у процесі відтворення. Подібний недолік і до визначення поняття грошового обороту призводить до формального підходу. Можна також зазначити, що позиція багатьох авторів щодо трактування грошового обороту є не послідовною, це стосується і визначення грошового обігу, де автори повернулися до формальних ознак, звівши його значення до якості обороту готівки зважаючи на підставу, що тільки готівка може здійснювати поза банками обіг. На наш погляд, при реалізації цінностей рух грошей насправді однаково здійснюють гроші як готівкові, так і безготівкові, при цьому переходячи від одного учасника до іншого у сфері обігу. Відмінність полягає лише в тому, що готівкові кошти можуть переміщуватись із рук платника в руки одержувача, а безготівкові

кошти можуть переміщуватись із рахунків платника на рахунки одержувача. Але дана відмінність не може змінити сутності явища грошового обігу, відповідно яким обслуговується реалізація реальних благ.

Суспільне виробництво має у ринковій економіці товарну форму, що призводить до двоякого виразу руху валового сукупного продукту – натурально-речового та грошового. В цих двох виразах рух вартості у процесі відтворення проявляється у вигляді двох самостійних процесів – перший як рух продуктів, а другий – як рух грошей або грошові доходи. При цьому, вони нерозривно пов'язані, оскільки вони мають спільну субстанцію – вартість сукупного продукту. На цій вартості базуються грошові потоки, також нею визначається реальна цінність маси грошей, що перебувають в процесі обороту, незважаючи на номінальну величину вартості цих грошей. В той же час, в процесі відтворення рухом грошей здійснюється переміщення цієї вартості, а окремі грошові операції, що здійснюють суб'єкти економічних відносин, призводять до відповідного переміщення реальної вартості між ними, тобто при цьому отримують реальний економічний зміст.

Оскільки процес суспільного відтворення безперервно відбувається, тому і рух грошей, який обслуговує процес суспільного відтворення, також є безперервним. Цей процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин, взятий сам по собі, виступає в якості грошового обороту в суспільному відтворенні.

Оборот грошових коштів виступає явищем макроекономічного рівня. Ним обслуговується на всіх стадіях процесу суспільного відтворення кругообіг усього сукупного капіталу суспільства, а саме: під час виробництва, розподілу, обміну та споживання. А тому його нерідко називають сукупним грошовим оборотом.

У сферу виробництва капітал спрямовується і забезпечує виготовлення валового національного продукту шляхом здійснення авансування грошей на придбання засобів виробництва та здійснення оплати робочої сили. Гроші обслуговують реалізацію національного продукту та здійснюють вивільнення

суспільного капіталу в грошовій формі шляхом здійснення оплати виготовленої продукції та послуг. Розподіл вартості національного продукту між власниками факторів виробництва, до яких відносяться кредитори, акціонери, наймані працівники, та державою, якій належать встановлені податки, здійснюється в процесі використання грошової виручки від реалізації продукції та послуг. Грошові доходи формуються в усіх економічних суб'єктів, за рахунок цих грошових доходів вони спрямовують капітал у сферу виробничого та особистого споживання. Відповідно до цього, забезпечується реалізація нового циклу суспільного відтворення.

Макроекономічне явище таке, як грошовий оборот, необхідно відрізнити від обороту грошей у межах кругообігу окремого індивідуального капіталу, тобто на мікроекономічному рівні. В останньому випадку гроші виступають як одна із функціональних форм капіталу, його складовим елементом та елементом багатства, яке знаходиться у володінні власника цього індивідуального капіталу. У такому випадку гроші виступають як капітал, а також вони для себе вимагають відповідну норму прибутку (доходу), як це відбувається відповідно до інших форм капіталу. Чим більша маса грошей є у власності даного індивідуального економічного суб'єкта, тим він є багатшим, тим самим збільшуються його можливості «заробити» прибуток чи дохід.

В сукупному грошовому обороті гроші відіграють зовсім іншу роль. В цьому випадку вони функціонують виключно в якості грошей і не виступають функціональною формою капіталу. Тому в процесі здійснення обороту їхню масу не можна вважати частиною державного багатства, тобто їхнє зростання не призводить до збільшення сукупного капіталу суспільства, лише як збільшення капіталу окремого індивіда. Якщо б перебуваюча в обороті грошова маса раптово збільшилася вдвічі, то загальний обсяг багатства країни не лише не збільшився, але це могло б призвести до зменшення багатства держави у зв'язку з збільшенням витрат на виготовлення додаткових грошей та через їхній випуск в оборот з можливим

провокуванням інфляції.

Незважаючи на вагомий внесок у вивчення питання визначення, аналізу та обліку грошових коштів закордонними та вітчизняними вченими, ми пропонуємо власну інтерпретацію поняття «грошові кошти». Отже, ми вважаємо, що грошові кошти – це доходи та надходження ресурсів, що виражені в готівковій та безготівковій грошовій формах, що постійно беруть участь у господарській діяльності організації/підприємства/установи та можуть виражатись у формах грошових купюр, цінних паперів, «безготівкових грошей», платіжних та грошових документів.

Даного положення не змінює той факт, що значна частина маси грошей, що обслуговує сукупний оборот, капіталізується та перетворюється в позичковий капітал. Прискоренню реалізації сукупного валового продукту сприяє капіталізація частини грошової маси, а тому це призводить до збільшення його обсягу, тобто зростання суспільного багатства, але на макрорівні в таке багатство самі гроші не перетворюються. За допомогою капіталізації в межах наявної маси гроші швидше передаються від одного економічного суб'єкта до іншого, вони ніби «тасуються», але це їх якісно не зміцнює, оскільки вони залишаються тільки віддзеркаленням реального багатства [17, С. 309-312].

У межах індивідуального капіталу сукупний грошовий оборот та оборот грошей також мають істотну різницю у механізмах формування грошової маси, що є необхідною для їхнього обслуговування.

Необхідні для здійснення обслуговування кругообігу індивідуального капіталу грошові кошти значною мірою знаходяться в розпорядженні відповідного власника, тобто виступають як його власні кошти. Якщо цих коштів недостатньо, то на грошовому ринку можуть мобілізуватись додаткові кошти. В кругообороті індивідуального капіталу важливе місце займає грошовий ринок: оборот грошей, яким обслуговується індивідуальний капітал, починається з нього, кожний окремий цикл цього кругообороту на ньому й завершується. Спрямовується на погашення боргів та повертається

на грошовий ринок частина грошових доходів кожного економічного суб'єкта. При цьому інша частина, яка становить тимчасово вільні кошти, спрямовується на грошовий ринок в якості ресурсу для здійснення кредитування інших суб'єктів.

Переважно за рахунок наявної в обороті грошової маси, тобто тих грошей, що знаходяться в розпорядженні окремих економічних суб'єктів, також обслуговується сукупний грошовий оборот. У внутрішній елемент цього обороту перетворюється грошовий ринок, який з метою прискорення обігу і найповнішого забезпечення потреб обороту в грошах у межах наявної маси, забезпечує її перерозподіл. Еластичність грошового обороту значно посилюється завдяки грошовому ринку, також зростає здатність даної маси грошей обслуговувати зростаючі обсяги оборотів.

Сукупним грошовим оборотом не можна назвати механічну суму оборотів грошових коштів в рамках індивідуальних капіталів, оскільки він виступає в якості самостійного економічного явища, яке в цілому пов'язується безпосередньо з процесом суспільного відтворення. Сукупний оборот грошових коштів – одне з найбільш широких, абстрактних та узагальнених явищ в економічному житті суспільства.

Всі юридичні та фізичні особи виступають суб'єктами грошового обороту, вони беруть участь у виробництві, обміні, розподілі та споживанні валового внутрішнього продукту. До таких юридичних та фізичних осіб відносяться: всі підприємства галузей промисловості, сільського господарства, торгівлі, будівництва, транспорту, зв'язку, комунального господарства тощо, всі державні, громадські, комерційні організації та установи, банки та інші фінансово-кредитні установи, все населення, тобто ті, які самостійно можуть одержувати та витратити грошові кошти. Всі зазначені особи за певних обставин можуть одержувати грошові доходи, витратити або зберігати ці доходи і тим самим впливати на економічні процеси і при цьому вони стають суспільними економічними суб'єктами.

Якщо відходити від відтворювального аспекту явища, то за просто

можна уявити грошовий оборот у вигляді безперервного процесу переміщення грошей через виконання функцій засобів обігу і платежів між окремими визначеними суб'єктами. Це стосується, зокрема, переміщення грошей між такими суб'єктами, як:

- окремі підприємства та організації;
- окремі фізичні особи;
- підприємства та організації та населення;
- комерційні банки та населення;
- комерційні банки та підприємства і організації;
- комерційні банки і центральні банки;
- окремі комерційні банки;
- небанківські фінансово-кредитні установи різного призначення, з одного боку, і підприємства, організації, установи та з іншого - населення;
- окремі небанківські фінансово-кредитні установи різного призначення
- небанківські фінансово-кредитні установи різного призначення та банки.

Процес суспільного відтворення виступає економічною основою грошового обороту. Суб'єктами цього процесу постійно одержуються грошові доходи від реалізації належних ресурсів цим суб'єктам чи виготовлених ними продуктів, що призводить до появи відповідних грошових потоків. В той же час, потоки руху грошей являють собою не лише результат відтворювального процесу, але й виступають важливою передумовою успішного здійснення цього відтворювального процесу. Гальмування товарних потоків, посилення стагнації виробництва та погіршення кон'юнктури ринків неминуче викликають надмірні затримки щодо руху грошових потоків.

Процес суспільного відтворення внутрішньо обумовлює грошовий оборот, а це, в свою чергу, визначає його сутнісну єдність та безперервність, що можна віднести до конституційних ознак грошового обороту. Для

практики управління та використання грошового обороту має важливе значення таке положення [26, С. 256-258]. На практиці на шляху грошових потоків не повинно допускатися як зведення непереборних перепон, так і непрохідних ланок між окремими грошовими потоками.

1.2 Балансування грошових потоків

Грошовий потік являє собою неперервний процес руху коштів у часі, який образно ми можемо порівняти з системою «фінансового кровообігу», яким забезпечується життєздатність підприємства або організації. Результати операційної (основної) діяльності підприємства залежать від повного та вчасного забезпечення грошовими ресурсами процесу постачання, процесу виробництва та процесу збуту продукції, а також залежать ступінь його платоспроможності та фінансової стабільності, наявності конкурентних переваг, що є необхідними для поточного та перспективного розвитку. Тому, на нашу думку, сучасному бухгалтеру необхідно володіти знаннями щодо сучасних методів аналізу грошових потоків, які широко використовуються у вітчизняній практиці. Можна виділити наступні класифікації видів грошових потоків методів:

а) за ознакою спрямованості руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

- 1) грошовий потік додатний, тобто спостерігається приплив коштів;
- 2) грошовий потік від'ємний, тобто спостерігається відплив коштів.

Розглянемо рисунок 1.1, на якому стрілки, що спрямовуються всередину, показують приплив коштів (додатний грошовий потік), а стрілки, що спрямовуються назовні – відплив коштів (від'ємний грошовий потік).

Відзначимо також те, що вони тісно взаємозумовлені між собою на стільки, що якщо відбувається збій у часі або в обсязі одного з них, то це призводить до збою і другого потоку. А це говорить на протє, що доцільним буде їх розглядати у вигляді взаємозв'язку, тобто як єдиний об'єкт управління [4, С. 90-92].

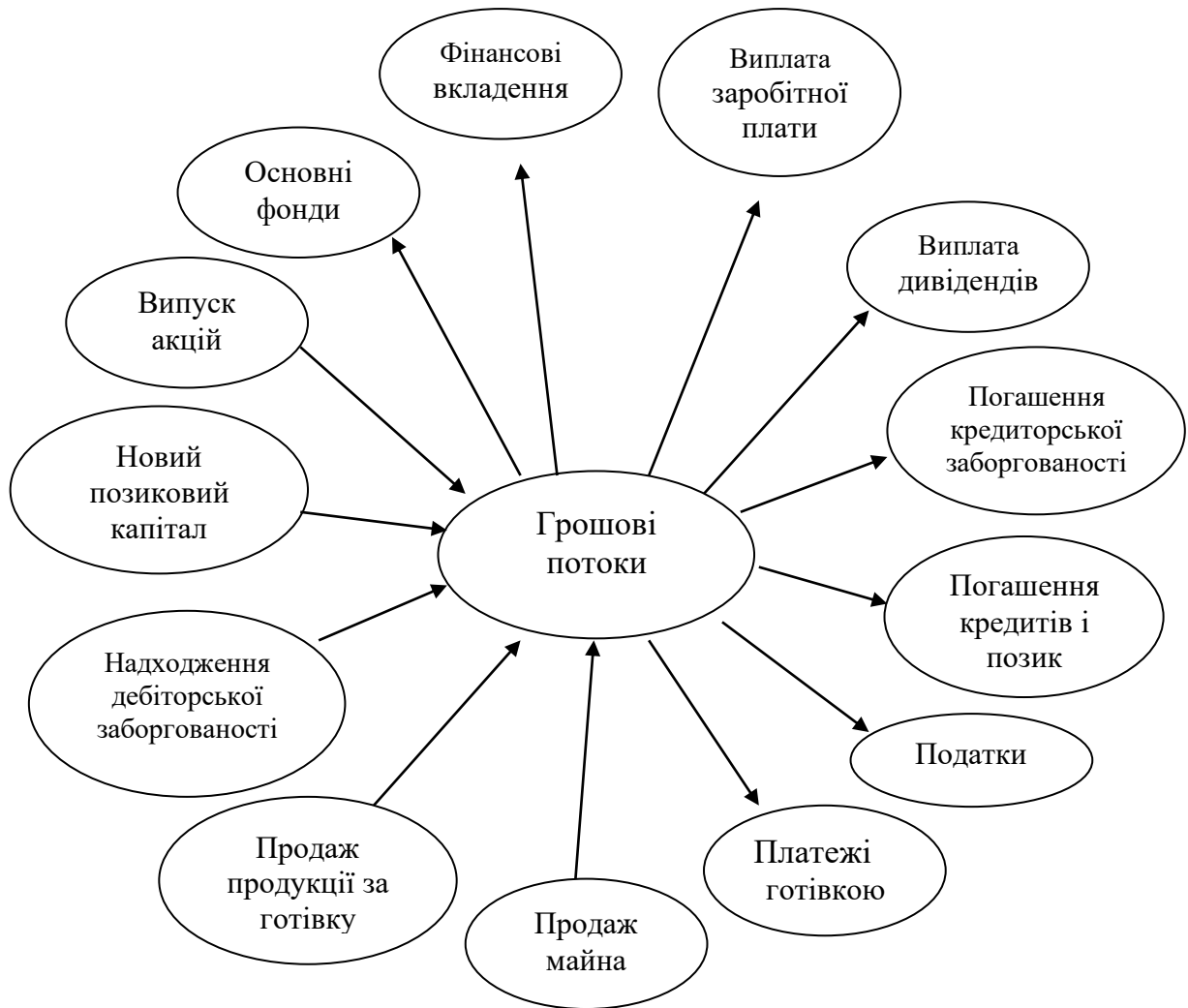

Рисунок 1.1 – Грошові потоки

б) за методом обчислення обсягу руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

- 1) валовий грошовий потік, що включає в себе всі надходження або всю суму витрат коштів в період, що аналізується;

2) чистий грошовий потік (ЧГП), який відображається у вигляді різниці між додатним (ДГП) та від'ємним (ВГП) потоками коштів в період, що аналізується, відповідно до формули 1.1:

$$\text{ЧГП} = \text{ДГП} - \text{ВГП}, \quad (1.1)$$

Чистий грошовий потік може виступати як додатна, так і від'ємна величина.

в) за ознакою видів діяльності руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

1) грошовий потік від здійснення операційної діяльності (ним відображаються надходження коштів від покупців та відповідної виплати грошей постачальникам, на виплату заробітної плати персоналу, який зайнятий в основному виробництві, а також здійснення податкових виплат, відрахування органам соціального страхування тощо);

2) грошовий потік від здійснення інвестиційної діяльності у вигляді надходжень і витрат коштів, що пов'язуються з процесом реального та фінансового інвестування;

3) грошовий потік від здійснення фінансової діяльності у вигляді надходжень та виплат коштів, що пов'язуються із залученням додаткового акціонерного та пайового капіталів, пов'язуються одержанням короткострокових та довгострокових кредитів і позик, пов'язуються з виплатою дивідендів тощо.

г) за ознакою рівня достатності обсягу руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

1) надлишковий грошовий потік, при якому відбувається значне перевищення надходження коштів до підприємства над реальною потребою у фінансових ресурсах, в результаті цього простоюють і накопичуються вільні залишки готівки на банківських рахунках;

2) дефіцитний грошовий потік, при якому відбувається значне зниження надходження коштів до підприємства порівняно з реальними потребами.

д) за ознакою неперервності формування руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

1) регулярний грошовий потік, при якому відбувається в розглянутому періоді регулярний приплив або відплив коштів за окремими господарськими операціями;

2) дискретний (епізодичний) грошовий потік, що пов'язаний із виконанням разових господарських операцій у розглянутому періоді.

е) за ознакою стабільності часових інтервалів руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

1) грошові потоки з рівномірними часовими інтервалами, які називаються ануїтетом;

2) грошові потоки з нерівномірними часовими інтервалами.

є) за ознакою періоду часу, потрібного для здійснення руху коштів, виділяються такі види грошових потоків, як:

1) короткострокові грошові потоки (період до року);

2) довгострокові грошові потоки (період понад рік).

ж) в залежності від того, коли саме надходять гроші – чи на початку періоду (у вигляді передоплати), чи наприкінці періоду (у вигляді післяплати) – розрізняються такі грошові потоки, як:

1) грошові потоки – пренумерандо;

2) грошові потоки – постнумерандо.

з) за видами використовуваних валют виділяються такі види грошових потоків, як:

1) грошові потоки, що надходять в національній валюті;

2) грошові потоки, що надходять в іноземній валюті.

і) за ознакою законності здійснення руху коштів виділяються такі види грошових потоків, як:

1) легальний грошовий потік, який відповідає чинному законодавству;

2) нелегальний грошовий потік, який надходить до підприємств у незаконний спосіб і з порушенням норм законодавства шляхом відхилення від оподатковування та задля особистої вигоди [9, С. 59-61].

Отже, розглянуті класифікації дають можливість більш цілеспрямовано здійснювати на підприємстві планування, аналіз та облік різних видів грошових потоків.

Щоб з'ясувати закономірності та особливості здійснення руху грошей у процесі суспільного відтворення, умовно побудуємо модель грошового обороту, для цього скористуємось методикою побудови моделі доходів та продуктів, що є широко відомою в іноземних джерелах, що подано на рисунку 1.1.

Щоб спростити побудову моделі грошового обороту, нам необхідно згрупувати всі його суб'єкти у чотири великі групи, а саме: уряд, фінансові посередники, фірми, сімейні господарства.

До групи «Уряд» ми віднесли юридичних осіб – державних управлінських та інших структур, що забезпечують здійснення розподілу та перерозподілу національного продукту та національного доходу, при цьому впливаючи на здійснення реалізації та споживання національного продукту.

До групи «Фінансові посередники» було віднесено виступаючі в ролі посередників суб'єкти грошового ринку, які забезпечують акумуляцію вільних грошових коштів на цьому ринку і їхнє розміщення від свого імені і за свій рахунок (в банках, страхових, інвестиційних, фінансових компаніях тощо).

До групи «Фірми» було віднесено всі юридичні та фізичні особи, які можуть брати участь у процесі створення та реалізації валового національного продукту.

До групи «Сімейні господарства» увійшли всі сімейні одиниці, що мають власні грошові доходи та витрати і можуть вести спільний сімейний

бюджет. До складу такої одиниці можуть входити від однієї до кількох осіб. Ця група в обороті протистоїть групі «фірми», забезпечуючи її відповідними ресурсами, а саме засобами виробництва, робочою силою тощо, і на цій підставі формуючи грошові доходи, тобто національний дохід, у якості основного джерела платоспроможного попиту для здійснення реалізації виготовленої фірмами продукції, тобто національного продукту.

Усі доходи та витрати кожної з груп суб'єктів обороту згруповані в декілька основних грошових потоків економічно відособлених, які мають опосередковані відносини між зазначеними групами суб'єктів. Грошові платежі можуть також здійснюватися між окремими суб'єктами всередині кожної групи, зокрема це стосується фірм, сімейних господарств тощо. Вони є частиною сукупного грошового обороту, але ми змушені від них абстрагуватися в даній моделі.

Щоб при побудові моделі грошового обороту спростити схеми грошових потоків, було висунуто декілька умовних припущень, які, по факту, не відповідають реальним умовам перехідної економіки України, але з урахуванням яких можна побудувати модель сукупного грошового обороту у вигляді кругообігу доходів та витрат, як показано на рисунку 1.2 [7, с. 199].

Як видно, у наведеній моделі сукупного грошового обороту було виділено 16 окремих грошових потоків, які ми розглянемо детальніше. Під номером 1 ми визначили сукупність витрат (платежів) фірм, що пов'язані з купівлею виробничих ресурсів, насамперед це стосується робочої сили, споруд, земельних ділянок та інших засобів виробництва. На зустріч цьому потоку грошей в напрямку фірм рухаються куплені ресурси, що на рисунку було позначено тонкою зустрічною лінією. Для забезпечення руху цього потоку, фірми повинні мати необхідну кількість грошей. У результаті здійснення грошового потоку 1 відбудеться реалізація ресурсів, що сімейними господарствами були запропоновані на ринок, та сформується грошові доходи сімейних господарств, які в моделі мають своє відображення у вигляді потоку 2.

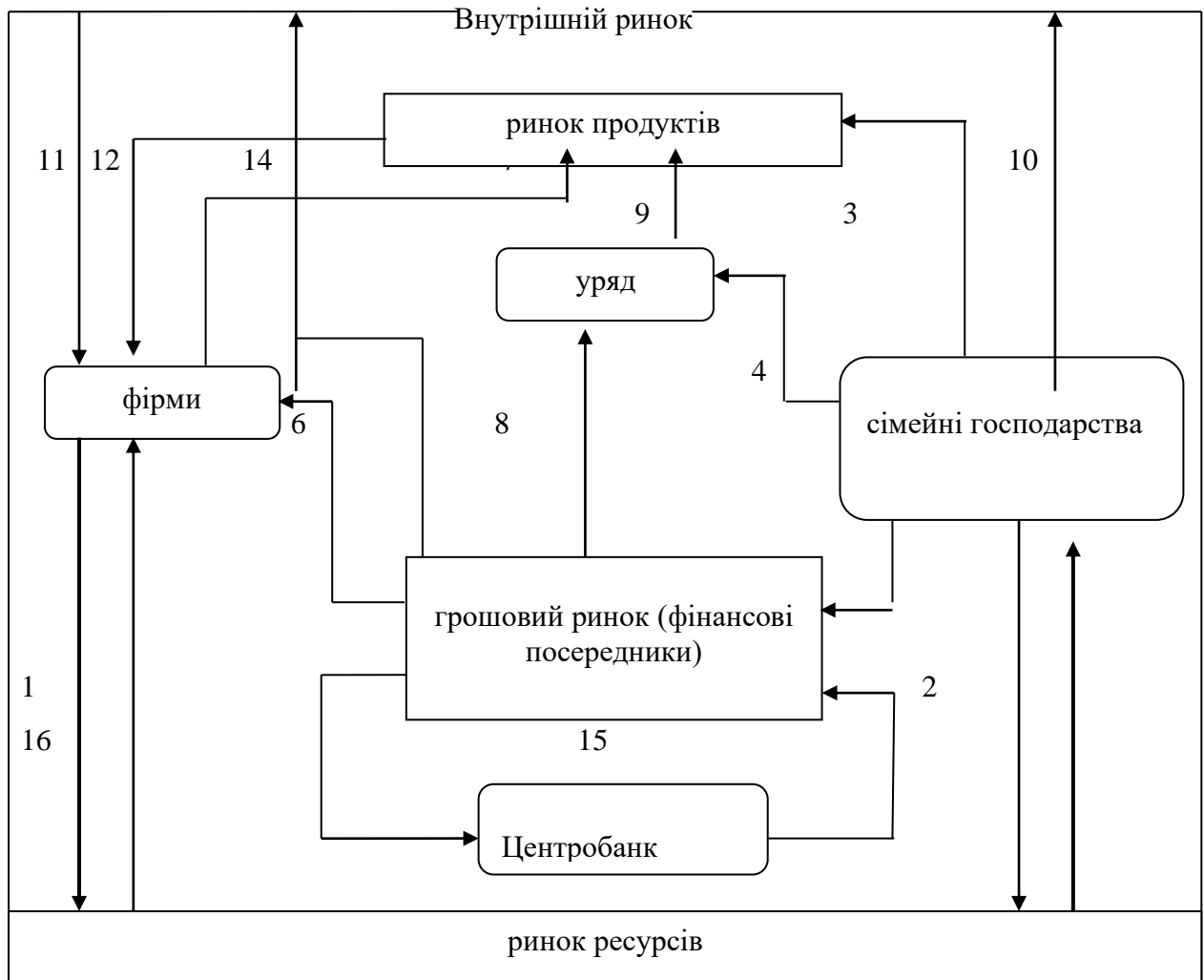

Рисунок 1.2 – Модель сукупного грошового обороту

У потоці 2 були враховані види доходів сімейних господарств такі, як: заробітна плата, виручка від здійснення продажу матеріальних цінностей у вигляді сільськогосподарської продукції, будівель, земельних ділянок тощо), гонорари, доходи за акціями, паями, рента та ін. Вони у сукупності складають національний дохід країни. Національний дохід у подальшому ділиться на три частини, а кожна з цих частин породжує окремий грошовий потік. Сімейними господарствами витрачається більша його частина на споживання, а зважаючи на це є можливість оплачувати закупівлю продуктів на внутрішньому продуктовому ринку і на світовому продуктовому ринку. Ці платежі, в свою чергу, утворюють потоки под. номерами 3 та 10. Сімейними господарствами сплачується уряду певна частина національного доходу у

вигляді податкових виплат, а це утворює потік під номером 4. Цей потік від попередніх потоків істотно відрізняється, оскільки він зустрічним переміщенням реальних цінностей не супроводжується, тобто він має залежність від групи суто фінансових потоків. Не витрачена частина національного доходу на споживання і сплату податків являє собою заощадження сімейних господарств, які на грошовий ринок надходять і створюють цим грошовий потік під номером 5.

Зробимо припущення, що фірми не мають кошти для забезпечення розширення свого капіталу і тим самим вони їх мобілізують на грошовому ринку. У зв'язку з цим утворюється грошовий потік під номером 6, до якого входять кредити, які фірмами були одержані у фінансових посередників, доходи від емісії цінних паперів/акцій/облігацій. На наш погляд, фірми інвестують на розширення виробництва кошти, які мобілізовані на грошовому ринку, а для цього вони витрачають ці кошти на закупівлю необхідних матеріальних цінностей таких, як будівельні матеріали, обладнання, пристрої тощо. Враховуючи це, зі здійсненням оплати формується новий грошовий потік під номером 7.

Окрім фірм, до послуг грошового ринку звертається також уряд в тому випадку, коли йому для покриття своїх витрат є недостатні податкові надходження. Розміщуючи свої зобов'язання у вигляді облігацій, казначейських векселів тощо на грошовому ринку, уряд таким чином для оплати покупок на ринку продуктів позичає гроші у інших осіб. Мобілізація коштів на грошовому ринку урядом утворює грошовий потік під номером 8, а процес витрачання зазначених коштів урядом для здійснення оплати державних закупівель спричиняє формування грошового потоку під номером 9.

Грошові кошти, які в свою чергу отримали за потоком національного доходу сімейні господарства, після здійснення розподілу та певних трансформацій, надходять на продуктивний ринок за потоками під номерами 3, 7 та 9, при цьому забезпечивши там формування відповідного обсягу

попиту. Якби всі сімейні господарства пов'язані зі споживанням закупівлі здійснювали на внутрішньому продуктовому ринку, то було б достатньо грошових коштів, що надійдуть за вище зазначеними трьома грошовими потоками на цей ринок, щоб при цьому забезпечити реалізацію всього обсягу національного продукту, що був запропонований на цьому ринку фірмами. Одержана фірмами виручка за схемою сформувала б останній грошовий потік під номером 12, який «замкнув» би собою кругообіг грошових коштів. Обсяг даного потоку може бути визначений обсягом реалізованого валового національного продукту і дорівнюватиме обсягу національного доходу, що відображений в потоці під номером 2. Балансування потоків під номером 12 (доходи фірм від реалізації національного продукту) та під номером 2 (національний дохід, одержаний сімейними господарствами) має вирішальне значення для забезпечення нормального функціонування грошового обороту та всієї економічної системи, а також для забезпечення сталості грошових коштів та кон'юнктури ринку.

Але зазначене припущення можливе тільки для закритої економіки, а враховуючи те, що Україна відкрита, то зв'язок між національною економікою та світовим ринком не може бути обмежений лише імпортом, він неминуче включає в себе і експорт, завдяки якому, минаючи внутрішній ринок, частина виробленого національного продукту надходить на світовий ринок. Здійснення іноземними покупцями оплати експортних поставок фірм зумовлює появу нового потоку під номером 11, відповідно до якого додаткова маса грошей надходить у внутрішній оборот. У випадку, якщо б в країні обсяги імпорту та експорту балансувалися, то тим самим балансувалися б і грошові потоки під номерами 10 і 11, тобто у внутрішній оборот через канали експорту повернулася б та кількість грошей, яка вибула по каналах імпорту. Проте подібна рівність може бути досягнута лише як випадковість. Як правило, їхні обсяги не збалансовуються, а це створює певні складнощі при здійсненні грошового обороту та під час реалізації національного продукту.

У випадку, коли обсяг імпорту перевищує обсяг експорту, то в сумі чистого імпорту грошовий відплив з внутрішнього ринку за потоком під номером 10 перевищить їхнє надходження зі світового ринку за потоком під номером 11. А в цьому обсязі бракуватиме на продуктовому ринку грошового попиту, при цьому виникнуть ускладнення щодо реалізації відповідної маси національного продукту, що був виготовлений в країні. У випадку, коли обсягом експорту перевищується обсяг імпорту, тобто утворюється чистий експорт, то у величині імпорту за потоком під номером 11 на внутрішній грошовий ринок надійде зі світового ринку більше грошових коштів, ніж було спрямовано туди шляхом здійснення оплати імпорту (відповідно по потоку під номером 10). А через це у внутрішньому обороті з'явиться більше грошей, ніж потрібно для того, щоб на ринку продуктів сформувати платоспроможний попит, який буде достатнім для реалізації тієї частини національного продукту, що надійде на внутрішній ринок. А це викличе загрозу розбалансування на ринку продуктів попиту та пропозиції і призведе до зростання цін. Отже, на нашу думку, шляхом застосування механізму урівноваження чистого імпорту шляхом притоку грошових коштів із зовні та чистого експорту шляхом відпливу за межі внутрішнього ринку грошових коштів, буде досягнуто збалансування грошових потоків, які зв'язують зі світовим ринком національну економіку і, в тому числі, досягається збалансування всього грошового обороту в межах країни. Нормальне функціонування грошового обороту, а отже його збалансування, забезпечується шляхом вирівнювання двох ключових потоків таких, як національний дохід та реалізація національного продукту. Між зазначеними потоками існує внутрішній взаємозв'язок, що обумовлений єдністю процесу суспільного відтворення, а це, в свою чергу, створює для їх вирівнювання об'єктивну основу. Дана обставина в процесі розподілу та використання національного доходу викликає формування двох видів грошових потоків, які можна назвати потоками втрат і потоками ін'єкцій відносно національного доходу.

До потоків втрат можна віднести: чисті податки (за потоком під номером 4), заощадження сімейних господарств (за потоком під номером 5) та оплата імпорту (за потоком під номером 10). До потоків так званих ін'єкцій можна віднести: інвестиційні витрати фірм (за потоком під номером 7), державні закупівлі урядових структур (за потоком під номером 9), надходження за експортом (за потоком під номером 11). Використання сімейними господарствами національного доходу на внутрішньому ринку продуктів зменшується в обсязі потоків втрат, а це, в свою чергу, звужує можливості щодо здійснення реалізації виробленого національного продукту. Надходження грошей на внутрішній ринок збільшується в обсязі потоків ін'єкцій, тобто вони нібито повертаються в основне русло свого руху, що спричиняє розширення можливостей реалізації національного продукту. У разі, якщо будуть урівноважуватися обсяги потоків втрат та ін'єкцій грошей, то потоки національного доходу (за потоком під номером 2) та реалізація національного продукту (за потоком під номером 12) будуть збалансовуватися. Отже, можемо відзначити, що враховуючи цілу низку умовних припущень при побудові наведеної моделі, в цілому у процесі суспільного відтворення вона досить ґрунтовно розкриває рух грошей, причинну зумовленість, його послідовність, механізм збалансування та інші характерні риси грошових потоків, що дає нам можливість краще зрозуміти це надзвичайно складне економічне явище [15, С. 365-370].

1.3 Склад основних елементів грошових активів підприємства та управління ними

Проведення поточних операцій забезпечується грошовими коштами. Між вхідними і вихідними грошовими потоками в процесі діяльності підприємства завжди виникає тимчасовий розрив, тому таке підприємство на

поточному рахунку повинно тримати вільні грошові кошти.

Окрім того, діяльність підприємства не має чітко визначеного характеру, тому вільні грошові кошти необхідні для виконання непередбачених платежів. На рисунку 1.3 зображено основні елементи грошових активів підприємства [28, С. 523-525].

Рисунок 1.3 – Склад основних елементів грошових активів підприємства

На рисунку 1.4 зображено основні етапи обігу грошових коштів в процесі здійснення підприємством виробничої діяльності. Операційним циклом характеризується загальний час, протягом якого в запасах і дебіторській заборгованості знаходяться фінансові ресурси. Фінансовим

циклом є той час, протягом якого з обігу вилучені грошові кошти. Позитивною тенденцією є скорочення в динаміці операційного і фінансового циклів.

Операційний цикл при цьому може бути скорочений за рахунок оборотності дебіторської заборгованості та прискорення виробничого процесу підприємства, а також за рахунок деякого зменшення періоду оборотності кредиторської заборгованості.

Рисунок 1.4 – Етапи обігу грошових коштів

На підприємстві іноді наявність грошових коштів пов'язана з тим, наскільки діяльність даного підприємства є прибутковою. Але не завжди є очевидним подібний зв'язок. Підприємство за даними обліку може бути прибутковим і, в той же час, не мати грошових коштів.

Наведемо приклад: покупцю відвантажена продукція, в обліку дохід відображено, але ще не одержані від покупців грошові кошти. Дефіцит грошових коштів, як правило, може виникнути з таких причин, як: зменшення рентабельності виробництва; зменшення розмірів здійснюваного

продажу продукції або певного її виду; значне збільшення витрат на закупівлю матеріалів та сировини; несвоєчасне отримання від покупців оплати за доставлену продукцію; необхідність здійснення оплати штрафних санкцій; незаплановані податкові платежі або внески до позабюджетних фондів тощо.

В активах підприємства може відбутись збільшення грошових коштів з таких причин, як: підвищення цін на продукцію; збільшення обсягів продажів; зменшення обсягів закупівлі матеріалів та сировини; незаплановане отримання від покупців заборгованості; зменшення розмірів платежів податку; отримання відстрочки від постачальника по сплаті заборгованості тощо. Основні функції регулювання грошових коштів, що необхідно здійснювати за допомогою різних прийомів та способів, характеризує управління грошовими потоками підприємства.

Цю роботу на підприємстві на сьогоднішній день може виконувати головний бухгалтер, враховуючи те, що управління грошовими коштами є тривалим, циклічним процесом, який включає в себе виконання декількох видів управлінських робіт. В цьому процесі також беруть участь ті працівники підприємства, які здійснюють оформлення платіжних документів, а також ті працівники, які є відповідальними за отримані результати фінансової діяльності та витрачання грошових коштів підприємством.

Не можна обмежуватись різними заходами для прискорення обороту грошових коштів.

Необхідною в роботі є система заходів щодо використання прогресивних форм та методів, якими забезпечується на всіх стадіях та етапах кругообігу раціональна організація руху грошових коштів. Процес управління грошовими активами зі сторони забезпечення постійної платоспроможності даного підприємства полягає в оптимізації їх загального середнього поточного залишку та передбачає виконання наступних завдань як зображено на рисунку 1.5 [12, С. 183-186].

Рисунок 1.5 – Основні завдання управління грошовими коштами підприємства

Під час вирішення управлінських завдань повинні дотримуватись системний та ситуаційний підходи, що показано на рисунку 1.6.

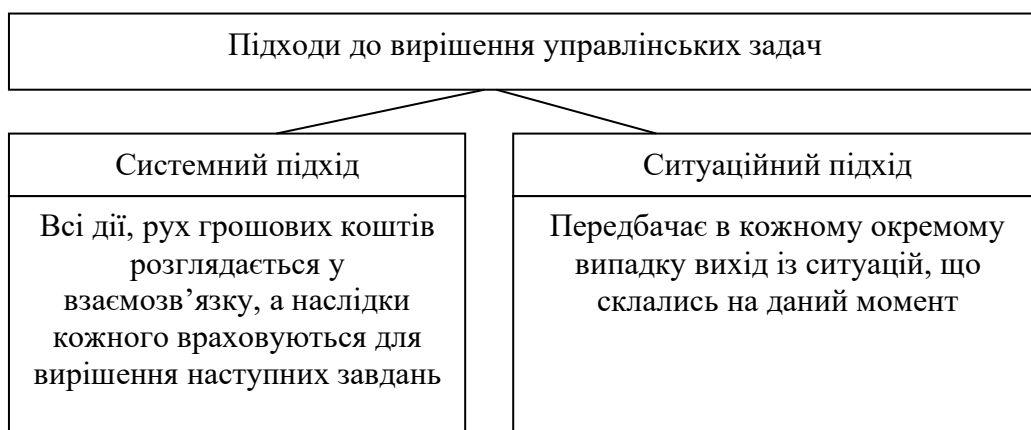

Рисунок 1.6 – Підходи до вирішення управлінських завдань

З метою здійснення поточної господарської діяльності підприємством визначення мінімальної необхідної потреби в грошових коштах базується на розрахунках грошових потоків за поточними господарськими операціями, що виконуються на підприємстві.

Проводити диференціацію мінімально необхідної потреби в грошових коштах за основними видами поточних господарських операцій доцільно тим підприємствам, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Мета подібної диференціації полягає у виділенні валютної частини із загальної мінімальної потреби в грошових активах, щоб забезпечити при цьому формування необхідних валютних фондів.

Використання даних за внутрішніми та зовнішньоекономічними господарськими операціями, що здійснюються підприємством виступає основою для диференціації.

За підсумковими показниками плану надходжень та витрат грошових коштів в розрізі окремих місяців/кварталів/декад/років здійснюється виявлення діапазону коливань залишків грошових коштів на окремих етапах майбутнього періоду.

Не менш важливим при цьому виступає саме значення максимального, середнього та мінімального залишків грошових потоків.

В два етапи може відбуватись коригування потоку платежів з метою зменшення максимальної та середньої потреби в грошових коштах, а саме:

- регулювання декадних строків витрачання грошових коштів (у випадку їхньої ув'язки з надходженнями) для здійснення мінімізації залишків грошових коштів в рамках кожного місяця або кварталу;
- оптимізація розміру середнього залишку грошових активів, враховуючи передбачений резервний запас цих активів.

У пошуку резервів прискорення оборотності грошових активів полягає забезпечення такого прискорення. Основними резервами виступають:

- прискорення інкасації грошових коштів, відповідно до якого в касі скорочується залишок грошових активів;

- скорочення готівкових розрахунків, тому що готівка в касі збільшує залишок грошових коштів і тим самим скорочується на період проходження платіжних документів постачальників строк користування власними грошовими активами;

- скорочення обсягів розрахунків з постачальниками шляхом надання акредитивів та чеків, оскільки вони вилучаються на тривалий період та вони потребують резервування на спеціальних банківських рахунках.

Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільних грошових коштів проводиться за наступними заходами:

- узгодження з банком умов поточного зберігання залишку грошових коштів з виплатою депозитного відсотку;

- використання короткострокових грошових інструментів (в першу чергу, депозитних вкладень в банках) для тимчасового зберігання вільних грошових активів;

- використання короткострокових фондів інструментів для розміщення резерву грошових активів (облігацій, векселів тощо), але за умови їх ліквідності на фондовому ринку [10, С. 663-669].

Мінімізацію втрат грошових коштів від інфляції шляхом протиінфляційного захисту краще проводити окремо по:

- національній валюті – забезпечує, якщо норма рентабельності по використаному часовому вільному їх залишку не нижче темпу інфляції;

- іноземній валюті – забезпечується вибором відповідної валюти.

При розгляді основних принципів управління грошовими коштами можна виділити наступні етапи: аналіз руху грошових коштів; планування грошових потоків; визначення оптимального рівня грошових коштів.

Бухгалтером здійснюється планування грошових коштів, він здійснює обрахунок можливих джерел надходження та витрачання грошових коштів.

Головна мета розробки планів – це синхронність надходжень та витрачань грошових коштів, а також прискорення здійснення грошового обороту. Мета розробки планів досягається шляхом вирішення наступних

поставлених завдань:

- пошук джерел та визначення розмірів грошових надходжень, а також можливостей їх збільшення;
- обґрунтування обсягів та чергування всіх платежів, що в даному періоді підлягають сплаті;
- з метою вчасного виконання всіх фінансових зобов'язань здійснення збалансування витрат з джерелами їх покриття;
- обґрунтування розмірів «тимчасово вільних коштів» та їхнє ефективне використання.

Деталізацією всіх завдань за сферами діяльності, видами платежів, джерелами грошових надходжень, конкретизацією за часом (тобто здійснюватись планування може на рік, квартал, декаду, декілька днів тощо) характеризується планування руху грошових коштів на підприємстві.

На сьогоднішній день більшість підприємств не планує здійснення руху грошових коштів, а це в свою чергу, призводить до постійної незбалансованості надходжень та витрачань грошових коштів, а саме:

- надлишкове придбання матеріалів, сировини та інших запасів, що тягне за собою збільшення обсягів платежів, що не забезпечуються джерелами їх покриття, і одночасно веде до "заморозки" грошових коштів;
- нераціональний розподіл нематеріальних витрат в часі, однією з причин якого виступає саме нагромадження цих нематеріальних витрат в окремих періодах без належної ув'язки з надходженнями грошових коштів;
- пасивна політика по відношенню до своїх боржників, тобто по скороченню простроченої заборгованості не вживаються відповідні заходи, в такому випадку більш прогресивні форми розрахунків майже не використовуються;
- невміле маневрування грошовими потоками, щоб забезпечити скорочення в коротких проміжках часу касових розривів між надходженнями і витрачаннями;

– недостатня ефективність використання тимчасово вільних коштів.

В таблиці 1.1 показане планування грошових коштів, що може відбуватись в декілька етапів.

Таблиця 1.1 – Етапи планування грошових коштів підприємства

№ етапу	Мета етапу	Зміст етапу
1	2	3
1	Розрахунок обсягу очікуваних грошових надходжень	Основним джерелом надходження грошових коштів є виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), дані про яку містяться в укладених договорах, контрактах з покупцями, замовниками. При визначенні обсягу і строку таких надходжень слід брати до уваги форми розрахунків, терміни оплати рахунків та ін. Іншими надходженнями можуть бути доходи від операцій з цінними паперами, продажу надлишкових цінностей, виконання інвестицій-них проектів тощо
2	Розрахунок обсягу очікуваних грошових витрачань	Основним елементом цього розрахунку є розмір платежів по основних статтях витрат, для визначення якого використовуються первинні документи. При обґрунтуванні відповідної статті до уваги беруться обсяги виробництва продукції, норми витрат на її виготовлення, планові ціни на придбання запасів. В договорах про заключні поставки можна отримати інформацію про строки і розміри оплати. Тут також передбачається розмір витрат на заробітну плату, оплату податків та інших відрахувань до бюджету
3	Збалансування надходжень та витрачань грошових коштів	Цей етап є логічним продовження попередніх двох етапів, на якому розраховують чистий грошовий потік шляхом порівняння прогнозних грошових надходжень та витрачань
4	Розрахунок потреби в короткостроковому фінансуванні	Розраховується розмір короткострокової банківської позики, необхідної для забезпечення розрахованого грошового потоку, визначеного на 3 етапі. При цьому бажано врахувати мінімум грошових коштів на поточному рахунку для страхового запасу, а також для можливих не запланованих заздалегідь, інвестицій

Бухгалтер здійснює визначення в касі та на поточному рахунку оптимального залишку грошових коштів з метою отримання базового запасу грошових коштів для того, щоб:

- здійснювати проведення поточних розрахунків;
- здійснювати покриття непередбачуваних прогнозом витрат;
- здійснювати забезпечення запланованого або можливого розширення діяльності підприємства.

А для цього необхідним є:

- оцінка загального обсягу грошових коштів та їх еквівалентів;
- визначення частки грошових коштів, які необхідно мати на поточному рахунку, та щоб вкласти в цінні папери.

З метою здійснення на майбутні періоди планування потреби в грошових коштах має бути складений звіт щодо руху грошових коштів. Він може складатись на основі первинних облікових документів, тобто прямим методом, або на основі звітних даних, зокрема, Звіту про фінансові результати, тобто непрямим методом. При застосуванні непрямого методу звіт використовується тільки для проведення експрес-аналізу фінансового стану підприємства і не містить всіх необхідних для оперативного управління підприємством даних.

Складання звіту про рух грошових коштів не залежить від термінів подання бухгалтерських балансів (тобто він може складатися так часто, як це необхідно), і може проводитись будь-якою періодичністю, необхідною для даного підприємства, наприклад, після кожної здійсненої операції; кожен день; кожен тиждень; в кінці місяця тощо.

Звіт про рух грошових коштів в більшості випадків може бути складений за даними регістрів аналітичного обліку, які слугують підставою для внесення запису в Головну книгу, журнал або в інші регістри синтетичного обліку.

В бухгалтерії безпосередньо складаються звіти про рух грошових коштів. Це викликано тим, що всі пов'язані з рухом грошових коштів документи надходять саме до бухгалтерії і, враховуючи існуючий порядок ведення бухгалтерського обліку, не можуть передаватись до інших підрозділів підприємства.

Бухгалтером кожного дня обробляються банківські документи (визначаються джерела надходження і витрачання грошових коштів, проставляється кореспонденція рахунків, перевіряється правильність складання первинних документів), а в кінці в бланк звіту про рух грошових коштів заносяться відомості щодо надходження та виплата грошей за день (на основі банківських виписок, звітів касира, а групувальних відомостей при великій кількості операцій) [8, С. 80-83].

Отже, керівництву підприємства за допомогою звіту про рух грошових коштів надається оперативна і достовірна інформація, що на найближчий час реально відображає результати повсякденної, зокрема і фінансової діяльності. Така звітність призначена для внутрішнього використання, прийняття рішення керівництвом підприємства. Характерною рисою внутрішньої бухгалтерської звітності є те, що вона практично завжди надається в порівняльній аналітичній формі, тобто містить поточні та історичні дані, а також прогностичні дані, необхідні для того, щоб проаналізувати перспективи і динаміку бізнесу, зробити відповідні висновки.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» має початок своєї історії ще у 2001 році. Враховуючи всі істотні зміни, що відбувалися по всій країні, з метою налагодження за доступними цінами випуску меблевої продукції європейської якості невелика група ентузіастів об'єдналася на чолі із засновником фірми в місті Дніпрі.

На першому етапі свого розвитку на орендованих площах з використанням виключно ручного інструменту працівниками фабрики виготовлялися дивани. За індивідуальними замовленнями виготовлялися ексклюзивні меблі. Протягом перших років свого існування в 5 обласних центрах була представлена продукція ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ». У 2001 році кількість трудового колективу складала 25 осіб. За допомогою промислового обладнання імпортного та вітчизняного виробництва фабрика налагодила серійне виробництво меблів, і вже до кінця 2001 року вона заявила про себе по всій території країни. На той час виробничі потужності підприємства дали можливість налагодити роботу з дилерами та на ринку продукції запропонувати корпусні і м'які меблі, в тому числі: прямі і кутові дивани, шафи, крісла, столи, кухні, тумби і комоди, меблі для спальні та ванної кімнати.

ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» на початку 2018 року приступило до створення власної роздрібно-торговельної мережі, при цьому нараховуючи близько 100 фахівців в своєму колективі. Ефективне планування організації роботи підприємства дозволило придбати виробничі приміщення, модернізувати та оновити обладнання і інструментальну базу. Логістику з доставки товарів

підприємство вже змогло забезпечити з наявністю власного транспорту.

Істотні капіталовкладення були здійснені в період з 2010 по 2015 роки при закупівлі виробничих приміщень. В зазначений період було встановлено нове імпортне обладнання та були оновлені транспортні засоби.

В склад підприємства входять:

- цех 1 (машинно-облітцювальний);
- цех 2 (повторна машинна обробка, набір шпону);
- цех 3 (оздблення і складання меблів);
- цех 4 (стільцевий);
- транспортна дільниця;
- дільниця по підготовці сировини;
- дільниця по виготовленню меблів на замовлення;
- управління фабрики;
- сторожова охорона.

Інформація про основну продукцію, що виробляє (послуги, що надає) підприємство, представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Інформація про основну продукцію, що виробляє (послуги, що надає) підприємство

Найменування продукції (виду продукції)	Одиниця виміру	Обсяг виробництва в натуральних одиницях	Обсяг виробництва у грошовому виразі (у діючих цінах) (тис.грн.)	Чистий дохід (виручка від реалізації за звітний період) (тис.грн.)
Меблі для сидіння	шт	3859.000	580.800	626.000
Мебл конторські (офісні)	шт,	150.000	67.300	72.000
Меблі кухонні	шт.	15.000	4.400	5.000
меблі інші	к-т	432.000	114.300	125.700
Дверні блоки	к-т	97.000	70.000	70.000
Послуги з оброблення деревини	грн.	26.100	26.100	26.100
інші	тис.грн	325.000	0.000	417.000
Усього			862.900	1341.800

Товариство є юридичною особою, згідно з діючим законодавством України, має своє відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в банках на території України, свою печатку, штампи, бланки. Товариство має право від свого імені володіти, користуватися та розпоряджатися всім своїм майном; укладати договори, угоди; набувати майнові та особисті немайнові права, нести пов'язані з цим обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді; самостійно виконувати експортні та імпорتنі операції, виконувати товарообмінні угоди; відкривати у встановленому порядку свої філії та представництва тощо.

Керівництво поточною діяльністю Товариства здійснюється Дирекцією на чолі з Генеральним Директором. До компетенції генерального директора відносяться всі питання керівництва, поточна діяльність Товариства, за винятком питань, віднесених до виняткової компетенції загального збору засновників. У вирішенні оперативних питань генеральний директор діє на основі єдиноначальності. Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю Дирекції загальними зборами обирається Ревізійна комісія та компетентні державні органи. Положення про діяльність ревізійної комісії затверджується Зборами Учасників Товариства. Комісія діє у складі не менш ніж трьох осіб, термін повноважень яких – один рік.

Товариство є володарем набутого в процесі своєї діяльності належного йому майна, включаючи майно, передане Товариству Засновниками. Товариство здійснює згідно з чинним законодавством володіння, користування, розпорядження майном, що знаходиться у його власності й відповідності, з метою своєї статутної діяльності та призначенням майна.

Структура майна підприємства надана в таблиці 2.2.

Дані таблиці 2.2 показують, що загальна сума активу балансу збільшилась в порівнянні з 2018 роком на 6,5%, або на 3673,0 тис. грн. Оборотні кошти на початок року склали 32242,0 тис. грн, на кінець – 33338,0, що на 1096,0 тис. грн більше, ніж у 2018 році (4,5%). Істотне збільшення дебіторської заборгованості за готову продукцію (баланс, Додаток Д)

зображує збільшення об'єму продукції, що зобов'язує службу обліку підприємства контролювати терміни заборгованості з контрагентами.

Таблиця 2.2 – Структура майна підприємства, (тис. грн)

Показники	2018 рік, тис. грн.	2019 рік, тис. грн.	Відхилення (+, -)	
			Сума, тис. грн. (+,-)	Відсоток, %
1. Необоротні засоби	15068,0	17045,0	+1977,0	113,1
2. Оборотні активи	32242,0	33338,0	+1096,0	104,5
2.1 Запаси	3979,0	802,0	-177,0	95,6
2.2 Дебіторська заборгованість	16883,0	22390,0	+5507,0	132,6
2.3 Грошові кошти	11316,0	7089,0	-4227,0	62,6
2.4 Витрати майбутніх періодів	64,0	57,0	-7,0	89
Усього	47310,0	50383,0	+3673,0	106,5

Кадрова політика Товариства зводиться до реалізації наступних завдань:

- оптимальна розстановка кадрів з урахуванням рівномірного і повного завантаження персоналу роботою;
- стабільне забезпечення зарплатою всіх працівників Товариства;
- заохочення будь-якого працівника, що вносить внесок в діяльність з поліпшення роботи Товариства.

Що стосується ведення обліку господарської діяльності в ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ», то даним підприємством здійснюється оперативний бухгалтерський та статистичний облік і подається звітність у встановленому законодавством України порядку, тобто згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та шляхом забезпечення використання єдиних методологічних принципів здійснення бухгалтерського обліку згідно з Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік в ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» автоматизований і здійснюється на базі програми 1-С Бухгалтерія.

Головним бухгалтером даного підприємства забезпечується

дотримання встановлених єдиних методологічних засад ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності та приміток до неї у встановлені строки; організований контроль за відображенням всіх господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку; приймається участь в оформленні матеріалів, що пов'язані з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжок і псування активів ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»; розробляється та забезпечується дотримання єдиних організаційних та методичних засад ведення бухгалтерського обліку; організований контроль за своєчасним і правильним оформленням первинних документів з використанням всіх необхідних реквізитів, що встановлені нормативними документами, а також підписи осіб, які відповідальні за їхнє виконання; систематизується інформація, яка міститься в первинних документах, в регістрах синтетичного та аналітичного обліку на рахунках бухгалтерського обліку.

Розпорядження головного бухгалтера, що мають відношення до організації та здійснення бухгалтерського обліку в ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ», є обов'язковими для виконання всіма працівниками підприємства.

Щомісячно забезпечується складання журналів-ордерів та інших звітних регістрів. Роздруківки, що робляться з комп'ютерної програми підписуються відповідальною за складання облікового документа особою. В Головній книзі підприємства (оборотний баланс) головним бухгалтером відбиваються дані журналів-ордерів, інших облікових регістрів та додаткових довідок, а це виступає підставою для складання Балансу підприємства. А щоб забезпечити вірогідність даних бухгалтерського обліку та ведення фінансової звітності, проводиться інвентаризація активів та зобов'язань даного підприємства.

На дату складання балансу проводиться інвентаризація. Щоб здійснити інвентаризацію та ухвалити рішення щодо результатів проведеної інвентаризації, утворюється інвентаризаційна комісія на постійно діючій основі в такому складі: голова комісії (директор підприємства), члени комісії

(головний бухгалтер, начальник відділу).

В наказі ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» «Про облікову політику підприємства» прописано наступні основні моменти: протягом поточного року головному бухгалтеру забезпечити незмінність облікової політики незалежно від застосовуваного Плану рахунків; установити 1 місяць в якості тривалості операційного циклу для робіт та надання послуг; визнати основним засобом актив, якщо очікуваний термін його експлуатації (корисного використання) становить більше 1 року; з метою здійснення бухгалтерського обліку при нарахуванні амортизації для об'єктів основних засобів застосовувати метод прямолінійного списання.

Матеріальні активи, термін використання яких становить не більше одного року, відносяться до швидкозношуваних та малоцінних предметів. Амортизацію в податковому та бухгалтерському обліку для малоцінних необоротних матеріальних активів нараховувати в розмірі 100% від вартості в першому місяці використання. При складанні балансу здійснюється оцінка запасів та в бухгалтерському обліку і звітності вона відображається за найменшою з двох оцінок: або за первісною вартістю, або за чистою вартістю реалізації.

Транспортно-заготівельні витрати, що входять до первісної вартості придбаних у постачальників запасів, включати безпосередньо до собівартості цих запасів; інші витрати, які входять до первісної вартості придбаних у постачальників запасів, щомісячно відносити на вартість придбаних запасів.

За цінами продажу оцінювати товари придбані для здійснення реалізації. Для здійснення узагальнення інформації про витрати ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» використовувати рахунки класу 9 «Витрати виробництва».

Шляхом групування за термінами погашення дебіторської заборгованості здійснювати її класифікацію. Для визначення коефіцієнта сумнівності встановити періодичність спостереження в 6 місяців. На підставі класифікації дебіторської заборгованості сформувати резерв сумнівних боргів. Величину резерву сумнівних боргів визначати шляхом сумування

добутків поточної дебіторської заборгованості за товари, продукцію, послуги відповідних груп на коефіцієнт сумнівності.

В ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ» застосовується форма та система оплати праці відповідно до умов, що передбачені колективним договором підприємства. Відповідно до П(С)БО 15 «Доход» і П(С)БО 16 «Витрати» визнавати і нараховувати доходи і витрати Товариства. Також на підприємстві «ЗР-ІНВЕСТ» застосовуються такі прийоми перевірки документів, як показано на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Прийоми перевірки документів на ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

З метою створення резерву за кожним дебітором відкривати окремі субрахунки. Лише у випадку повної впевненості щодо неповернення боржником дебіторської заборгованості визнавати її безнадійною, а саме:

коли за дебіторською заборгованістю вже минув термін позовної давності; спеціально створеною комісією заборгованість у висновку визнається безнадійною; а також у випадку, коли отримано рішення суду щодо ліквідації підприємства-дебітора та визнання недостатності коштів, що воно має, для погашення заборгованості. Здійснювати облік безнадійної дебіторської заборгованості три роки на позабалансовому рахунку 071 «Списання дебіторської заборгованості». Окремо створено забезпечення на здійснення відшкодування майбутніх відпусток.

2.2 Загальний порядок ведення касових операцій та операцій з іншими грошовими коштами

Грошові кошти, як завжди, є присутніми на початку та в кінці циклу, який включає в себе купівлю товарів, виробництво визначеної продукції, виконання певних робіт або надання необхідних послуг, а після цього – отримання виручки. Здійснювати ефективне управління капіталом підприємства практично не дозволяє відсутність інформації про рух реальних грошових потоків.

У бухгалтерському обліку порядок ведення записів проведення господарських операцій не відрізняється від того порядку, за яким на підприємстві відображається фінансово-господарська діяльність, а саме: розрахунки; інформування про наявні готівкові кошти; собівартість; фінансовий результат. Для того, щоб почати нову справу, потрібні грошові кошти, а для ведення бухгалтерського обліку цих грошових коштів, в першу чергу, необхідно впорядкувати записи про їхній рух.

У деяких керівників немає досить повного розуміння значення готівки в межах підприємства та зв'язку готівки з рентабельністю (прибутковістю), але саме на бухгалтері підприємства лежить відповідальність за ефективність

організації процесу управління грошовими коштами, хоча основна частина робіт має виконуватись спільно з банком, який відіграє важливу роль в цьому процесі.

На підприємстві фінансові ресурси виконують наступні задачі:

- здійснення своєчасного та точного відображення наявності і руху коштів в межах каси, на поточних і інших банківських рахунках;
- здійснення контролю за дотриманням ліміту готівки в межах каси, забезпечення раціонального використання та схоронності грошових коштів;
- здійснення контролю за дотриманням законності проведення операцій з коштами в національній та іноземній валютах;
- здійснення організації проведення синтетичного та аналітичного обліку коштів на підприємстві.

На підприємстві грошові кошти бувають двох видів:

а) наявні кошти в касі підприємства;

б) кошти на банківських рахунках:

1) поточні рахунки в національній валюті, які можуть бути відкритими для юридичних осіб в установах банків з метою забезпечення збереження вільних коштів та проведення безготівкових розрахунків в національній валюті;

2) поточні рахунки в іноземній валюті, що призначені для забезпечення збереження наявних вільних коштів та відповідно проведення безготівкових розрахунків в іноземній валюті;

3) спеціальні рахунки для проведення безготівкових розрахунків з контрагентами, тобто з рахунками акредитива, рахунками лімітованої чекової книжки;

4) спеціальні рахунки для здійснення бюджетного фінансування та цільових надходжень, тобто бюджетні рахунки для проведення цільових заходів;

5) позикові рахунки, які можуть бути відкритими для проведення обліку позик згідно з умовами кредитної угоди шляхом здійснення

оплати розрахункових або документів перерахування позикових коштів на поточний, акредитивний або інший рахунок;

б) депозитні рахунки можуть бути відкритими на певний строк для забезпечення збереження вільних коштів, які перераховуються на рахунок депозиту з поточних рахунків, а згідно з депозитним договором після закінчення терміну зберігання кошти повертаються на той самий рахунок з нарахованими відсотками по депозитних вкладах.

Управління за надходженням та витрачанням коштів відбувається шляхом синхронізації грошових потоків, прискорення погашення дебіторської заборгованості, тимчасового інвестування у цінні папери грошових коштів, які в свою чергу можна легко реалізувати, здійснення контролю за витратами.

Грошові кошти підприємств можуть зберігатися на рахунках банківських установ або в касі підприємства у вигляді готівки. Готівка є необхідною для здійснення видачі заробітної плати та проведення деяких видів платежів на будь-якому підприємстві. Тому на підприємстві має бути наявною каса, в якій повинна зберігатись готівка, а також відповідні документи щодо проведення касових операцій.

Каса, в першу чергу, є спеціально обладнаним та ізольованим приміщенням, що призначене для здійснення приймання, видачі та тимчасового зберігання готівки, також касою є вся сукупність готівки та грошових документів, які знаходяться на підприємстві, вона має охоплювати всі наявні грошові кошти, що на певний період часу знаходяться на підприємстві, як у вигляді монет, так і в паперових грошових знаках.

Отже, на підприємстві керівник несе відповідальність за стан зберігання готівки та обладнання приміщення каси. В касі підприємства може зберігатись не лише готівка, а також цінні папери, грошові документи, що виступають бланками суворої звітності.

Грошовими документами є такі документи, які створюються і зберігаються в касі підприємства: проїзні квитки, бланки довіреностей,

квитанції подорожніх листів автотранспорту, оплачені путівки до санаторіїв, трудові книжки і вкладні листки до них, поштові марки, тощо. Грошові кошти, що були здані до банківської установи або інкасаторам, але при цьому вони ще є не зарахованими на поточні рахунки (до 24-ої години наступного дня), вважаються грошовими коштами в дорозі. Лише в межах встановлених лімітів залишку готівка може зберігатись в касі. В касі кожного підприємства ліміт залишку готівки є головним показником здійснення контролю та регулювання обігу готівки, він є граничною сумою грошових коштів, що може перебувати в касі на підприємстві.

Виходячи з розрахунків щоденного надходження або витрат готівки, банківськими установами за погодженням з підприємствами може встановлюватися ліміт залишку готівки в касі, але це не стосується підприємств торгівлі та сфери обслуговування населення. Підприємства повинні здавати всю готівку понад суми встановлених лімітів, щоб здійснити зарахування на поточний рахунок у порядку і в строки, що встановлюються та узгоджуються з банківською установою, в якому поточний рахунок відкритий.

Повинні належним чином бути упорядкованими первинні документи, які підтверджують рух грошових коштів. Касові операції повинні бути оформленими відповідними документами, типові міжвідомчі форми яких затверджуються Державною службою статистики України за погодженням з Національним банком України, і які на всіх підприємствах мають застосовуватись без змін, незалежно від відомчої підпорядкованості цих підприємств та їхньої форми власності.

До рахунків обліку коштів, розрахунків, а також інших активів можуть бути віднесені:

- рахунки здійснення обліку коштів та їхніх еквівалентів;
- рахунки здійснення обліку боргових прав підприємства;
- рахунки здійснення обліку витрат в майбутніх періодах.

Рахунки обліку коштів можуть розрізнятися залежно від видів валют,

за якими підприємство розташовує кошти, та місць збереження готівки: в касі, на валютному рахунку, на розрахунковому рахунку, на картковому рахунку, в лімітній чековій книжці, на депозитному рахунку, на спеціальному рахунку капітальних вкладень тощо. На тому чи іншому конкретному підприємстві при необхідності можуть бути відкриті відразу декілька рахунків та субрахунків обліку готівки. Наведемо приклад:

- при бухгалтерії підприємства – каса підприємства;
- в тому чи іншому підрозділі може знаходитись операційна каса;
- при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності і направленні працівників у закордонні відрядження може бути введена валютна каса;
- при наявності філії або відособленого представництва, виділеного на окремий баланс вводиться каса філії.

Підприємства, що проводять розрахункові операції у вигляді готівки або у безготівковій формі, тобто застосовуючи платіжні картки, платіжні чеки, жетони тощо, при здійсненні у сфері торгівлі продажів товарів, громадського харчування та надання певних послуг, обов'язково зобов'язані видавати такі документи, як:

- надання фіскального касового чеку видачі коштів;
- видачу фіскального касового чеку на товари;
- надання розрахункової квитанції.

Прибутковими та видатковими касовими ордерами або накладними, що їх заміняють, оформлюється надходження і видача грошових документів. Касиром у встановлені терміни складається і передається звіт щодо руху грошових документів до бухгалтерії.

Касиром особлива увага має бути приділена належному заповненню касових документів. При цьому заборонено до виконання приймати первинні документи на операції, що можуть суперечити чинному законодавству і затвердженим нормам, а також ті, що порушують встановлений порядок приймання, зберігання та витрачання коштів, і такі, що порушують фінансову, договірну дисципліну, завдають збитків власникам, державі,

іншим юридичним та фізичним особам.

Всі прибуткові та видаткові касові документи обов'язково мають заповнюватись відповідальними особами в чіткій та зрозумілій формі з використанням чорнил, кулькової ручки або продруковані за допомогою машини. В цих документах не допускається жодних підчисток, помарок або підправлень. При цьому лише в день складання касових ордерів може проводитись приймання та видача коштів за касовими ордерами, крім тих випадків, коли видача коштів відбувається по платіжних дорученнях та розрахунково-платіжних відомостях. У випадку, коли по заповненню касових документів хоча б одна з вимог не виконана, касир для належного їх оформлення зобов'язаний повернути документи до бухгалтерії.

Під час завершення операцій касиром повинно бути підписано всі прибуткові та видаткові касові ордери, а на тих документах, які до них додаються має бути проставлений штамп або надпис, а саме: проставлено «отримано» на прибуткових документах, проставлено «оплачено» на видаткових, із зазначенням дати. До передачі в касу прибуткові та видаткові касові ордери чи документи, що їх замінюють, мають бути зареєстрованими в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів в бухгалтерії. Касові ордери після реєстрації бухгалтером передаються для виконання в касу підприємства. На підприємстві в касовій книзі, обліковому регістрі, призначеному для обліку касових операцій, касиром підприємства відображаються всі факти надходження та вибуття готівки.

В касовій книзі записи здійснюються у 2-х екземплярах кульковою ручкою або чорнилами через копіювальний папір. Перший екземпляр аркуша залишається в касовій книзі, а другий екземпляр повинен відриватись і він являє собою звіт касира. Отже, звіт касира – це документ, що має бути переданий в бухгалтерію касиром підприємства, і являє собою відривний аркуш в касовій книзі з додатком прибуткових та видаткових касових документів.

Як нами вже раніше зазначалось, каса підприємства є приміщенням або

місцем, що призначене для здійснення приймання, видачі та зберігання грошових коштів, інших цінностей і касових документів, і де, як правило, має вестись касова книга. Керівник підприємства несе відповідальність за обладнання каси та забезпечення в ній ефективного зберігання грошей. Готівка в касі може зберігатись лише в межах ліміту залишку готівки, тобто в межах граничної суми грошових коштів, що встановлена банківською установою, і яка в касі підприємства може залишатись на кінець робочого дня. Для здійснення зарахування на поточний рахунок у порядку та в строки, що встановлені та узгоджені з банківською установою, в якій поточний рахунок відкритий, повинна здаватись вся готівка понад суми встановлених лімітів підприємства. А якщо для підприємства цей ліміт не встановлений, то на кінець дня вся наявна в його касі готівка автоматично вважається понадлімітною, і має бути здана до банку.

На підприємстві касиром здійснюються операції з приймання та видачі готівки, і в такому випадку, касир виступає як посадова матеріально-відповідальна особа, завідуюча касою, відповідальна за видачу і приймання грошей та цінних паперів. Касові операції повинні бути оформленими документами, типові міжвідомчі форми яких затверджуються Державною службою статистики України за погодженням з Національним банком України та Міністерством фінансів України, і які на всіх підприємствах повинні без змін застосовуватись, незалежно від відомчої підпорядкованості цих підприємств та їхньої форми власності, а саме:

- КО-1 «Прибутковий касовий ордер»;
- КО-2 «Видатковий касовий ордер»;
- КО-3, За «Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів»;
- КО-4 «Касова книга»;
- КО-5 «Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей».

Як ми знаємо, документи, що називають касовими ордерами, засвідчують законність надходження до каси підприємства грошей та їх

витрачання за цільовим призначенням.

Також на підставі прибуткового касового ордеру (ПКО), що підписується головним бухгалтером, або уповноваженими на це особами, та касиром за письмовим розпорядженням керівництва підприємства здійснюється оприбуткування готівки в касу. У прибутковому касовому ордері має бути зазначена цифрами та уточнена прописом сума, зазначено від кого та на якій підставі прийнято гроші. При цьому, касиром після отримання грошей видається особі, яка здавала гроші, підписана головним бухгалтером та касиром квитанція. Грошовий чек, що виписується на ім'я касира або іншої уповноваженої особи, через яку отримуються кошти, виступає підставою для заповнення ПКО при отриманні коштів з банківської установи.

Необхідним є заповнення заяви, в якій має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові касира та зразок його підпису щоб одержати в банку чекову книжку. Заява має бути завірена підписами керівника та головного бухгалтера, а також печаткою підприємства. Відповідно до цієї заяви касир одержує чекову книжку на 25 або 50 чеків.

В касі підприємства має зберігатись чекова книжка. На корінці чеку має бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові особи, на яку доручили одержання готівки. Чеки підписуються керівництвом підприємства та головним бухгалтером. Не допускається у чеках жодних виправлень. Також відмітимо, що видатковим касовим ордером (ВКО) оформлюється витрачання готівки з каси. Він має бути підписаний керівництвом та головним бухгалтером підприємства або тими особами, які були ними уповноважені. У разі, якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, таких як заявки, рахунки, інші розрахункові документи, є наявний дозволяючий надпис (віза) керівника підприємства, то в такому випадку проставляння на видаткових ордерах його підпису не обов'язкове. У випадку видачі грошей за видатковим касовим ордером окремій особі касир має вимагати пред'явлення засвідчуючого особу отримувача документу, а також містить фотокартку та його особистий підпис. В касі не здійснюється

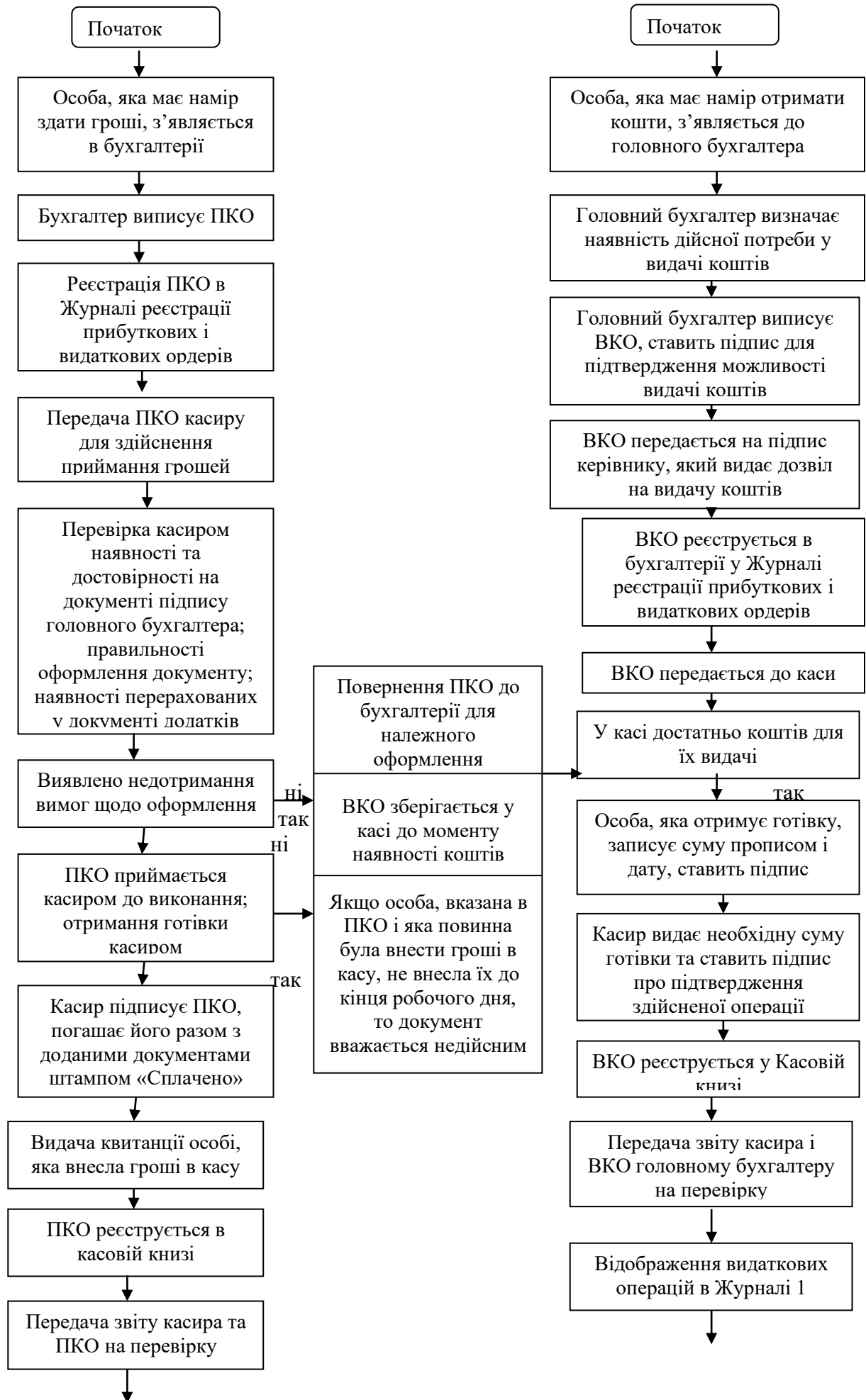
видача коштів, яка не підтверджена розпискою одержувача у ВКО або іншому документі, що його може замінити у виправданні залишку готівки. В такому випадку, дана сума вважається недостачею і може бути стягнута з касира. На підставі відповідних документів, що зазначені в таблиці 2.3, оформляються видаткові касові ордери.

Таблиця 2.3 – Документи, які є підставою для оформлення видаткових касових ордерів

№ з/п	Господарська операція	Підстава	Дебет рахунку
1	Здавання готівкової виручки до банку:	Об'ява на внесення готівки	311
	- самостійно		
	- шляхом інкасації	Супровідна відомість	331
2	Видача під звіт на господарські потреби	Наказ керівника підприємства	372
3	Видача під звіт на відрядження	Наказ керівника підприємства, посвідчення на відрядження	372
4	Виплата заробітної плати, допомоги, матеріальної допомоги	Платіжна (розрахунково-платіжна) відомість	661

У прибуткових та видаткових касових ордерах, які можуть бути оформленими на загальну суму проведених підприємством касових операцій, реквізит «Отримувач» або «Від кого» не заповнюється, як показано на рисунку 2.2, тобто сюди можна віднести видачу готівки за платіжними картками, за платіжними або розрахунково-платіжними відомостями, здачу готівки до банківської установи, отримання готівки з банківської установи за чеком та оприбуткування її в касі тощо.

Касир на операцію зі здійснення здачі грошей до банківської установи, окрім видаткового касового ордеру, також має оформити об'яву на внесок готівкою, в якій вказується дата проведення операції, хто саме здає кошти та через кого, визначений банк та назва одержувача, сума цифрами та уточнення прописом, призначення внеску і номер власного рахунку. Об'ява має бути складена з трьох частин.

Продовження рисунку 2.2

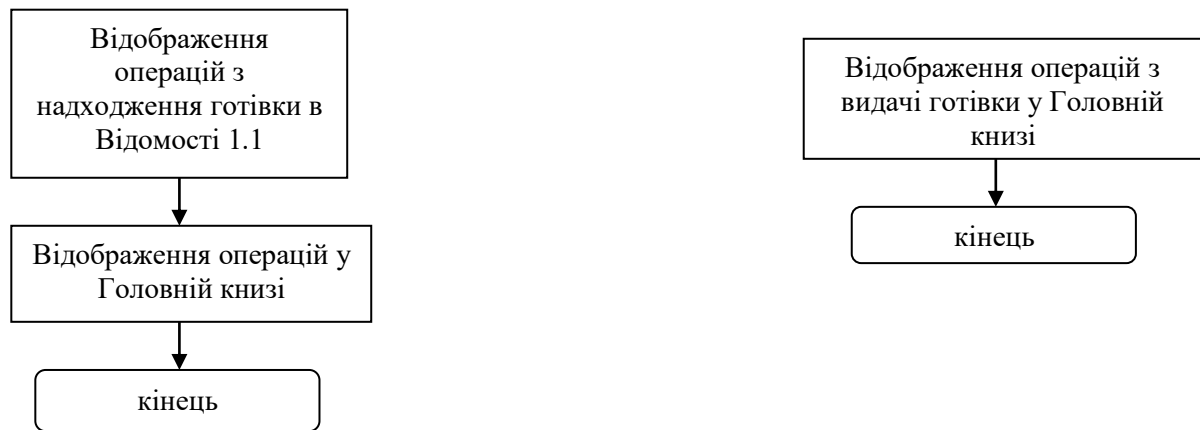

Рисунок 2.2 – Алгоритм порядку оформлення прибуткового та видаткового касових ордерів

Перша частина має залишитись в банківській установі, друга передана касиру у вигляді квитанції, третя частина у вигляді ордеру має бути повернута підприємству після зарахування грошей на поточний рахунок з відповідною випискою банку.

Необхідно відмітити, що касиром здійснення оплати праці, виплати допомоги з тимчасової непрацездатності, виплати стипендій, премій тощо мають проводитись без складання видаткового касового ордеру на кожного отримувача виплати за платіжними або розрахунково-платіжними відомостями. Також відповідальними особами повинні бути заповнені чітко та зрозуміло всі прибуткові та видаткові касові документи. Заборонено особам, які вносять або одержують гроші, видавати прибуткові та видаткові документи. Відмітимо, що до передачі в касу бухгалтерією в Журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів за формою № КО-3 реєструються прибуткові та видаткові касові ордери або документи, що їх замінюють.

Журнал реєстрації побудовано таким чином, що за даними з цього журналу відбувається контроль за цільовим призначенням готівки, яка отримана та витрачена підприємством. Бухгалтером після реєстрації у касу

підприємства передаються касові ордери для виконання.

Після видачі коштів за платіжними або розрахунково-платіжними відомостями реєструються видаткові касові ордери, оформлені за цими відомостями на виплату заробітної плати. На підприємстві всі факти надходження та вибуття готівки мають бути відображеними в Касовій книзі, тобто в обліковому реєстрі, що призначений касиром підприємства для ведення обліку касових операцій.

Кожним підприємством, що має свою касу, ведеться лише одна Касова книга в національній валюті та на кожен іноземну валюту окрема касова книга. Касову книгу необхідно пронумерувати, прошнурувати та опечатати сургучною або мастичною печаткою. Зазначена у Касовій книзі кількість аркушів має бути підтверджена підписами керівника та головного бухгалтера даного підприємства або вищого органу. В касовій книзі записи здійснюються у двох екземплярах кульковою ручкою темного кольору або чорнилами через копіювальний папір. Слід відзначити, що у Касовій книзі залишаються перші екземпляри аркушів. Другі екземпляри мають бути відривними та виступають у якості звітів касира.

На рисунку 2.2 ми можемо бачити алгоритм порядку оформлення прибуткового та видаткового касових ордерів.

Підприємствами, що в готівковій або безготівковій формі (використовуючи платіжні картки, платіжні чеки, жетони тощо) здійснюють розрахункові операції при продажах товарів або наданні послуг у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг зобов'язані оформляти наступні документи як показано в таблиці 2.4.

Необхідно зазначити, що звітом касира є документ, що касиром підприємства передає до бухгалтерії, і являє собою відривний листок Касової книги з наявним додатком прибуткових та видаткових касових документів. Звіти касира бухгалтером мають перевірятися з певним алгоритмом дій:

– звірка залишку на кінець дня попереднього звіту із залишком на початок дня;

- перевірка достовірності записів, тобто чи є ідентичними записи у звіті та доданих документах;
- перевірка правильності підрахованих підсумків з надходження і витрачання, а також залишку на кінець дня;
- після здійснення перевірки звіту у графі «шифр кореспондуючого рахунку» мають бути записані кореспондуючі рахунки, суми мають групуватися за одним рахунком і вноситись записи у Відомості 1.1 і Журнали 1.

Таблиця 2.4 – Документи, які підтверджують рух готівки підприємств у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг

№ з/п	Форма документу	Первинні документи	Призначення документу
1	ФКЧ-1	Фіскальний касовий чек на товари (послуги)	Розрахунковий документ, надрукований реєстратором розрахункових операцій при проведенні розрахунків за продані товари (надані послуги)
2	ФКЧ-2	Фіскальний касовий чек видачі коштів	Розрахунковий документ, надрукований реєстратором розрахункових операцій при проведенні розрахунків у випадку видачі коштів покупцеві при поверненні товару, рекомпенсації послуги, прийнятті цінностей під заставу, виплаті виграшів у державні лотереї та в інших випадках
3	РК-1	Розрахункова квитанція	Розрахунковий документ, бланк якого виготовлено друкарським способом, а окремі ревізити заповнюються від руки або шляхом проштампування при реєстрації розрахунків за продані товари (надані послуги) або при видачі коштів покупцеві у випадку повернення товару, рекомендації послуги, прийняття цінностей під заставу та в інших випадках

У кінці місяця бухгалтером за датами в зростаючому порядку збираються всі касові звіти з підшитими до них первинними документами та зшиваються в окремій папці. Слід відзначити, що головний бухгалтер підприємства здійснює контроль за правильним веденням Касової книги.

Як нам відомо, підприємствами може в касі зберігатися готівка лише в межах ліміту залишку готівки, тобто певної граничної суми розміру готівки,

що може залишатися на кінець робочого дня в касі підприємства і при цьому вона визначається банківською установою або встановлюється підприємством самостійно.

Ліміт залишку готівки для кожного підприємства банківськими установами встановлюється, враховуючи режим і специфіку роботи підприємства, його віддаленість від банківської установи, розмір касових оборотів, встановлених строків та визначеному порядку здавання касової виручки в межах періоду дії договору на здійснення розрахунково-касового обслуговування до того моменту, поки вони не будуть переглянуті за ініціативи підприємства або банку. В свою чергу, нагадаємо, що вся готівка понад норми суми встановлених лімітів підприємства має бути здана з метою здійснення зарахування на поточний рахунок у порядку та в строки, що були встановлені та погоджені з банківською установою, в якій поточний рахунок було відкрито одним із таких способів:

- в денних та вечірніх касах банку;
- до наступної здачі до банків – інкасаторами Національного банку України або комерційних банківських установ;
- для подальшої здачі до відповідних банків – в об'єднаних касах при підприємствах.

Гроші, що були здані в банківську установу або інкасаторам, але які ще не встигли зарахуватись на поточний рахунок, тобто до 24-ої години наступного дня, являють собою грошові кошти в дорозі. В касі підприємства понадлімітні залишки готівки визначаються через прямий розрахунок за кожен робочий день у вигляді порівняння залишків готівки на кінець дня в касі підприємства із визначеним для нього обслуговуючою банківською установою (або при самостійному визначені) лімітом залишку готівки в касі, не зважаючи на те чи здійснювалися в цей день касові операції у вигляді надходжень або витрат чи ні. У разі того, якщо ліміт залишку готівки в касі для підприємства не було встановлено, то вся наявна на кінець дня в його касі готівка (окрім розміру одного неоподаткованого мінімуму доходів

громадян) вважається понад лімітною, і має бути здана до банку.

Якщо оцінювати грошові кошти, то можна прослідкувати те, що буде однаковою оцінка грошових коштів, які знаходяться в касі та на рахунках у банківській установі. В національній валюті грошові кошти відображаються за номінальною вартістю в бухгалтерському обліку. В іноземній валюті грошові кошти згідно з принципом єдиного грошового вимірника також мають бути виражені в національній валюті для відображення в обліку. Принцип обачності відіграє важливу роль при оцінці грошових коштів, що при здійсненні бухгалтерського обліку передбачає застосування методів оцінки грошових коштів, що мають запобігати завищенню оцінки активів. Відповідно до П(С)БУ 21 «Вплив змін валютних курсів» грошові кошти в іноземній валюті є монетарною статтею. А на скільки нам відомо, монетарні статті є статтями балансу, що показують інформацію про грошові кошти, а також інформацію про такі активи і зобов'язання, які у визначеній фіксованій сумі грошей або їх еквівалентів будуть отримані або оплачені.

З використанням валютного курсу на дату балансу відображаються монетарні статті в іноземній валюті, тобто таким чином відбувається їхній перерахунок та нарахування курсової різниці. У складі операційних доходів або витрат відображаються курсові різниці, отримані в результаті перерахунку. Під час здійснення бухгалтерського обліку та звітності вони показуються в тому звітному періоді, до якого дата розрахунку належить, або в якому бухгалтерська звітність складається. Отже маємо, що курсовою різницею є різниця між оцінкою в українській валюті активів та пасивів, вартість яких виражається в іноземній валюті, що обраховується, виходячи з курсу НБУ на дату складання бухгалтерської звітності за звітний період або на дату проведення розрахунків, та оцінкою цих активів та пасивів в українській валюті для цілей бухгалтерського обліку, враховуючи курс НБУ на дату їх відображення у бухгалтерському обліку в звітному періоді або на дату складання бухгалтерської звітності за попередній період.

Здійснення ефективного управління залишками грошових коштів на

поточних рахунках полягає в забезпеченні грошовими коштами процесу виконання поточних операцій, здійсненні підтримки необхідного резерву коштів для виконання непередбачуваних платежів, тобто в якості заходу передбачливості, і в підтримці наявних коштів в ліквідній формі, а також в триманні можливості заробити додаткові прибутки, приймаючи при цьому участь в незапланованих фінансових операціях, таких як, наприклад, проведення фінансових операцій на фінансовому ринку. Зображення здійснення господарських операцій з руху готівкових коштів, грошових коштів у дорозі і грошових документів наводиться у додатку А. Також можна відмітити, що синтетичний облік за рахунками 30 «Каса», 33 «Інші кошти» має вестись в Відомостях 1.1 та 1.3, а також в Журналі 1. Для здійснення узагальнення інформації щодо наявності і руху грошових коштів у касі підприємства призначений рахунок 30 «Каса».

За Рахунком 30 «Каса» числяться такі субрахунки, як:

- субрахунок 301 «Каса і національній валюті»;
- субрахунок 302 «Каса в іноземній валюті».

Субрахунки 303 «Операційна каса в національній валюті» та 304 «Операційна каса в іноземній валюті» відкриваються на підприємствах, де працюють операційні каси для здійснення продажу квитків, оплати послуг зв'язку тощо.

Надходження до каси підприємства грошових коштів відображається за дебетом рахунку 30 «Каса», а виплата (витрачання) готівки відображається за кредитом. Можна відзначити, що за видами валют і за кожною операційною касою або касиром, який забезпечує здійснення реалізації функції щодо збереження майна власника може вестись аналітичний облік. Нами було з'ясовано, що в звіті касира ведеться найбільш достовірний аналітичний облік, де кожна господарська операція у касі з руху грошових коштів має своє відображення. Загальну схему бухгалтерського обліку касових операцій наведено на рисунку 2.3.

Щоб здійснити реалізацію функції управління, облік має бути

організований таким чином, щоб можна було визначити у будь-який момент часу рівень платоспроможності підприємства, відслідкувати залишки готівки, а також побачити рух та напрями використання готівки.

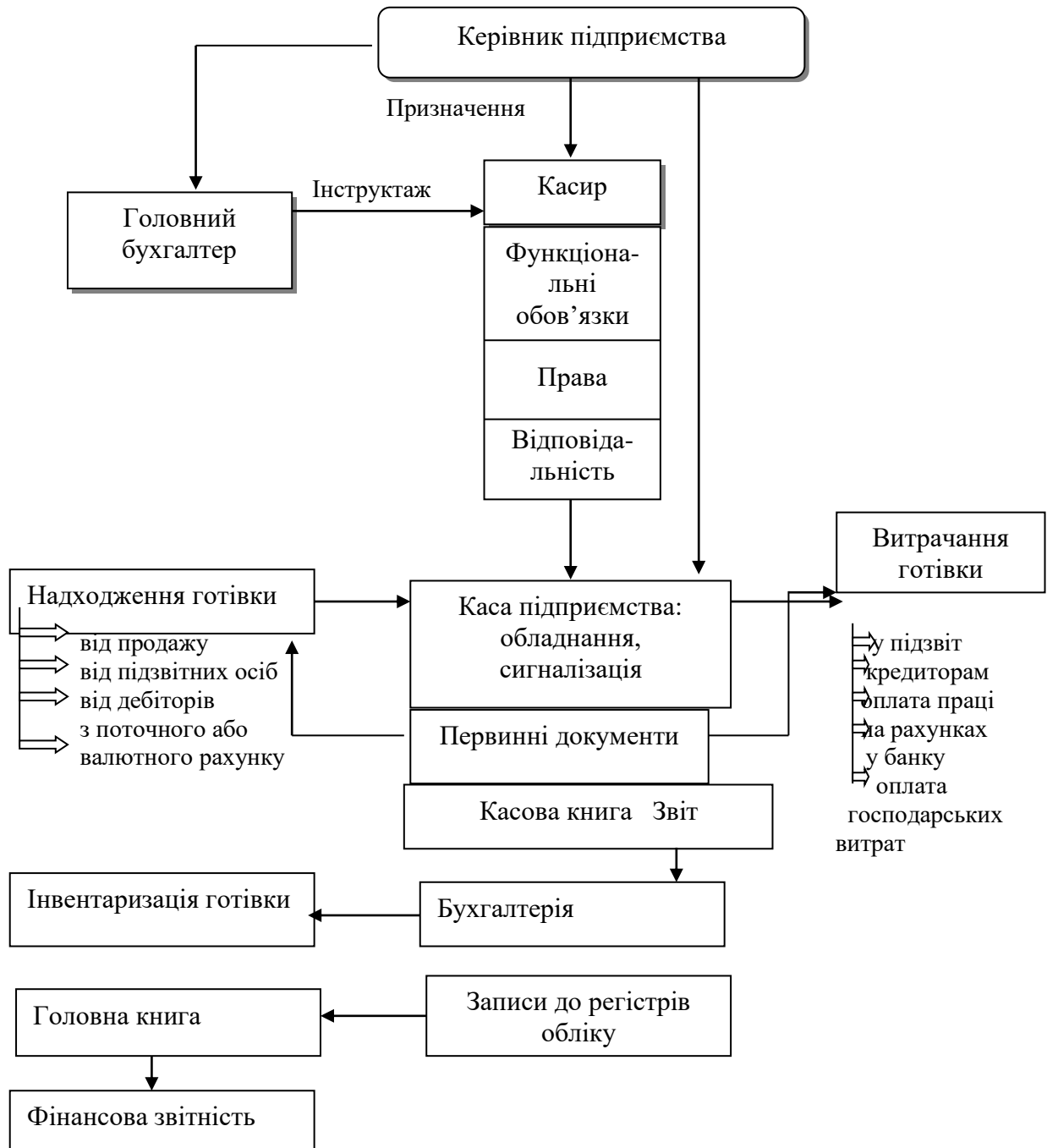

Рисунок 2.3 – Загальна схема бухгалтерського обліку касових операцій

Управлінцям необхідна облікова інформація для того, щоб:

– провести аналіз напрямку та руху грошових коштів підприємства в

попередніх періодах;

- для здійснення поточної господарської діяльності визначити мінімальну необхідну потребу в грошових коштах;
- для зменшення максимальної та середньої потреби в грошових коштах коригувати потік проведення платежів;
- забезпечити ефективне використання тимчасово вільних грошових коштів;
- забезпечити прискорення процесу оборотності грошових коштів;
- побудувати ефективні системи контролю за рухом грошових коштів підприємства;
- мінімізувати втрати грошових коштів від інфляції та від змін курсу в іноземній валюті.

Для здійснення узагальнення інформації про кошти в дорозі та про наявність і рух грошових документів як в національній, так і в іноземній валюті, призначений Рахунок 33 «Інші кошти».

Рахунок 33 «Інші кошти» включає субрахунки такі, як:

- субрахунок 331 «Грошові документи в національній валюті»;
- субрахунок 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;
- субрахунок 333 «Грошові документи в дорозі в національній валюті»;
- субрахунок 334 «Грошові документи в дорозі в іноземній валюті».

Надходження грошових документів до каси підприємства та коштів у дорозі відображається за дебетом рахунку 33 «Інші кошти», вибуття грошових документів та подальше списання після зарахування коштів у дорозі на відповідні рахунки відображається за кредитом рахунку 33 «Інші кошти».

На субрахунку 331 «Грошові документи в національній валюті» та на субрахунку 332 «Грошові документи в іноземній валюті» обліковуються грошові документи за їх номінальною вартістю. А за видами грошових документів ведеться аналітичний облік.

Грошові кошти (це переважно може бути грошова виручка), які внесені до банківських кас, ощадних кас або кас поштових відділень для зарахування на рахунки в банку, але поки що за призначенням не зараховані, обліковуються на субрахунку 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» та на субрахунку 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті».

Здані до банку суми відображаються за дебетом цих рахунків, а суми, які зараховані на поточні рахунки, відображаються за кредитом. Кожного місяця станом на перше число сальдо за субрахунком 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» та за субрахунком 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» повинне сходитися з розміром виручки, яка в останній день місяця була здана до банківської установи. У додатку Б відображено облік грошових коштів у касі та інших коштів.

Отже, відзначимо, що в розрізі відділень зв'язку та інших установ або організацій, що за кожним підтверджуючим здавання грошових сум первинним документом приймають перекази, може здійснюватися аналітичний облік грошових коштів у дорозі.

2.3 Облік грошових коштів на рахунках в банку

Підприємства повинні здавати всю готівку понад суми встановлених лімітів для зарахування на поточний рахунок в банківській установі у порядку та в строки, що попередньо були встановлені та погоджені з цим банком.

Ефективність здійснення управління залишками грошових коштів на поточних рахунках полягає в наступному, а саме:

- забезпечення виконання поточних операцій грошовими коштами;
- в якості заходу передбачливості підтримка необхідного резерву коштів для здійснення непередбачуваних платежів;

– наявність в ліквідній формі коштів, щоб при цьому не втратити можливість заробити додаткові прибутки, приймаючи участь в незапланованих фінансових операціях, в таких, як наприклад, фінансові операції на фінансовому ринку.

Перебуваючи на поточному рахунку грошові кошти практично не приносять доходу, оскільки з їхнім збільшенням збільшуються і втрати доходів від інвестицій, але при цьому водночас підвищується ліквідність.

Саме тому у якості плати за підвищення ліквідності розглядаються втрати доходів від більш вигідних вкладень. Відповідно до законодавства нашої держави всі підприємства, установи, організації та об'єднання, незважаючи на організаційно-правові форми та сфери їхньої діяльності, зобов'язуються зберігати вільні грошові кошти на різного характеру поточних рахунках в банківських установах.

Поточними рахунками є рахунки, що відкриваються підприємствами усіх видів і форм власності, а також їхніми відокремленими підрозділами, в уповноважених банківських установах з метою зберігання грошових коштів та забезпечення проведення всіх видів операцій за цими рахунками згідно з чинним законодавством України.

Отже, банк, який надає послуги своїм клієнтам-підприємствам, виступає у безготівкових розрахунках фінансовим посередником.

Обслуговуючим банком називається банк, в якому було відкрито рахунки підприємств всіх форм власності, установ, організацій, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, фізичних осіб, банків та їхніх установ, та яким для них на договірних засадах здійснюється будь-яка з операцій чи послуг, що передбачена Законом України «Про банки та банківську діяльність».

При проведенні безготівкових розрахунків можуть бути застосовані акредитивна, інкасова, вексельна форми розрахунків, а також форми за банківськими платіжними картками, розрахунковими чеками, при цьому клієнтами банків платіжні інструменти обираються самостійно, тобто у

вигляді платіжного доручення, платіжної вимоги, розрахункового чеку, акредитиву, і під час укладання договорів вони мають зазначатись. В додатку А наводяться основні види банківських розрахунків.

Договір укладається на відкриття та обслуговування банківського рахунку.

Для здійснення розрахунків за товари, проведену роботу або послуги суб'єкти підприємницької діяльності можуть використовувати чеки. Чек - це цінний папір, в якому міститься нічим не обумовлене розпорядження чекодавця для банку на перерахування чекодержателю зазначеної у ньому суми платежу. Чеки бувають грошові та розрахункові.

Власник рахунку (чекодавець) при здійсненні розрахунків грошовими чеками дає письмове розпорядження платнику (тобто банку, що видав грошові чеки) сплатити певну зазначену в чеку суму утримувачу коштів (чекодержателю). Підприємства, що мають поточні рахунки в банківських установах, за грошовим чеком отримують готівку з цих рахунків. А для цього в установі банку підприємство купує чекові книжки з терміном дії в один рік.

Для здійснення розрахунковими чеками розрахунків на особливий рахунок, тобто рахунок лімітованої чекової книжки, вноситься певна сума коштів. Підприємствами у межах цього ліміту виписуються постачальникам розрахункові чеки. Отже, розрахунковим чеком є розрахунковий документ, в якому міститься від чекодавця (власника рахунку) письмове розпорядження банку-емітенту (установі банку), в якому він має відкритий рахунок, здійснити перерахування вказаної в чеку суми коштів з його рахунку чекодержателю. У чековому зобов'язанні платником виступає тільки той банк, в якому чекодавець має кошти, якими шляхом видачі чеків він може розпоряджатися. Протягом десяти календарних днів чек із чекової книжки пред'являється до оплати в банк чекоутримувача.

Підприємством для отримання чекової книжки до банку-емітента подається заява в одному екземплярі з підписами осіб, яким надано право підпису документів для проведення грошово-розрахункових операцій.

Чекодавець на зворотному боці заяви вказує суму самостійно, в межах якої виписані чеки можуть бути сплачені.

Щоб здійснити на поточному рахунку операції до банківської установи мають бути подані документи за тими формами, що затверджені Національним банком України.

Подані до банку документи повинні включати такі реквізити, як: назва, номер поточного рахунку, ідентифікаційні коди підприємства-відправника та підприємства-отримувача грошових коштів, число, місяць, рік виписки.

Банк не має права приймати документ до виконання, якщо в цьому документі не заповнений або заповнений з порушенням вимог будь-який реквізит. У розрахункових документах заборонено робити виправлення, незважаючи на те, ким вносяться ці зміни – клієнтом або банком. При цьому за правильність внесених до розрахункових документів даних несуть повну відповідальність підприємства та фізичні особи. Документи, що надходять до банку, можуть бути дійсними лише при наявності підписів, які ідентичні підписам у банківській картці.

Грошові чеки та об'яви на внесок готівкою виступають банківськими документами при готівкових розрахунках; банківські платіжні картки, платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, платіжні вимоги, розрахункові чеки, векселі, акредитиви виступають банківськими документами у випадку безготівкових перерахувань.

Платіжне доручення являє собою розпорядження для обслуговуючого банку щодо здійснення перерахування на рахунок іншого підприємства визначеної суми, що оформляється на спеціальному бланку, який зображений в додатку Б детально.

При здійсненні розрахунків платіжними дорученнями ініціатором платежу виступає саме платник. Платник у платіжному дорученні за бажанням може вказувати дату валютування, тобто у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки платником зазначену дату, починаючи з якої грошові кошти, що переказуються платником одержувачу,

переходять у власність цього одержувача. Ця дата пізніше, ніж на десятій календарний день після складання платіжного доручення не може бути встановлена, але без урахування дати його складання.

Будь-яке здійснення перерахування коштів, окрім випадків сплати податків та зборів до бюджету, повинно мати підставу, що має бути документально підтверджена. Підтверджуючими правомірність платежу документами можуть виступати: договір, акт виконаних робіт, послуг або результатів перевірки податковими органами, фондами, звіряння тощо, рахунок-фактура, накладна, лист, наказ, товаротранспортна накладна інше. Банком в спеціальній виписці з особового рахунку реєструються всі здійсненні з надходження та списання коштів операції з поточного рахунку з доданням документів-підстав.

Випискою банку є документ, який видається підприємству банком та відображає на поточному рахунку рух грошових коштів. Вона може замінити собою реєстр ведення аналітичного обліку за операціями на поточному рахунку та одночасно для бухгалтерських записів виступає підставою. Таким чином, можемо стверджувати, що виписка банку є по факту другим екземпляром особового рахунку підприємства, що був відкритий банком, як показано у додатку В.

При отриманні виписки бухгалтером здійснюються наступні операції, що мають назву бухгалтерського терміну – контирування виписки, а саме:

- виписка має нумеруватись;
- здійснюється перевірка наявності виправдовуючих розрахункових документів, які слугують підставою для зарахування або списання коштів;
- проводиться перевірка відповідності, щоб суми у виписці співпадали з сумами виправдовуючих документів на перерахування чи зарахування коштів;
- згідно з проведеними операціями має проставлятися кореспонденція рахунків.

Під час здійснення обробки виписок, бухгалтер повинен пам'ятати, що

для обліку на підприємстві поточний рахунок є активним, а для банку поточний рахунок є пасивним. Банк вважає себе боржником підприємства при збереженні його грошових коштів, тобто на цю суму у банка є кредиторська заборгованість. Тому банк за кредитом поточного рахунку записує залишки грошових коштів та надходжень на поточний рахунок підприємства, а зменшення свого боргу при списанні або видачі коштів банк записує за дебетом поточного рахунку.

Також можна відзначити, що напроти сум операцій та на документах, які додаються, на полях перевіреної виписки дуже зручно проставляти коди кореспондуючих рахунків, а на документах також вказувати і порядкові номери запису у виписці.

На всіх доданих до виписки документах після цього ставиться штамп «Погашено».

Отже, як ми бачимо, для ведення обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках у банківській установі, і які можуть бути використані для проведення поточних операцій, призначений рахунок 31 «Рахунки в банках». Він є балансовоактивним і призначений для здійснення обліку господарських засобів, тобто грошових коштів, і включає в себе такі субрахунки, як:

- субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- субрахунок 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- субрахунок 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;
- субрахунок 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

За рахунком може вестися аналітичний облік за видами рахунків, відкритих в установах банків. Ним має бути надана можливість щоденного визначення на рахунках в банках залишків грошових коштів, їхній рух за певний період, виявлення накопичення грошових коштів понад мінімальної потреби, щоб розмістити його у високоліквідних активах. Для ведення обліку коштів у національній валюті, що знаходяться в банку на поточному рахунку призначений субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті». Для

проведення узагальнення інформації щодо наявності та руху грошових коштів в іноземній валюті призначені субрахунок 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» та субрахунок 314 «Інші рахунки в банках в іноземній валюті». Рух коштів, що знаходяться в акредитивах, а також на особових рахунках із вантажообігу та в чекових книжках обліковується на субрахунку 313 «Інші рахунки в банках в національній валюті». Окремий аналітичний рахунок відкривається на кожен виставлений акредитив із зазначенням конкретного постачальника. Отже, враховуючи вище зазначене, на рахунку 31 «Рахунки в банках» ведеться облік руху грошових коштів на банківських рахунках. Надходження грошових коштів відображається за дебетом рахунку 31 «Рахунки в банку», їхнє використання відображається за кредитом рахунку 31 «Рахунки в банку». На рисунку 2.4 ми наводимо етапи та порядок загального ведення обліку коштів на поточному рахунку.

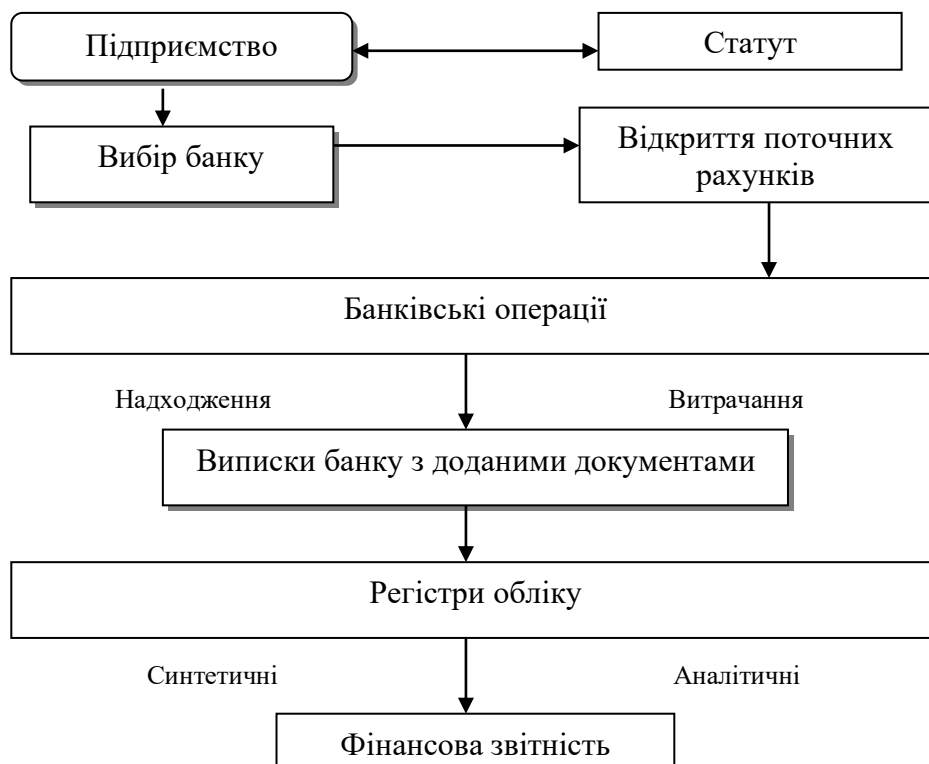

Рисунок 2.4 – Загальний порядок обліку коштів на поточному рахунку в банку

Оформлення чекової книжки – це послуга банку, оплату за яку потрібно показувати в обліку так само, як здійснення оплати інших послуг, наданих підприємству. Як відомо, в сейфі у головного бухгалтера або працівника бухгалтерії, на якого покладено ведення розрахунків за чековою книжкою, повинна зберігатися отримана чекова книжка. Чекові книжки виступають бланками суворого обліку, тому крім обліку на субрахунку 209 «Інші матеріали», здійснюється облік на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку» оприбуткування та використання бланків чекової книжки.

Для проведення розрахунків з юридичними та фізичними особами за отримання товарів, виконання робіт, надання послуг з метою скорочення розрахунків з готівкою часто використовуються чеки. Чеком є документ, який містить розпорядження особи-чекодавця, тобто власника рахунку, банківський установі-емітента (тому банку, який видає чекову книжку або чек), яка веде його рахунок, сплачувати зазначену в чеку суму коштів отримувачу коштів за чеком (чекодержателю). Розрахунки чеками відбувається на підставі таких документів, як:

– чекові книжки, що випускаються банкнотами фабрики Національного банку України або безпосередньо комерційним банком (за дозволом Національного банку України), зшиваються в брошури по 10, 20, 25 аркушів та виступають бланками суворої звітності;

– розрахункові чеки, що при здійсненні разових операцій використовуються фізичними особами.

Терміном дії чекової книжки є 1 рік, а розрахункового чека – три місяці.

Розрахунок чеками має такий порядок:

а) щоб отримати чекову книжку підприємством подається заява банку-емітенту та зазначається номер рахунку, з якого чеки мають оплачуватись. До заяви має бути додане доручення для здійснення перерахунку коштів на окремий банківський рахунок «Розрахунки чеками».

б) банківським працівником має бути перевірена правильність оформлення заяви, перевірена відповідність підписів і відбитку печатки тим зразкам, що попередньо були наведені у картці, перевірено чи є наявними кошти на рахунку; здійснюється оформлення чекової книжки; здійснюється ознайомлення уповноваженої особи з порядком використання чеків і безпосередня передача чекової книжки.

в) після того як було отримано товари, послуги (виконані роботи), чекодавець має оформити чек таким чином:

1) проставляється сума цифрами та уточнення прописом;

2) вказується підстава, відповідно до якої мають бути перераховані кошти;

3) вказується дані (назва, ПП) одержувача даного платежу.

г) під час отримання чека безпосередньо від чекоотримувача, чекодержателем перевіряється дійсність цього чека, тобто чи відповідає він умовам Інструкції. Після цього має бути сформований реєстр чека (у трьох екземплярах – у разі обслуговування рахунків чекодавця та чекодержателя в одній банківській установі, у чотирьох екземплярах – у разі обслуговування рахунків чекодавця та чекодержателя в різних установах банку) і разом з чеком передається в банк, який здійснює обслуговування особи.

д) чек разом із одним екземпляром реєстру передається банківською установою чекодержателя до банку-емітента.

е) при умові дійсності чека банком-емітентом здійснюється перерахунок коштів на рахунок чекодержателя.

Якщо з певних причин чек не підлягає оплаті, то він має бути повернутий чекодержателю, який має право пред'явити чекодавцю (платнику коштів) претензію.

Законодавством передбачено певний перелік реквізитів, що повинні міститися у розрахунковому документі і за відсутності яких цей чек вважається недійсним. Протягом десяти днів від моменту виписки (день виписки в такому випадку не враховується) в банк чекодержателя

пред`являється чек із чекової книжки [21].

Власнику заборонено здійснювати передачу розрахункового чека/чекової книжки будь-якій іншій юридичній або фізичній особам, а також підписувати незаповнені бланки розрахункових чеків з проставлянням на них відбитка печатки юридичними особами.

Після того, як закінчився термін дії чекової книжки або використання коштів чекового рахунку, невикористані розрахункові чеки підлягають поверненню до банку-емітента, який має їх погасити. Банк може продовжити термін дії чекової книжки по бажанню клієнта, також у разі використання ліміту клієнт може його поповнити.

У випадку, коли клієнт припиняє до закінчення терміну дії чекової книжки здійснювати розрахунковими чеками подальші розрахунки та наявності за чековою книжкою невикористаного ліміту чекодавцем подається до банківської установи чекова книжка разом із платіжним дорученням для того, щоб зарахувати невикористаний залишок ліміту на той рахунок, з якого попередньо кошти бронювалися.

На наш погляд, в Україні мало поширеною формою розрахунків є акредитивна, хоча у світовій практиці вона є загальноприйнятою. За дорученням свого клієнта (заявника акредитива) при такій формі банк зобов`язується:

- за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги виконувати платіж третій особі (бенефіціару);
- надавати повноваження здійснити цей платіж іншій (виконуючій) установі банку.

В загальному при використанні акредитивної форми розрахунків мають брати участь:

- а) заявник акредитива, тобто платник, який звернувся до обслуговуючого його банку для того, щоб відкрити акредитив;
- б) банк-емітент, тобто банк платника, що має відкрити акредитив для свого клієнта;

в) бенефіціар, тобто юридична особа, на чию користь виставляється акредитив, нею може виступати продавець, виконавець робіт тощо;

г) виконуючий банк, яким здійснюється платіж за акредитивом.

У договорі між заявником на акредитив та бенефіціаром передбачаються умови і порядок проведення акредитивної форми розрахунків. Виділяють відзивні та безвідзивні акредитиви, а також покриті та непокриті. Банком-емітентом без попереднього погодження з бенефіціаром може бути змінений чи анульований акредитив відзивний, а замінений чи анульований тільки за згодою бенефіціара, на користь якого акредитив був відкритий, може бути акредитив безвідзивний. Акредитив, по якому для здійснення платежів мають завчасно бронюватися в повній сумі кошти платника на окремому рахунку в банку-емітенті або у виконуючому банку, вважається покритим. Акредитив, за яким при тимчасовій відсутності коштів на рахунку гарантується банком-емітентом оплата за рахунок кредиту, називаються непокритим акредитивом. Кожен акредитив призначається для проведення розрахунків лише з одним постачальником. Як правило, в межах 15 днів із дня відкриття визначається час дії акредитиву. Бенефіціаром подаються необхідні документи, що передбачені умовами акредитива, виконуючому банку після здійснення відвантаження продукції. Виплата за акредитивом проводиться при дотриманні усіх умов договору. Інколи акцепт уповноваженої покупцем особи, яка в банку постачальника засвідчує зразок свого підпису, може бути умовою виплати грошей з акредитива. По суті для постачальника є більш прийнятими розрахунки акредитивами, оскільки ними гарантується оплата за відряджену продукцію. А що стосується покупця, то відбувається відволікання коштів та за постачанням продукції дещо знижується контроль при акредитивних розрахунках.

Інкасо – це вид банківської операції, який полягає в отриманні грошей банком від імені своїх клієнтів по різних документах, таких як векселя, чеки тощо, і зарахуванні цих коштів на рахунок отримувача в установленому

порядку.

При здійсненні розрахунків з іноземними контрагентами використовується на практиці саме інкасо. Розрахунки, що здійснюються за допомогою інкасо можна у такій послідовності відобразити, а саме:

- укладання договору між постачальником та покупцем;
- здійснення відвантаження товарів;
- постачальником готуються необхідні транспортні документи і вони подаються до обслуговуючого банку разом з інкасовим дорученням;
- банком перевіряються отримані документи і вони передаються до банківської установи покупця;
- з метою отримання від покупця коштів банком продавцю пред'являється інкасове доручення та одержані від покупця документи;
- здійснюється платіж покупцем;
- банком покупця перераховуються кошти до банку постачальника, який, в свою чергу, зараховує їх вже на рахунок одержувача.

На нашу думку, цей вид розрахунків для покупців є більш прийнятним і при цьому ним не гарантується здійснення оплати постачальникові.

На сьогоднішній день розрахунки за допомогою банківських платіжних карток (БПК) набувають все більшого поширення. Регулюється цей вид розрахунків Положенням «Про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням», що затверджене постановою Правління Національного банку України від 24.09.1999 року № 479 (далі - Положення № 479). Цілями застосовуватися банківських платіжних карток можуть виступати:

- здійснення безготівкових розрахунків;
- отримання готівки;
- видача заробітної плати працівникам.

У перших двох випадках можуть бути використані корпоративні банківські платіжні картки, за якими передбачається перерахування коштів

на картрахунок, тобто окремий банківський рахунок юридичної особи. Підписання між банком та клієнтом договору обслуговування (еквайрингу) є обов'язковою умовою при здійсненні таких розрахунків, а також банк повинен мати членство у міжнародній платіжній системі.

Серед інших умов в договорі має бути передбачена комісійна винагорода банку за обслуговування, що переважно встановлюється у відсотках від суми кожної операції, яка була здійснена при використанні картки.

Безготівкові платіжні картки можуть діяти за дебетовою та кредитовою схемами. Якщо під час укладання договору була визначена дебетова схема, то при здійсненні оплати операції клієнта банком використовуватимуться тільки ті кошти, що є на його рахунку. Якщо коштів буде недостатньо, операція проведена не буде. При використанні кредитової схеми клієнту може бути наданий кредит на визначених умовах банку. Цей вид короткотермінового кредиту є овердрафтом. Як правило, строки погашення такого кредиту не перевищують 1 місяць. Але, щоб не сплачувати за овердрафт відсотки, підприємством може бути відкритий спеціальний депозитний рахунок (СДР) в банківській установі. На цьому рахунку на випадок перевищення встановленого ліміту підприємством можуть резервуватись кошти. За період перебування коштів на спеціальному депозитному рахунку, підприємству нараховуються певні відсотки. На поточний рахунок підприємства у випадку необхідності можуть бути перераховані кошти із спеціального депозитного рахунку.

Під час відряджень у межах України та за кордоном може бути зручною для використання безготівкова платіжна картка. При перетині кордону особливо проявляються переваги використання БПК. Відповідно до Інструкції «Про переміщення валюти України, інвалюти, банківських металів, платіжних карток через митний кордон України», що була затверджена постановою Правління Національного банку України від 12.07.2000 року № 283, за умови усного декларування резидентами та

нерезидентами можуть ввозитись платіжні картки, які емітовані банками України та іноземними банками, а також небанківськими установами. На підставі індивідуальної ліцензії Національного банку України, при обов'язковому зазначенні у митній декларації платіжних карток, може здійснюватись вивезення фізичними особами-резидентами платіжних карток, що емітовані іноземними банками.

Підприємством можуть бути визначені особи, за якими є право користування корпоративними платіжними картками. У тому разі, якщо декілька корпоративних карток видається на один картрахунок, то аналітичний облік має вестись в розрізі кожної картки.

Розрахунковими документами на паперових носіях, що складаються за місцем здійснення операції, оформляються операції з платіжними картками. Сліп або квитанція торговельного терміналу, які оформляються на спеціальних пристроях (механічний пристрій – імпринтер та електронний пристрій – платіжний термінал), є такими розрахунковими документами. Сліп заповнюється у трьох екземплярах і ним підтверджується здійснення операції за картою, в ньому із цієї операції міститься набір даних і відбиток реквізитів платіжної картки. Квитанція торговельного терміналу заповнюється у двох екземплярах.

Під час своєї діяльності підприємства із одними і тими ж підприємствами можуть мати дебіторську та кредиторську заборгованість. У такому випадку має проводитись взаємозалік сум заборгованостей. Періодичність звірення взаємної заборгованості передбачаються у договорах між підприємствами зі відповідним складанням акта, зазначенням строків та платіжних інструментів, за допомогою яких розрахунки здійснюватимуться.

Після того, як був складений акт звірення взаємної заборгованості в визначені чинним законодавством строки, стороною, на користь якої склалось кредиторське сальдо взаємозобов'язань, виписується розрахунковий документ, тобто платіжне доручення, вимога-доручення або оформляється вексель.

Розрахунки, які здійснюються через каси банків та через поштове відділення, також належать до категорії безготівкових розрахунків.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 12.07.2000 року № 2121-III на підставі рішення суду, санкціонованої прокурором постанови слідчого, постанови державного виконавця на кошти, які перебувають на рахунках клієнтів банку, може накладатись арешт. Арешт може бути накладений на всі наявні на рахунках клієнта банку кошти, або на кошти, що є на будь-якому конкретному рахунку, на кошти на рахунку в цілому і на конкретно визначену суму. На час накладання арешту при відповідному рішенні суду банком для клієнта відкривається спеціальний рахунок, на який перераховується сума коштів, що вказана у рішенні суду. В разі відсутності інших рішень суду банком після цього проведення операцій за рахунком клієнта за встановленим порядком відновлюється. Кошти, що на спеціальному рахунку накопичуються, до отримання рішення суду щодо їхнього стягнення або звільнення з-під арешту забороняється використовувати. У додатку В зображено рух грошових коштів на рахунках в банках [31].

Клієнтами може застосовуватися програмно-технічний комплекс «клієнт банку – банк» (далі – система «Клієнт-банк») для оперативного ведення клієнтом своїх банківських рахунків та обміну технологічної інформації. Суть цієї системи полягає в тому, що розпорядником коштів підприємства може контролюватись рух коштів на рахунку, при цьому не виходячи з офісу. У вигляді електронної форми встановленого зразка клієнтом передається доручення банку.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ТОВ «ЗР-ІНВЕСТ»

3.1 Аналіз динаміки і факторів зміни обсягів грошових коштів та збалансованості грошових потоків

Дохід від реалізації є найбільш важливим фінансовим показником діяльності будь-якого підприємства, тобто це обліковий дохід від здійснення реалізації продукції або послуг за даний період, яким відображаються грошові та негрошові форми доходу. Різницею між обліковими доходами від реалізації й нарахованими витратами на реалізовану продукцію є прибуток. Різницею між всіма коштами, отриманими та виплаченими підприємством за певний період часу називається потоком коштів.

Ми переконані, що центральною ланкою в діяльності підприємства є його кошти. Розглянемо приклади: при формуванні власного капіталу за рахунок грошових активів формується частина статутного капіталу, що називається припливом коштів; коли у вигляді грошових активів надходять банківські кредити, то це також є припливом; коли у вигляді грошових активів здійснюється повернення кредитів, це є відтоком коштів; коли за рахунок грошових активів здійснюється погашення кредиторської заборгованості, це веде до відтоку грошових коштів; також викликає відтік грошових активів і збільшення дебіторської заборгованості; припливом грошових активів виступає повернення дебіторської заборгованості; відтік грошових активів викликає збільшення суми товарно-матеріальних запасів і т.д.

В першу чергу слід відзначити, що рух капіталу, грошові готівкові та безготівкові фонди, а також оборот окремих фінансових інструментів характеризує саме грошовий потік. Нижче наведена класифікація грошових

потоків за різними ознаками, а саме:

а) за ознакою масштабів обслуговування господарських процесів на підприємстві:

- 1) грошові потоки по підприємству в цілому;
- 2) грошові потоки за структурними підрозділами;
- 3) грошові потоки за окремими господарськими операціями.

б) за ознакою видів господарської діяльності підприємства:

- 1) грошові потоки по операційній діяльності;
- 2) грошові потоки по фінансовій діяльності;
- 3) грошові потоки по інвестиційній діяльності.

в) за ознакою спрямованості руху коштів:

- 1) грошовий потік позитивний;
- 2) грошовий потік від'ємний (відтік).

г) за ознакою рівня достатності:

- 1) надмірний грошовий потік;
- 2) дефіцитний грошовий потік.

д) за ознакою безперервності формування:

- 1) регулярний грошовий потік;
- 2) дискретний грошовий потік.

Важливим результативним показником є чистий грошовий потік, що здійснює вплив на фінансову рівновагу підприємства, потребу в капіталах і темпи зростання його вартості. Рух всіх коштів, які приймали участь у розрахунку прибутку у вигляді інвестицій, кредитів, емісії, боргових виплат та тощо, характеризує грошовий потік.

Мета аналізу грошових потоків зводиться до виявлення причин дефіциту або надлишку грошових коштів; до визначення джерел надходження та напрямків їх витрачання, до здійснення контролю за поточною ліквідністю і платоспроможністю підприємства.

Форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», а також Форма 1 і Форма 2 є джерелами аналізу грошових потоків.

Як видно по таблиці 3.1, притік коштів простежується по операційній діяльності і він збільшився на 22980 тис. грн. Тобто від реалізації продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг збільшилося надходження коштів в 2019 році, а також під впливом погашення дебіторської заборгованості, від отримання авансів, від цільового фінансування тощо, що для підприємства є позитивним і характеризує його як таке, що вміло по операційній діяльності управляє грошовими потоками.

Таблиця 3.1 – Рух коштів за видами діяльності, тис. грн

Показник	Надійшло, тис. грн		Використано, тис. грн		Зміни (+ надходження, - видатки), тис. грн	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Залишок грошових коштів на початок року	11316	7089	-	-	+11316	+7089
Рух коштів по операційній діяльності	59141	132119	-	-	+59141	+132119
Рух коштів по інвестиційній діяльності	-	-	57929	106528	-57929	-106528
Рух коштів по фінансовій діяльності	-	-	-	-	-	-
Рух коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-	-	-
Чистий рух коштів	-	15891	4227	-	-4227	+15891
Вплив зміни валютних курсів	-	-	-	-	-	-
Залишок коштів	7089	22980	-	-	+7089	+22980

По інвестиційній діяльності рух коштів є від'ємним і на 106528 тис. грн зменшились видатки на управління грошовими потоками по інвестиційній діяльності. Такий стан позитивно характеризує, оскільки підприємством здійснюється інвестування коштів в купівлю майна, оборотних активів, фінансові інвестиції, що згодом має для підприємства приносити прибуток. З відтоку на притік змінився Чистий рух коштів і він став ближчим до нуля, що вказує нам на кращу збалансованість грошових потоків підприємства. За

досліджуваний період на 2,93 грн. прибутку на одну гривню грошових коштів збільшилась рентабельність залишку грошових коштів, що в середньому протягом досліджуваного періоду знаходяться у розпорядженні підприємства.

Рентабельність отриманих за досліджуваний період грошових коштів збільшилася на 0,25 грн. прибутку на одну гривню грошових коштів, які в середньому протягом досліджуваного періоду знаходяться у розпорядженні підприємства, відповідно до поданої таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Показники оцінки руху грошових коштів

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	Характеризує	Розрахунок	
				За 2018	За 2019
1	2	3	4	5	6
1	Рентабельність залишку грошових коштів	$R_z = \Phi_r / Z_c$, де R_z - рентабельність залишку грошових коштів; Φ_r – фінансовий результат діяльності підприємства; Z_c – середній залишок грошових коштів	Сума прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства в середньому протягом періоду, що досліджується	20743/9202,5=2,25	77968/15034,5=5,18
2	Рентабельність витрачених грошових коштів	$R_v = \Phi_r / ГПн$, де R_v – рентабельність витрачених грошових коштів; ГПн – негативний грошовий потік	Сума прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, витрачених підприємством за період, що досліджується	20743/86914=20,24	77968/122357=0,63
3	Рентабельність грошових коштів отриманих	$R_n = \Phi_r / ГПп$, де R_n – рентабельність грошових коштів, що надійшли; ГПп – позитивний грошовий потік	Сума прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. грошових коштів, які отримало підприємство за період, що досліджується	20743/59141=20,35	77968/132119=20,6

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6
4	Рентабельність чистого грошового потоку	$R_{чп} = \text{Фр} / \text{ГПч}$, де $R_{чп}$ – рентабельність чистого грошового потоку; ГПч – чистий грошовий потік	Сума прибутку (збитку), яка припадає на 1 грн. чистого грошового потоку	$20743 / -4227 = -4,9$	$77968 / 15891 = 4,9$
5	Коефіцієнт ефективності грошових потоків	$K_e = \text{ГПч} / \text{ГПн}$, де K_e – коефіцієнт ефективності грошових потоків	Узагальнюючий показник оцінки руху грошових коштів	$-4227 / 86514 = -0,05$	$15891 / 122357 = 20,13$

За досліджуваній період залишилася незмінною на одну гривню чистого грошового потоку рентабельність чистого грошового потоку. Ефективність руху грошових коштів узагальнює коефіцієнт ефективності грошових потоків, який має бути наближеним до нуля, тобто, як видно, він був кращим у 2018 році. На наше переконання, платоспроможність і ліквідність підприємства безпосередньо залежать від обсягів та швидкості руху грошового обігу та ефективності керування ним.

Тому, на наш погляд, основою оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства є аналіз грошових потоків, він дає змогу оцінити його фінансовий стан об'єктивніше. По підприємству може проводитись аналіз грошових потоків в цілому та у розрізі основних видів господарської діяльності і центрів відповідальності.

На нашу думку, для аналізу формування та розміщення капіталу підприємства основними джерелами інформації є дані фінансової звітності, такої як: форма № 1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», дані аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку рахунків грошових коштів.

Безперервним процесом є аналіз рівня, розвитку динаміки та складу грошових коштів підприємства.

Відповідне джерело повинне бути для кожного напряму використання грошових фондів. У широкому сенсі чистим використанням грошових коштів є активи фірми, а чистими джерелами є пасиви і власний капітал. Початкової та кінцевої точки для діючого підприємства реально не існує.

Кінцевим продуктом є сукупність витрат сировини, основних засобів та праці, які оплачуються грошовими коштами. Потім за готівку або в кредит продукція продається.

Дебіторська заборгованість спричиняється продажем в кредит, потім вона інкасується і перетворюється на готівку. У випадку, коли всі витрати (включаючи знос активів) за деякий період перевищує продажна ціна продукції, то буде отриманий прибуток за цей період; а коли продажну ціну продукції перевищують витрати, то це веде до збитків.

В залежності від виробничого графіка, об'єму продажів, капітальних витрат, фінансування та інкасації дебіторської заборгованості об'єм грошових коштів коливається в часі. В залежності від реалізації, виробничого графіка та політики відносно основних дебіторів, запасів, а також заборгованості по комерційному кредиту мають певні коливання незавершене виробництво, запаси сировини, запаси; готова продукція, дебіторська заборгованість та комерційний кредит, що підлягає оплаті.

Звіт щодо наявності та використання грошових коштів є методом, за допомогою якого нами вивчається між двома моментами чиста зміна об'єму засобів.

Початковій та кінцевій датам фінансового звіту відповідають ці моменти, не зважаючи на те, який період досліджується – квартал, рік або п'ятиліття.

Звіт щодо джерел та використання грошових коштів у фінансовому положенні на різні дати описує скоріше чисті ніж загальні зміни.

Загальними змінами є всі зміни, що відбуваються між двома звітними датами, а чистими змінами є результат загальних змін, як показано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Аналіз рівня, динаміки, складу грошових коштів, тис. грн

Показники	2018		2019		Зміни		Темп зростання
	Абсолютне відхилення	Питома вага, %	Абсолютне відхилення	Питома вага, %	Абсолютне відхилення	Питома вага, %	
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти у національній валюті	7089	100	22980	100	15891	0	324%
Грошові кошти та їх еквіваленти у іноземній валюті	-	-	-	-	-	-	-
Разом	7089	100	22980	100	15891	0	324%

Зробимо розрахунок ступеню участі грошових коштів в оборотному капіталі за даними таблиці 3.4: коефіцієнт участі активів в оборотному капіталі дорівнює результату ділення середнього на підприємстві залишку сукупних грошових активів на середню вартість оборотного капіталу.

Таблиця 3.4 – Участь грошових коштів в оборотному капіталі

2018 рік	2019 рік
9202,5/82995,5=0,11	15,34,5/73340=0,2

Отже по проведеному розрахунку зрозуміло, що у 2018 році коефіцієнт участі активів в оборотному капіталі на 0,09 був менший ніж у 2019 році.

Тому основною метою аналізу грошових потоків виступає:

- виявлення рівня достатності коштів, що необхідні для нормального функціонування підприємства;
- визначення ефективності та інтенсивності їхнього використання в процесі здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- для забезпечення поточної і перспективної платоспроможності підприємства – вивчення факторів і прогнозування збалансованості та

синхронізації припливу і відпливу коштів за обсягом та часом.

Спочатку ми маємо провести горизонтальний аналіз грошових потоків: вивчити в розрізі окремих джерел динаміку обсягів формування додатного, від'ємного та чистого грошового потоків підприємства, розрахувати темпи їхнього зростання та приросту, визначити тенденції зміни їхніх обсягів.

З темпами приросту активів підприємства ($T_{\text{Акт}}$) і приросту обсягів виробництва (реалізації) продукції ($T_{\text{РП}}$) ми зіставляємо темпи приросту чистого грошового потоку ($T_{\text{ЧП}}$).

Темпи зростання обсягів продажів мають бути вищими за темпи зростання активів, а в свою чергу, темпи зростання чистого грошового потоку мають випереджати темпи зростання обсягу продажів для нормального функціонування підприємства, а також підвищення платоспроможності та його фінансової стабільності згідно з формулою 3.1.

$$100 < T_{\text{акт}} < T_{\text{рп}} < T_{\text{чп}} \quad (3.1)$$

Ми проводимо паралельно і вертикальний, тобто структурний, аналіз додатного, від'ємного і чистого грошових потоків, а саме:

- проведення аналізу за видами здійснення господарської діяльності, тобто сюди відносяться операційна, інвестиційна та фінансова діяльність, а це, в свою чергу, у формуванні додатного, від'ємного і чистого грошових потоків дасть змогу виокремити частку за кожним видом діяльності;

- проведення аналізу за окремими внутрішніми підрозділами, тобто виокремленими центрами відповідальності, який нам може показати внесок у формування грошових потоків кожного підрозділу;

- проведення аналізу за окремими джерелами надходження та напрямками витрачання коштів, який дає нам можливість встановити у формуванні загального грошового потоку частку кожного з них.

При цьому ми маємо визначити роль та місце у формуванні чистого

грошового потоку чистого прибутку, для відтворення основних засобів та нематеріальних активів виявити ступінь достатності амортизаційних відрахувань.

Базою проведення факторного (фундаментального) аналізу формування чистого грошового потоку служать результати горизонтального та вертикального аналізу. Ми рекомендуємо використовувати прямий та непрямий методи для вивчення факторів формування додатного, від'ємного і чистого грошових потоків.

Прямий метод необхідний для одержання даних, якими у звітному періоді характеризується валовий та чистий потік коштів підприємства. При застосуванні цього методу безпосередньо використовуються дані бухгалтерського обліку та звіту про рух коштів, якими характеризуються усі види їхніх надходжень та витрат.

Між прямим і непрямим методами є відмінність результатів розрахунку грошових потоків, яка полягає лише в здійсненні операційної діяльності. Чистий грошовий потік за операційною діяльністю визначають прямим методом у спосіб відповідно до формули 3.2.

$$\text{ЧГП}_{\text{од}} = \text{ВР}_{\text{пр}} + \text{Од}_{\text{ав}} + \text{ІН}_{\text{од}} - \text{П}_{\text{тмц}} - \text{ЗП} - \text{ПП} - \text{ІВ}_{\text{од}}, \quad (3.2)$$

де $\text{ВР}_{\text{пр}}$ – виручка від реалізації продукції і послуг;

$\text{Од}_{\text{ав}}$ – одержані аванси від покупців і замовників;

$\text{ІН}_{\text{од}}$ – сума інших надходжень від операційної діяльності;

$\text{П}_{\text{тмц}}$ – сума засобів, виплачена за придбані товарно-матеріальні цінності;

ЗП – сума виплаченої заробітної плати персоналу підприємства;

ПП – сума податкових платежів у бюджет і в позабюджетні фонди;

$\text{ІВ}_{\text{од}}$ – сума інших виплат у процесі операційної діяльності.

На рисунку 3.1 показано фактори зміни чистого грошового потоку під

впливом операційної діяльності, що був обчислений за прямим методом.

Зіставляючи за кожною статтею надходження фактичні дані з витратами коштів з базовими даними (як приклад, план минулого періоду), на наш погляд, можна зробити висновки щодо здатності підприємством в результаті своєї основної діяльності нарощувати кошти.

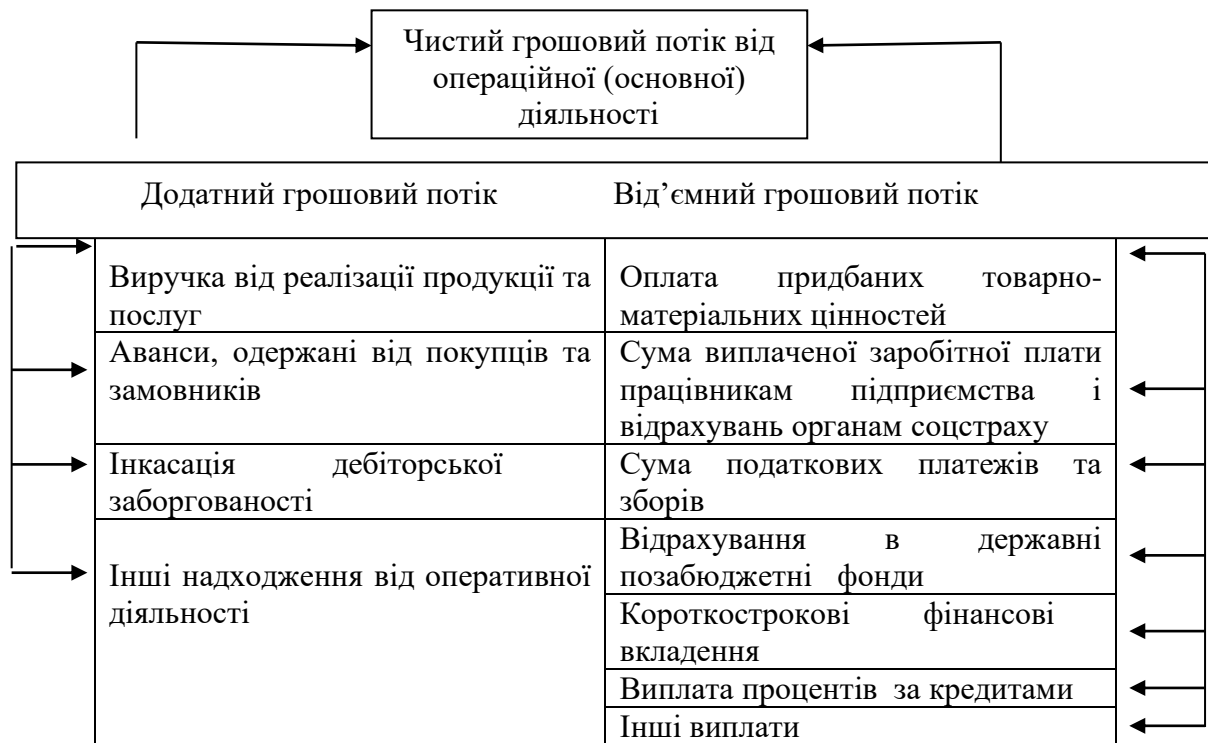

Рисунок 3.1 – Фактори зміни чистого грошового потоку, обчисленого за прямим методом

У видку, коли результатом основної діяльності виступає не приплив, а відплив коштів і така ситуація щорічно повторюється, то в остаточному підсумку це може призвести до неспроможності підприємства.

На нашу думку, однією з переваг прямого методу є те, що він показує загальні суми надходжень та платежів і зосереджує нашу увагу на тих статтях, які генерують найбільший приплив і відплив коштів. Але цим методом не розкривається взаємозв'язок величини фінансового результату з величиною зміни коштів, зокрема не показується, у зв'язку з чим виникає ситуація, коли прибуткове підприємство стає неплатоспроможним.

З аналітичного погляду кращим є непрямий метод, оскільки він дає змогу пояснити причини розбіжностей, що виникають між вільними залишками готівки та фінансовими результатами.

Здійснення розрахунку чистого грошового потоку за непрямим методом відбувається у вигляді відповідного коригування чистого прибутку на суму змін, що є у запасах, кредиторській та дебіторській заборгованості, в короткострокових фінансових вкладеннях та інших статтях активу, які належать до поточної діяльності.

Для проведення розрахунків та аналізу грошових потоків за непрямим методом джерелами інформації виступають звіт про прибутки і збитки та звітний бухгалтерський баланс. За основною (операційною) діяльністю він розраховується таким шляхом за відповідною формулою 3.3 [6, С. 85-89]

$$\text{ЧГП}_{од} = \text{ЧП}_{од} + A + \Delta ДЗ + \Delta З_{тмц} + \Delta ДМП + \Delta P + AB_o + \Delta AB_e, \quad (3.3)$$

де $\text{ЧП}_{од}$ – сума чистого прибутку підприємства від операційної діяльності;

A – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів;

$\Delta ДЗ$ – зміна суми дебіторської заборгованості;

$\Delta З_{тмц}$ – зміна суми запасів і ПДВ за придбаними цінностями, що входять до складу оборотних активів;

$\Delta КЗ$ – зміна суми кредиторської заборгованості;

$\Delta ДМП$ – зміна суми доходів майбутніх періодів;

ΔP – зміна суми резерву майбутніх витрат і платежів;

$AB_{од}$ – зміна суми одержаних авансів;

ΔAB_e – зміна суми виданих авансів.

Отже, як ми бачимо, відмінність між чистим фінансовим результатом і чистим грошовим потоком підприємства наочно показує непрямий метод.

Фінансовий результат, тобто чистий прибуток або збиток підприємства, може перетворитись у величину чистого грошового потоку від операційної

діяльності за допомогою ряду коригувальних процедур. У результаті зазначеного можна встановити фактори, які сприяють зменшенню і збільшенню чистого грошового потоку, як показано на рисунку 3.2.

Рисунок 3.2 – Фактори зміни чистого грошового потоку від операційної діяльності, обчисленого за непрямим методом

За інвестиційною діяльністю сума ЧГП визначається у вигляді різниці між сумою виручки від реалізації необоротних активів та сумою інвестицій на їх придбання за наведеною формулою 3.4 [18, С. 564-566]:

$$\text{ЧГП}_{\text{ід}} = \text{ВР}_{\text{оз}} + \text{ВР}_{\text{на}} + \text{ВР}_{\text{дфа}} + \text{ВР}_{\text{ва}} + \text{Д}_{\text{од}} - \text{П}_{\text{оз}} \pm \Delta \text{НКБ} - \text{П}_{\text{на}} - \text{П}_{\text{дфа}} - \text{П}_{\text{ва}} \quad (3.4)$$

де $\text{ВР}_{\text{оз}}$ – виручка від реалізації основних засобів;

$\text{ВР}_{\text{на}}$ – виручка від реалізації нематеріальних активів;

$\text{ВР}_{\text{дфа}}$ – сума виручки від реалізації довгострокових фінансових активів;

$\text{ВР}_{\text{ва}}$ – виручка від реалізації раніше викуплених акцій підприємства;

$D_{од}$ – сума одержаних дивідендів і процентів за довгостроковими цінними паперами;

$P_{ОЗ}$ – сума придбаних основних засобів;

$\Delta НКБ$ – зміна залишку незавершеного капітального будівництва;

$P_{НА}$ – сума придбання нематеріальних активів;

$P_{ДФА}$ – сума придбання довгострокових фінансових активів;

$P_{ва}$ – сума викуплених власних акцій підприємства.

Припливи та відпливи коштів, що пов'язані з використанням зовнішнього фінансування, прийнято відображати за фінансовою діяльністю. Суму ЧГП визначають у вигляді різниці між сумою фінансових ресурсів, що залучені із зовнішніх джерел, сумою виплаченого основного боргу та сумою виплачених дивідендів власникам підприємства за наведеною формулою 3.5.

$$\text{ЧГП}_{\text{фд}} = Z_{\text{вк}} + Z_{\text{дк}} + Z_{\text{кк}} + ЦФ - B_{\text{дк}} - B_{\text{кк}} - B_{\text{д}} \quad (3.5)$$

де $Z_{\text{вк}}$ – сума додатково залученого із зовнішніх джерел власного капіталу (грошові надходження від випуску акцій та інших часткових інструментів, а також додаткових вкладень власників);

$Z_{\text{дк}}$ – сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик;

$Z_{\text{кк}}$ – сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик;

$ЦФ$ – сума засобів, що надійшли як безоплатне цільове фінансування підприємства;

$B_{\text{дк}}$ – сума виплат основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками;

$B_{\text{кк}}$ – сума виплат (погашення) основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками;

$B_{\text{д}}$ – сума виплачених дивідендів акціонерам підприємства.

На рисунку 3.3 зображено фактори формування чистого грошового

потоків від інвестиційної діяльності.

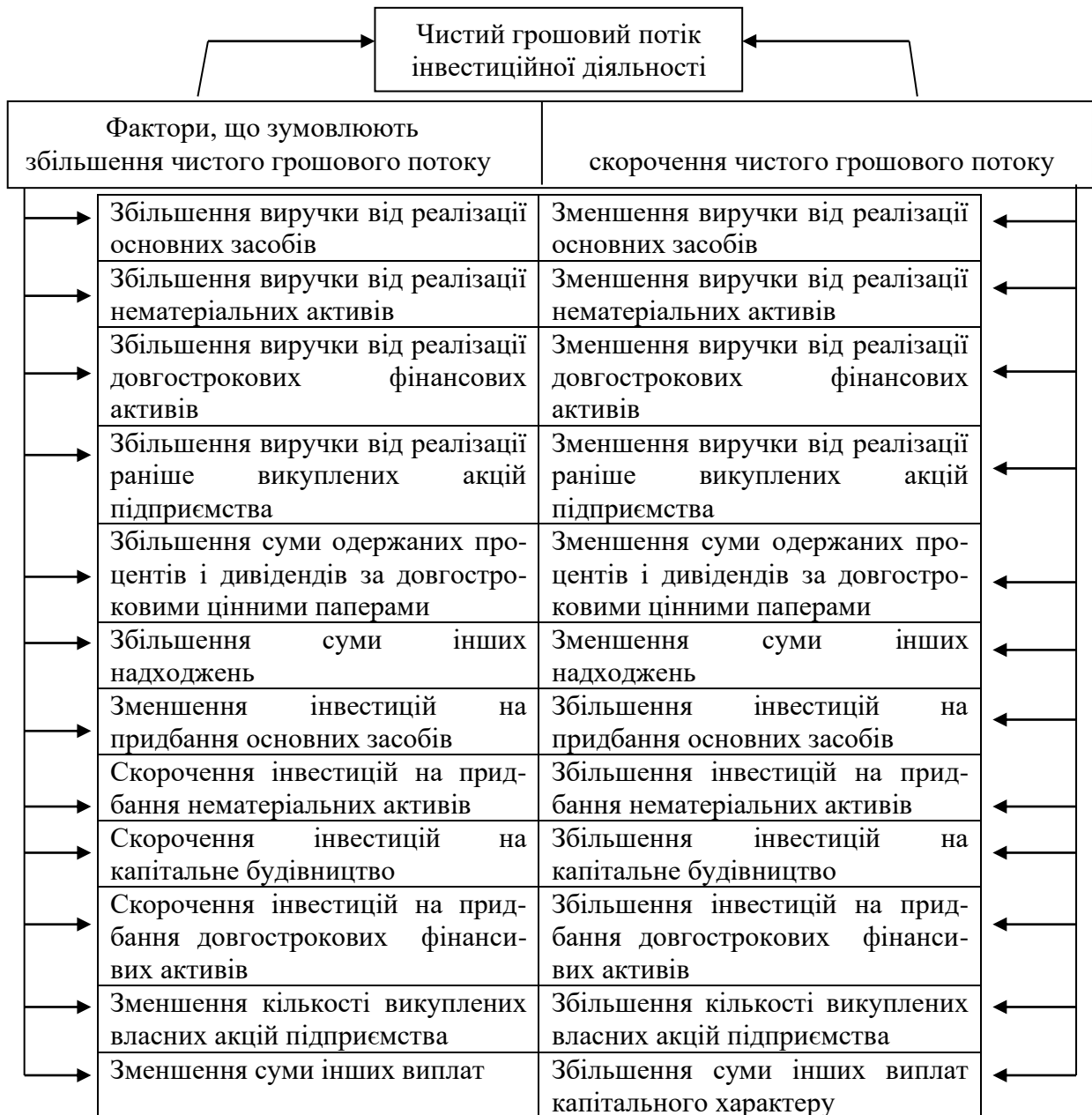

Рисунок 3.3 – Фактори зміни чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності

На рисунку 3.4 представлений механізм формування чистого грошового потоку за фінансовою діяльністю.

За нашими підрахунками, визначати загальний його обсяг по підприємству дають змогу результати обчислення суми ЧГП за здійсненням операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відповідно до формули 3.6 [19, С. 330-332]:

$$\text{ЧГП}_{\text{заг}} = \text{ЧГП}_{\text{од}} + \text{ЧГП}_{\text{ід}} + \text{ЧГП}_{\text{фб}} \quad (3.6)$$

На нашу думку, перевага непрямого методу визначення ЧГП полягає в тому, що він дозволяє виявити динаміку впливу всіх факторів, які формують величину ЧГП, але в свою чергу, прямий метод дає змогу одержати точніші дані щодо обсягу і складу грошових потоків. Тому при аналізі грошових потоків, необхідним є застосування в комплексі обох методів.

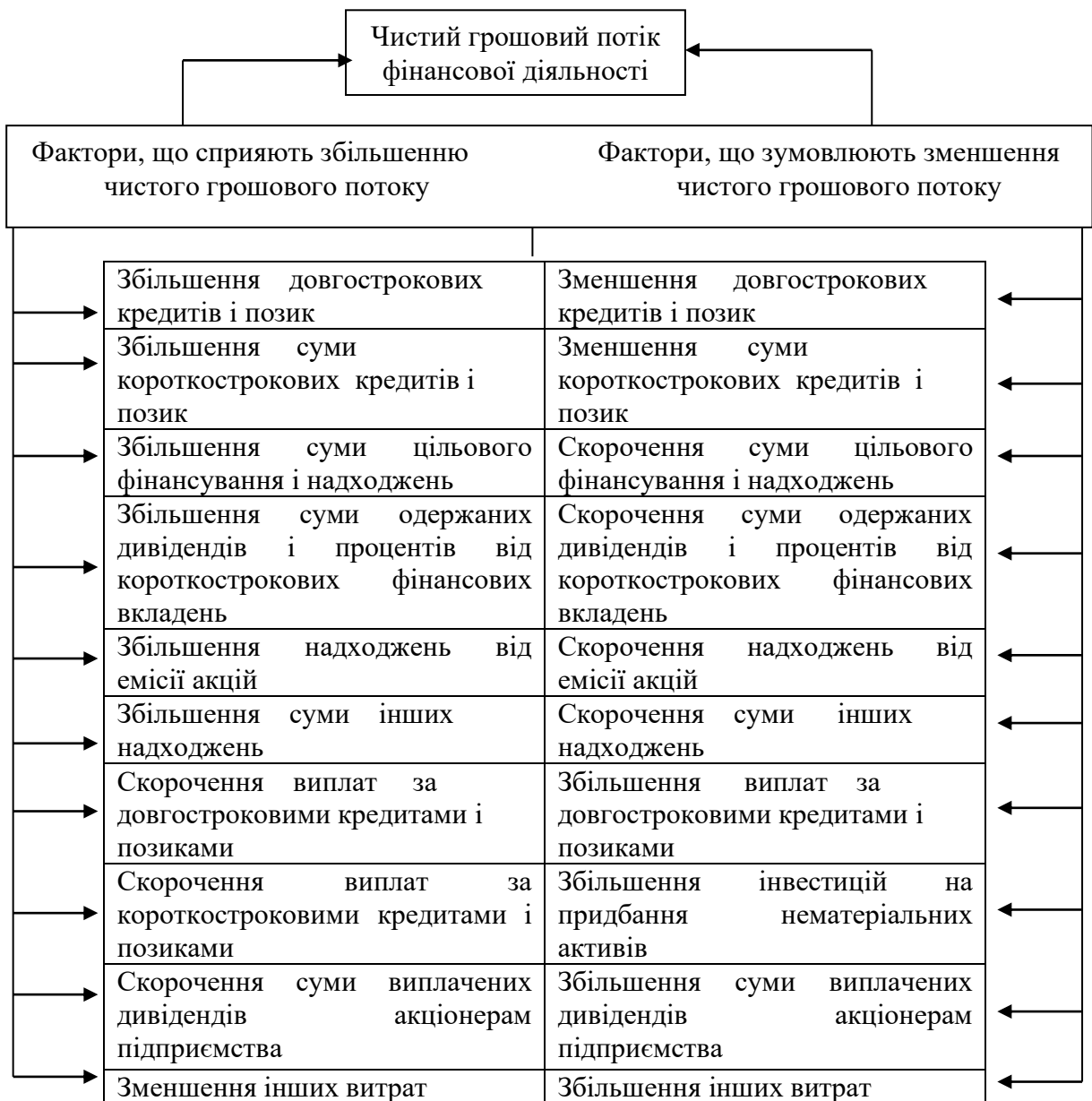

Рисунок 3.4 – Фактори зміни чистого грошового потоку від фінансової діяльності

Також можна відмітити важливість звіту про грошові потоки, оскільки перш ніж прийняти рішення, потенційними інвесторами або кредиторами вивчаються фінансові звіти підприємства, а також особлива увага приділяється Звіту про грошові потоки. Оскільки відповідь на запитання щодо вміння підприємства розпоряджатися коштами дає цей звіт. Інвесторами та кредиторами приділяється ще більша увага планам підприємства щодо використання ним коштів, які вони збираються вкласти. Яким би не був правдивим та продуманим бізнес-план без наявного в ньому плану грошових потоків, серйозний кредитор ніколи не візьме його до уваги.

Також не будемо забувати, що будь-якому підприємству бізнес-план потрібен не тільки тоді, коли йому потрібно щось у когось попросити. Перш за все, бізнес-план потрібен самому підприємству. На кожен рік наперед варто розрахувати фінансову частину, а у випадку початку нової справи тим паче.

Від стану розрахунків, тобто від того, коли саме грошові кошти було отримано чи сплачено, не можуть залежати ні факт отримання доходів, ні факт понесення витрат, а тому, враховуючи це, не залежить і отримання фінансового результату. Отже, порядок визначення величини фінансового результату має бути цілком зрозумілим, що відображається у Формі № 1 «Баланс» і Формі № 2 «Звіт про фінансові результати». Даний порядок ми вже знаємо під назвою методу нарахувань. Коли віддається покупцеві товар в кредит, виручка має бути зареєстрована, оскільки вона незабаром надійде. Разом з цим, маємо записати понесені через отримання саме цих доходів від реалізації (виручки) витрати. Таким чином визначаються прибутки або збитки.

Збільшенням власності є прибуток, зменшенням власності є збиток. Власність та гроші – не одне і те саме, але вартісно вони дійсно вимірюються грошовими одиницями. Практично ніколи у звітному періоді одержаний прибуток не дорівнює сумі залишків на грошових рахунках. Можна отримувати хороші прибутки, але при цьому не одержувати вчасно від

покупців оплати, і, в наслідку, не мати можливості провести розрахунки навіть по тих зобов'язаннях, що виникають як наслідок несення пов'язаних з очікуваними витрат і з вже відображеними доходами. Наведемо інший короткий приклад. До витрат сума заробітної плати може відноситися тоді, коли вона вже зароблена. А тому, на формування фінансового результату обов'язково впливає ця сума, а це говорить про те, що вона не може при складанні Балансу та Звіту про фінансові результати бути не врахованою. Але при цьому, ще не видана сума не може зменшити залишки грошових коштів.

Метою є отримання прибутку, а гроші, в такому випадку виступають засобом її досягнення. Дуже виразно показано Формою №1 «Баланс» як досягнути мету у вигляді збільшення суми власного капіталу. У формі № 2 «Звіт про фінансові результати» цілком вичерпно викладено відомості про те, яким чином отримано такий фінансовий результат і його складові. Для отримання користувачем першої картини ведення бізнес-плану необхідно до Балансу та Звіту про фінансові результати додати Звіт про грошові кошти.

В буквальному перекладі Cash-flow означає готівковий потік. Звіт cash-flow є надзвичайно простим для складаючих його і водночас є надзвичайно важливим для користувачів.

В основі звіту cash-flow лежить касовий метод визначення результатів діяльності. Але не треба його плутати з касовим методом визначення результатів донедавна нам відомим. Вся «касовість» методу полягає тільки у визначенні суми нарахованих витрат на обсяги «касової» реалізації, яке залежало від розмірів питомої ваги витрат на виробництво в загальних обсягах виробництва. Зазначений метод є методом визначення результатів діяльності, за яким виключно за оплатою визначаються і доходи, і витрати, не зважаючи на час фактичного здійснення відповідних операцій. І хоча при визначенні фінансових результатів він не може бути використаний у зв'язку з відсутністю в його основі зв'язку з кінцевим продуктом видатків, які, в свою чергу, важко переоцінити [13, С. 198-202].

З погляду необхідності дуже важливим для підприємства є управління грошовими потоками, а саме:

- здійснення управління оборотними капіталами, тобто проведення оцінки короткострокової потреби в наявних коштах та здійснення управління запасами;
- здійснення планування тимчасових параметрів у вигляді витрат;
- здійснення управління капітальними потребами, тобто здійснення фінансування за рахунок власних або кредитних коштів;
- здійснення управління витратами та, з позиції більш раціонального розподілу ресурсів підприємства в процесі виробництва, їхня оптимізація;
- здійснення управління рівнем економічного зростання.

У зв'язку з управлінням коштами іноді виникають проблеми, які полягають в тому, що фінансові менеджери не володіють всією інформацією щодо джерел грошових надходжень, щодо строків та сум представлених платежів. Часто не відповідають реальним потребам наявні запити про фінанси. Тому, щоб уникнути появи вищевказаних проблем та щоб було ефективним управління коштами і в подальшому це приносило максимальний прибуток, підприємству необхідно здійснювати аналіз грошових потоків. Процес управління грошовими потоками включає в себе:

- ведення обліку руху коштів;
- здійснення аналізу потоків коштів;
- складання бюджету коштів, що має охоплювати основні аспекти при здійсненні управління діяльністю підприємства.

Постійної системи спостереження (моніторингу) за рівномірністю та синхронністю формування додатного і від'ємного грошового потоку потребує процес керування грошовими потоками в розрізі окремих інтервалів звітного періоду, а для цього можна застосовувати графічний метод і спосіб зіставлення динамічних рядів.

Показані в таблиці 3.5 дані наочно можна прослідкувати, коли підприємство має надлишок коштів, а коли відчуває нестачу коштів.

Таблиця 3.5 – Динаміка грошових потоків в 2019 році, тис. грн.

Показник	Місяць											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ДГП	7850	8070	8300	8680	8900	9050	9060	9200	9000	9160	9200	8750
ВГП	7700	7930	8120	8500	8650	8900	9510	9700	9100	8970	8850	8200
ЧГП	150	140	180	180	350	150	-450	-500	-100	+190	+350	+550

Для проведення оцінки ступеню рівномірності формування та синхронності додатного і від'ємного грошового потоку розраховуються наступні показники, а саме: середньоквадратичне відхилення і коефіцієнти варіації та кореляції.

Абсолютне відхилення індивідуальних значень від середньоарифметичного рівня показника показує середньоквадратичне відхилення.

Відносна міра відхилення окремих значень від середнього рівня показника характеризується коефіцієнтом варіації.

У розглянутому прикладі для додатного грошового потоку рівень варіації дорівнює 5,2%, а для від'ємного грошового потоку дорівнює 7,1%. Це є порівняно невеликим від середнього рівня досліджуваних показників коливанням відхилень значень динамічного ряду.

За аналізований період ступінь синхронізації грошових потоків показує коефіцієнт кореляції.

На скільки ближче до одиниці значення коефіцієнта кореляції, на стільки є меншим між значеннями додатних та від'ємних грошових потоків розрив, а з цього виходить, що потоки є синхронізованими за часовими інтервалами. У такій ситуації у періоди перевищення від'ємного грошового потоку над додатним меншим є ризик виникнення дефіциту коштів або у періоди перевищення додатного грошового потоку над від'ємним є ризик виникнення надмірності грошової маси. На нашу думку, для підприємства ні перша, ні друга ситуація є не вигідною: до неплатоспроможності призводить дефіцитний грошовий потік, знецінення коштів в умовах інфляції зумовлює

надлишковий грошовий потік, а це є наслідком зменшення реальної величини власного капіталу. У наведеному прикладі коефіцієнт кореляції (r) дорівнює 0,88, а на підставі цього можна зробити висновок, що додатний і від'ємний грошові потоки за тимчасовими інтервалами досить добре збалансовані на підприємстві, хоча вже в липні-вересні підприємство відчуло дефіцит коштів [1, С. 45-48].

Також може бути розрахована та проаналізована динаміка коефіцієнта ліквідності грошового потоку за формулою 3.7:

$$КЛ_{en} = \frac{ДГП}{ВГП} \quad (3.7)$$

де *ДГП* – сума додатного грошового потоку;

ВГП – сума від'ємного грошового потоку.

Цей коефіцієнт має бути зі значенням, не нижчим від одиниці, щоб забезпечити необхідну ліквідність грошового потоку. Зростанню залишків грошових активів на кінець періоду буде сприяти перевищення рівня одиниці, тобто це сприятиме підвищенню коефіцієнта абсолютної ліквідності підприємства.

3.2 Аналіз інтенсивності й ефективності грошових потоків

Від покращення результатів виробничої та комерційної діяльності підприємства залежить підвищення рівня його платоспроможності. В той же час, від раціональної організації використання фінансових ресурсів підприємством залежить також і надійність фінансового стану. Тому, враховуючи зазначене, в умовах ринкової економіки має здійснюватись не

лише оцінка активів і пасивів балансу підприємства, а також поглиблений щоденний аналіз стану і використання господарських засобів підприємством. Дані управлінського обліку виступають інформаційною базою для такого аналізу.

Як відомо, за допомогою коефіцієнтів ліквідності можна оперативної визначити платоспроможність підприємства. Коефіцієнти ліквідності можуть мати різні назви, але в основному їхня сутність є однаковою і на українських підприємствах, і в зарубіжних компаніях та на фірмах. Підвищення ефективності використання грошових коштів та поліпшення платоспроможності підприємства розглянемо на основних показниках ліквідності, а саме:

1. Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), до якого відносяться коефіцієнти покриття та поточної ліквідності, може дати загальну оцінку платоспроможності підприємства. Він відображає, скільки на одну гривню поточних зобов'язань припадає гривень поточних активів підприємства. Логіку цього показника можна прослідкувати через те, що в основному за рахунок поточних активів підприємство може погашати короткострокові зобов'язання. А тому, підприємство може вважатися ліквідним у разі, якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання. А розмір перевищення, в свою чергу, задається коефіцієнтом покриття. Від галузі і від виду діяльності підприємства залежить значення цього показника. Під впливом наступних факторів може спричинитися скорочення величини коефіцієнта покриття:

- при збільшенні поточних активів;
- при значному зростанні короткострокових зобов'язань.

Щоб з'ясувати причини зміни цього показника, необхідним є проведення аналізу зміни у складі джерел перебування коштів та їхнього відповідного розміщення, порівнюючи це з початком року.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності є коефіцієнтом аналогічним коефіцієнту покриття за смисловим значенням, але при цьому він обраховується для вузького кола поточних активів, коли найменш ліквідну їх

частину виключено з розрахунку, а саме виробничі запаси. Тому необхідно проаналізувати тенденції зміни фактичної ліквідності за певний період щоб оцінити цей показник. Відтак, у випадку, коли коефіцієнт швидкої ліквідності зростає, це в основному пов'язано зі зростанням не виправданої дебіторської заборгованості підприємства, і даний факт свідчатиме про серйозні фінансові проблеми на підприємстві.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, яку саме частину короткострокових позикових зобов'язань можна погасити негайно за необхідності. В практичній діяльності фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності можуть бути значно нижчими, але це ще не дає підстави робити висновок щодо неможливості підприємством здійснити негайне погашення своїх боргів, оскільки майже неможливим є те, що всі кредитори одночасно пред'являть підприємству свої боргові вимоги. Ліквідністю підприємств характеризується також показник маневреності власних оборотних коштів, тобто того капіталу, що функціонує.

Він визначається у вигляді співвідношення між грошовими коштами і капіталом, що функціонує. Цим показником характеризується та частина власних оборотних коштів, що перебуває у формі грошових коштів, які, в свою чергу, мають абсолютну ліквідність. В процесі здійснення свого руху кошти послідовно проходять три стадії кругообігу, а саме: заготівельну, виробничу та збутову стадії.

Якщо складемо тривалість перебування коштів на всіх стадіях кругообігу, отримаємо загальну тривалість операційного циклу (ОЦ), що відображено за допомогою формули 3.8 [5, С. 330-332].

$$\text{ОЦ} = \text{П}_з + \text{П}_{\text{нв}} + \text{П}_{\text{гп}} + \text{П}_{\text{дз}} \quad (3.8)$$

Операційний цикл включає в себе період з моменту надходження придбаних товарно-матеріальних цінностей на склад підприємства до надходження грошових коштів за реалізовану продукцію від покупців, що

показано на рисунку 3.5.

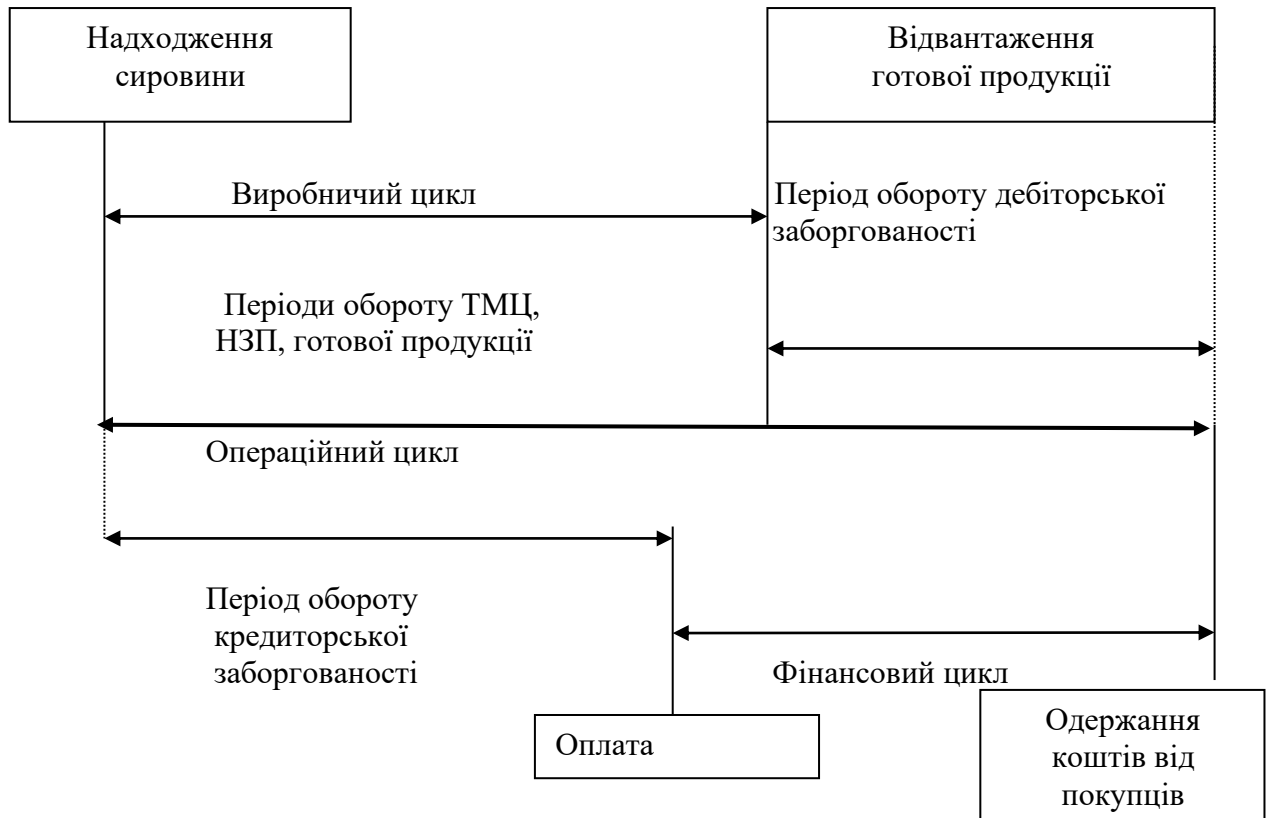

Рисунок 3.5 – Складові операційного і фінансового циклів

Враховуючи то факт, що підприємствами з деяким часовим лагом здійснюється оплата рахунків постачальників, то, в такому випадку, фінансовий цикл, тобто цикл обігу готівки, є меншим за операційний цикл на період кредиторської заборгованості, що обраховується за формулою 3.9:

$$\Phi Ц = П_з + П_{нз} + П_{дз} - П_{кз} \quad (3.9)$$

де $\Phi Ц$ – тривалість фінансового циклу;

$П_{кз}$ – період кредиторської заборгованості.

У процесі здійснення аналізу необхідним є вивчення динаміки

фінансового циклу та його складових, встановлення факту щодо того, на яких стадіях кругообігу відбулося уповільнення оборотності коштів, і розробки заходів, що будуть спрямовані на інтенсивніше використання цих коштів.

Підприємства з метою здійснення оцінки ефективності грошового потоку розраховують та аналізують коефіцієнт ефективності грошового потоку у вигляді відношення суми між чистим прибутком (ЧП) та амортизацією (A_m) до від'ємного грошового потоку (ВГП) відповідно до формули 3.10:

$$E_{en} = \text{ЧП} + A_m / \text{ВГП} \quad (3.10)$$

Або у вигляді відношення між сумою чистого прибутку та амортизацією до середньорічної суми активів підприємства відповідно до формули 3.11:

$$E_{en} = \text{ЧП} + A_m / A_{акт} \quad (3.11)$$

Можна відзначити, що таким чином ці показники характеризують здатність грошового потоку до генерування самофінансового доходу.

Також можна доповнити їхні показники наступними індивідуальними показниками, такими як:

– коефіцієнт рентабельності використання вільного грошового залишку в межах короткострокових фінансових вкладень, тобто це є відношенням між отриманими процентними доходами та сумою короткострокових фінансових вкладень;

– коефіцієнт рентабельності інвестиційних ресурсів, які накопичуються, у межах довгострокових фінансових вкладень, тобто це є

відношенням між отриманим доходом у вигляді дивідендів або відсотків та сумою довгострокових фінансових вкладень тощо [36, С. 325-328].

Отже, за отриманими результатами проведеного аналізу грошових потоків можна зробити наступні висновки по таких питаннях:

- у якому обсязі та з яких джерел підприємством були отримані кошти, і які є основні напрямки відповідних витрат отриманих коштів;
- чи здатне підприємство забезпечити перевищення надходжень коштів над здійсненням платежів в процесі своєї поточної діяльності та наскільки є стабільним подібне перевищення надходжень;
- чи спроможне підприємство здійснювати платіжні операції за своїми поточними зобов'язаннями;
- чи достатнім є отриманий підприємством прибуток для задоволення поточних потреб в грошах даного підприємства;
- чи достатня кількість власних коштів у підприємства для здійснення інвестиційної діяльності;
- чим можна пояснити різницю між величиною отриманого прибутку та обсягом коштів.

3.3 Шляхи оптимізації грошових коштів

З метою досягнення збалансованості грошових потоків, досягнення синхронізації та зростання чистого грошового потоку оптимізацію грошових потоків в процесі здійснення аналізу завершують шляхом вибору найкращих форм їхньої організації в межах підприємства разом з веденням обліку внутрішніх та зовнішніх факторів.

В першу чергу необхідним є досягнення збалансованості обсягів додатного та від'ємного потоків коштів, тому що і дефіцит, і надлишок грошових ресурсів можуть негативно впливати на результати здійснення

господарської діяльності підприємством.

Ліквідність та рівень платоспроможності підприємства знижуються при дефіцитному грошовому потоці, а це спричиняє зростання простроченої заборгованості підприємством перед банківськими кредитами, постачальниками, персоналом щодо оплати праці.

Унаслідок інфляції втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів при надлишковому грошовому потоці, а також через простій коштів уповільнюється оборотність капіталу, у зв'язку із втраченою вигодою від здійснення в операційному чи інвестиційному процесі прибуткового розміщення коштів втрачається частина потенційного доходу.

Щоб в короткостроковому періоді досягнути збалансованості дефіцитного грошового потоку, для прискорення залучення коштів і уповільнення їхніх виплат розробляються певні заходи.

А враховуючи те, що підвищуючи рівень абсолютної платоспроможності підприємства, ці заходи можуть у майбутньому створювати проблеми дефіцитності грошових потоків в короткостроковому періоді, то, на нашу думку, паралельно мають бути розроблені заходи для здійснення збалансованості дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді.

Здебільшого з активізацією інвестиційної діяльності підприємства пов'язані способи оптимізації надлишкового грошового потоку, а ця діяльність в свою чергу, спрямована на:

- дострокове погашення довгострокових банківських кредитів;
- збільшення обсягів фінансових інвестицій;
- збільшення обсягів реальних інвестицій.

Синхронізацію грошових потоків має бути спрямовано на усунення сезонних і циклічних розходжень у формуванні позитивних та негативних грошових потоків, а також її має бути спрямовано на оптимізацію середніх залишків готівки. З метою забезпечення збалансованості дефіцитного грошового потоку ми пропонуємо наступні заходи короткострокового

характеру, що показано на рисунку 3.6.

Заходи з прискорення залучення коштів		Заходи з уповільнення виплат коштів	
→	передоплати за продукцію, що має великий попит на ринку	постачальниками строків надання підприємству товарного кредиту	←
→	Скорочення строків надання товарного кредиту покупцям	Використання флоуту (періоду проходження виписаних платіжних документів до оплати їх) для уповільнення інкасації власних платіжних документів	←
→	Збільшення розміру цінових знижок для реалізації продукції за готівку	Придбання довгострокових активів на умовах лізингу	←
→	Прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості	Реструктуризація одержаних кредитів шляхом переведення короткострокових у довгострокові	←
→	Використання сучасних форм реінвестування дебіторської заборгованості (обліку векселів, факторингу, форфейтингу)		

Рисунок 3.6 – Заходи короткострокового характеру для збалансованості дефіцитного грошового потоку

На наш погляд, заключним етапом оптимізації грошових потоків є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підприємство підвищенням рівня самофінансування та знизить залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Ми впевнені, що за рахунок нижче визначених заходів можна забезпечити збільшення суми чистого грошового потоку, а саме:

- зниження рівня змінних витрат підприємства;
- зменшення суми постійних витрат;
- застосування на підприємстві методу прискореної амортизації;
- проведення на підприємстві ефективної податкової політики;
- здійснення продажу запасів, невикористовуваних видів основних засобів та нематеріальних активів;
- з метою повного і вчасного стягнення штрафних санкцій та дебіторської заборгованості посилення претензійної роботи підприємства.

Результати оптимізації грошових потоків, на нашу думку, мають бути

відображеними у фінансовому плані підприємства на рік, але з розбивкою на квартали та місяці.

Для збалансованості дефіцитного грошового потоку пропонуємо наступні заходи довгострокового характеру, що зображено на рисунку 3.7.

Додаткова емісія акцій	Зниження суми постійних витрат підприємства
Додатковий випуск облігаційної позики	Скорочення обсягу реальних інвестицій
Залучення довгострокових кредитів	Скорочення обсягу фінансових інвестицій
Залучення стратегічних інвесторів	
Продаж частини довгострокових фінансових вкладень	Передача в муніципальну власність об'єктів соцкультпобуту
Продаж або здача в оренду основних засобів невикористовуваних видів	

Рисунок 3.7 – Заходи довгострокового характеру для збалансованості дефіцитного грошового потоку

З метою оперативного керування додатними та від'ємними грошовими потоками пропонуємо скласти платіжний календар, тобто план здійснення платежів точної дати, в якому, з одного боку, має бути відображено графік надходження від усіх видів діяльності коштів протягом прогнозного періоду (це 5, 10, 15 або 30 днів), а, з іншого – графік майбутніх платежів, тобто податків, заробітної плати, погашення кредитів і процентів за ними, формування запасів тощо. Ми впевнені, що платіжний календар дасть можливість здійснювати оперативний контроль за надходженнями і витратами коштів фінансовими службами підприємства, а також вчасно фіксувати зміну фінансової ситуації та вчасно вживати коригувальних заходів з метою забезпечення стабільної платоспроможності підприємства і синхронізації додатного та від'ємного грошових потоків.

ВИСНОВКИ

В ході проведеної роботи над кваліфікаційним дослідженням ми зробили наступні висновки.

Макроекономічне явище таке, як грошовий оборот, необхідно відрізнити від обороту грошей у межах кругообігу окремого індивідуального капіталу, тобто на мікроекономічному рівні. В останньому випадку гроші виступають як одна із функціональних форм капіталу, його складовим елементом та елементом багатства, яке знаходиться у володінні власника цього індивідуального капіталу. У такому випадку гроші виступають як капітал, а також вони для себе вимагають відповідну норму прибутку (доходу), як це відбувається відповідно до інших форм капіталу. Чим більша маса грошей є у власності даного індивідуального економічного суб'єкта, тим він є багатшим, тим самим збільшуються його можливості «заробити» прибуток чи дохід.

Переважно за рахунок наявної в обороті грошової маси, тобто тих грошей, що знаходяться в розпорядженні окремих економічних суб'єктів, також обслуговується сукупний грошовий оборот. У внутрішній елемент цього обороту перетворюється грошовий ринок, який з метою прискорення обігу і найповнішого забезпечення потреб обороту в грошах у межах наявної маси, забезпечує її перерозподіл. Еластичність грошового обороту значно посилюється завдяки грошовому ринку, також зростає здатність даної маси грошей обслуговувати зростаючі обсяги оборотів.

Процес суспільного відтворення внутрішньо обумовлює грошовий оборот, а це, в свою чергу, визначає його сутнісну єдність та безперервність, що можна віднести до конституційних ознак грошового обороту. Для практики управління та використання грошового обороту має важливе значення таке положення. На практиці на шляху грошових потоків не повинно допускатися як зведення непереборних перепон, так і непрохідних

ланок між окремими грошовими потоками.

Шляхом застосування механізму урівноваження чистого імпорту шляхом притоку грошових коштів із зовні та чистого експорту шляхом відпливу за межі внутрішнього ринку грошових коштів, буде досягнуто збалансування грошових потоків, які зв'язують зі світовим ринком національну економіку і, в тому числі, досягається збалансування всього грошового обороту в межах країни. Нормальне функціонування грошового обороту, а отже його збалансування, забезпечується шляхом вирівнювання двох ключових потоків таких, як національний дохід та реалізація національного продукту. Між зазначеними потоками існує внутрішній взаємозв'язок, що обумовлений єдністю процесу суспільного відтворення, а це, в свою чергу, створює для їх вирівнювання об'єктивну основу. Дана обставина в процесі розподілу та використання національного доходу викликає формування двох видів грошових потоків, які можна назвати потоками втрат і потоками ін'єкцій відносно національного доходу.

Управління за надходженням та витрачанням коштів відбувається шляхом синхронізації грошових потоків, прискорення погашення дебіторської заборгованості, тимчасового інвестування у цінні папери грошових коштів, які в свою чергу можна легко реалізувати, здійснення контролю за витратами. Грошові кошти підприємств можуть зберігатися на рахунках банківських установах або в касі підприємства у вигляді готівки. Лише в межах встановлених лімітів залишку готівка може зберігатись в касі. В касі кожного підприємства ліміт залишку готівки є головним показником здійснення контролю та регулювання обігу готівки, він є граничною сумою грошових коштів, що може перебувати в касі на підприємстві. Здійснення ефективного управління залишками грошових коштів на поточних рахунках полягає в забезпеченні грошовими коштами процесу виконання поточних операцій, здійсненні підтримки необхідного резерву коштів для виконання непередбачуваних платежів, тобто в якості заходу передбачливості, і в підтримці наявних коштів в ліквідній формі, а також в триманні можливості

заробити додаткові прибутки, приймаючи при цьому участь в незапланованих фінансових операціях, таких як, наприклад, проведення фінансових операцій на фінансовому ринку.

Перебуваючи на поточному рахунку грошові кошти практично не приносять доходу, оскільки з їхнім збільшенням збільшуються і втрати доходів від інвестицій, але при цьому водночас підвищується ліквідність. Саме тому у якості плати за підвищення ліквідності розглядаються втрати доходів від більш вигідних вкладень. Відповідно до законодавства нашої держави всі підприємства, установи, організації та об'єднання, незважаючи на організаційно-правові форми та сфери їхньої діяльності, зобов'язуються зберігати вільні грошові кошти на різного характеру поточних рахунках в банківських установах.

Платоспроможність і ліквідність підприємства безпосередньо залежать від обсягів та швидкості здійснення руху грошового обігу, а також ефективності керування цим рухом. Тому аналіз грошових потоків виступає в якості основи для проведення оцінки та прогнозування платоспроможності певного підприємства, і дає можливість оцінити його фінансовий стан об'єктивніше. Нами запропоновано проведення аналізу грошових потоків в цілому по підприємству, а також при цьому аналізі враховувати основні види господарської діяльності даного підприємства і центри відповідальності.

У роботі подана пропозиція щодо спроможності досягнення збалансованості обсягу додатного та обсягу від'ємного потоків коштів, тому що як дефіцит, так і надлишок грошових ресурсів впливають на результати господарської діяльності підприємства негативно. Ліквідність та рівень платоспроможності підприємства знижуються при дефіцитному грошовому потоці, а це спричиняє зростання простроченої заборгованості підприємством перед банківськими кредитами, постачальниками, персоналом щодо оплати праці. Унаслідок інфляції втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів при надлишковому грошовому потоці, а також через простій коштів уповільнюється оборотність капіталу, у зв'язку із

втраченою вигодою від здійснення в операційному чи інвестиційному процесі прибуткового розміщення коштів втрачається частина потенційного доходу.

Синхронізацію грошових потоків має бути спрямовано на усунення сезонних і циклічних розходжень у формуванні позитивних та негативних грошових потоків, а також її має бути спрямовано на оптимізацію середніх залишків готівки. На наш погляд, забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підприємство підвищенням рівня самофінансування та знизить залежність від зовнішніх джерел фінансування.

З метою оперативного керування додатними та від'ємними грошовими потоками пропонуємо скласти платіжний календар, тобто план здійснення платежів точної дати. Який дасть можливість здійснювати оперативний контроль за надходженнями і витратами коштів фінансовими службами підприємства, а також вчасно фіксувати зміну фінансової ситуації та вчасно вживати коригувальних заходів з метою забезпечення стабільної платоспроможності підприємства і синхронізації додатного та від'ємного грошових потоків.

Також під час дослідження було отримано такі наукові результати, що мають наукову новизну.

Було уточнено тлумачення поняття «грошовий оборот», що у суспільному відтворенні являє собою процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин.

Також була доповнена інтерпретація категорії «грошові кошти», тобто це доходи та надходження ресурсів, що виражені в готівковій та безготівковій грошовій формах, що постійно беруть участь у господарській діяльності організації/підприємства/установи та можуть виражатись у формах грошових купюр, цінних паперів, «безготівкових грошей», платіжних та грошових документів.

Було розроблено схему етапів обігу грошових коштів на підприємстві,

що дало можливість для скорочення операційного і фінансового циклів відслідкувати взаємозв'язок між придбанням сировини, продажем готової продукції та отриманням виплат за неї.

З метою удосконалення інформаційної бази для прийняття рішень щодо розвитку підприємства для здійснення збалансованості надходжень та витрат грошових коштів, а також прискорення їх обороту, було запропоновано етапи планування грошових коштів підприємства.

Для збалансованості дефіцитного грошового потоку було удосконалено заходи короткострокового та довгострокового характеру, що зможе забезпечити умови максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого може забезпечити підприємство підвищенням рівня самофінансування та знизить залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на практиці застосування запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку грошових коштів і здійснення розрахунків в сучасних умовах господарювання, а також своєчасне отримання та проведення аналізу необхідної інформації керівництвом.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алексеєнко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. Економічний словник : банківська справа, фондовий ринок. Київ : Видавничий будинок «Максимум» 2010. 87 с.
2. Арістова А. Особливості кредитування банками фізичних осіб. *Вісник НБУ*. 2015. № 2. С. 49-50.
3. Атамас П.И. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. Центр учбової літератури, 2015. 392 с.
4. Баканів М.І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Кондор, 2010. 296 с.
5. Бакун П. Методика моделювання обсягу активів комерційного банку. *Банківська справа*. 2003. № 3. С. 50-56.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир : ПП «Рута». 2006. 234 с.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Практикум : збірник задач і вправ. Житомир : ЖІТІ. 2008. 511 с.
8. Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку: в 2-х частинах. Ч. I : навч. посіб. Житомир : ПП «Рута», 2001. 512 с.
9. Бутинець Т.А., Чижевська Л.В., Береза С.Л. Бухгалтерський облік Житомир : ЖІТІ. 2008. 672 с.
10. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / за редакцією Р.Л. Хом`яка. Львів : Національний університет «Львівська політехніка». 2010. 820 с.
11. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : навч.-практ. посіб. / за ред. С.Ф. Голова. Дніпропетровськ : Баланс-клуб. 2011. 187 с.
12. Бухгалтерський словник / за ред. проф. Бутиця Ф.Ф. Житомир : ПП «Рута». 2001. 224 с.
13. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів

спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів ; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : ПП «Рута». 2005. 756 с.

14. Васюренко О.В. Банківський менеджмент : посібник. Київ : Видавничий центр «Академія». 2011. 156 с.

15. Гадзевич О. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Луцьк, 2007. 159 с.

16. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ, 2010. 247 с.

17. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку. *Центр учбової літератури*. 2007. URL : <https://www.twirpx.com/file/262483/> (дата звернення 24.10.2020).

18. Голов С.Ф. Фінансовий облік : підручник: Лібра, 2016. 976 с.

19. Грабова Н.М., Добровський В.М. Бухгалтерський облік на виробничих і торговельних підприємствах : навч. посіб. для студентів вузів Київ : А.С.К. 2009. 624 с.

20. Грабова Н.М., Кривонос Ю.Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках : практ. посіб. з коментарями Київ : А.С.К. 2009. 416 с.

21. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2009. 272 с.

22. Гроші та кредит : підручник. / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. Київ : КНЕУ. 2009. 598 с.

23. Гудзь Н. В., Денчук Р. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ, 2016. с. 89.

24. Дацій О.І. Економіка підприємства : навч. посіб. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ». 2011. 224 с.

25. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. Київ: Знання, 2007. с. 327.

26. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. Київ : А.С.К. 2010. 848 с.

27. Завгородній В.П. Податки та податковий контроль в Україні. Київ : А.С.К., 2011. 639 с.
28. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. Київ : Т-во «Знання» КОО. 2009. С. 158.
29. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. с. 114.
30. Про безготівкові розрахунки в національній валюті України Інструкція затв. постановою Правління НБУ від 29 березня 2001 року № 135 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (дата звернення: 20.09.2020).
31. Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті Інструкція затв. постановою Правління НБУ від 18.12.1998 № 527 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03> (дата звернення: 20.09.2020).
32. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом МФУ від 30.11.99 р. №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 20.09.2020).
33. Камінська Т. Г. Первинна облікова документація та її інформативні властивості. *Економіка АПК*. 2008. № 12. С. 112-117.
34. Карпушенко М. Ю. Організація обліку : навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2011. 54 с.
35. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України : підручник. Київ : КНЕУ. 2011. 636 с.
36. Кравчук Г.Т. Інформаційні системи і технології в банківській сфері. Львів : Львівський банківський інститут НБУ. 2009. 135 с.
37. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : КНЕУ. 2009. 378 с.
38. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Товариство «Знання». 2010. 215 с.
39. Ленъ В.С. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. Центр

навчальної літератури, 2017. 696 с.

40. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : ЦНЛ. 2008. 626 с.

41. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2008. 524 с.

42. Ловінська Л.Г. Бухгалтерський облік: навч. посіб. КНЕУ, 2017. 370 с.

43. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 311 с.

44. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік : підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит»/ Одеса : ОНЕУ, 2018. 670 с.

45. Мельник Т. Г., Корінцева О. І. Економіка підприємства : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2016. с. 26.

46. Мних Є. В. Економічний аналіз: навч. посіб. Львів : Україна, 2011. 144 с.

47. Мочерний С. В. Економічна теорія : посібник. Київ : Видавничий центр «Академія». 2003. 84 с.

48. Овсюк Н. В. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. № 5. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3003/40.pdf?sequence> (дата звернення 17.09.2020).

49. Партин Г.О. Управлінський облік: навч. посіб. 2-ге вид. випр. і доп. Партин Г.О., Загородній А.Г.: Знання, 2017. 303 с.

50. Пітер Етрілл. Фінансовий менеджмент та управлінський облік: пер. з англ. Іонов В.: Альпіна Паблішер, 2015. 185-223 с.

51. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.10.2020).

52. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення:

15.10.2020).

53. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 18.10.2020).

54. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2016. 628 с.

55. Рындя А. Своя политика в учете. *Налоги и бухгалтерский учет*. 2011. № 100. С. 23-28.

56. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання. 2008. 654 с.

57. Сопко В.Д. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2010. 576 с.

58. Стоун Д. Бухгалтерський облік та фінансовий аналіз: Сирин, 2017. 302 с.

59. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник. Київ : А.С.К. 2009. 784 с.

60. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 3-тє вид., допов. і перероб.: Алерта, 2017. 926 с.

61. Ткаченко Н.М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку. Київ : А.С.К. 2011. 348 с.

62. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : підручник. Київ: Знання, 2007. 263 с.

63. Утенкова К.О. Аудит : навч. посіб. з грифом МОН, МАП.: Алерта, 2017. 408 с.

64. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник: Центр учбової літератури, 2017. 566 с.

65. Шон Махоні. Бухгалтерський облік : підручник, пер. з англ. Іонов В.: Oxford, 2017. 106-255 с.

66. Danos, Paul P. Study guide for use with introduction to financial accounting Burr Ridge, Illinois : Irwin,. 1994. 236 p.

67. Edmonds, Thomas P. Fundamental managerial accounting concepts.

Boston : Irwin : McGraw-Hill. 2000. 623 p.

68. Hoyle, Joe B.. SFAS 141 & 142 update for use with Advanced accounting New York : McGraw-Hill. Irwin, 2001. 19 p.

69. Quantitative methods in accounting and finance / ed. R. Motoryn, E. Nowak. Kyiv : Ukrainian State University of Economics and Finance. 2007. 125 p.

70. Wild, John J. Study guide for use with financial accounting. Boston : McGraw-Hill. Irwin. 2000. 396 p.

ДОДАТОК А

Основні види банківських рахунків

Вид рахунку	Зміст
Поточний	Рахунок, який відкривається в уповноважених установах банків підприємствами усіх видів і форм власності, а також їх відокремленими підрозділами для зберігання грошових коштів та здійснення усіх видів операцій за цими рахунками відповідно до чинного законодавства України як в національній, так і в іноземній валюті
Акредитив	<p>Рахунок, з якого банк за дорученням свого клієнта виконує платіж третій особі (бенефіціару) за поставлені товари, виконані роботи і надані послуги. Акредитив – це умовне грошове зобов’язання банку, яке видається ним за дорученням клієнта на користь його контрагента за договором, згідно з яким банк, який відкрив акредитив (банк-емітент), може провести постачальнику платіж або надати повноваження іншому банку виконувати такі платежі за умови надання їм документів, передбачених в акредитиві, і при виконанні інших умов акредитиву. Зазвичай використовується для підвищення гарантованості оплати покупцем своїх зобов’язань.</p> <p>Існують дві форми акредитиву: відкличний і безвідкличний. Покритими вважаються акредитиви, при відкритті яких банк-емітент перераховує власні кошти платника чи наданий йому кредит в розпорядження банку-постачальника (виконуючий банк) на окремий рахунок “Акредитиву” на весь термін дії зобов’язань банку-емітента. Непокритим вважається акредитив, оплата за яким (якщо тимчасово не має коштів на рахунку платника) гарантує банком-емітентом за рахунок банківського кредиту</p>
Валютний	Рахунок, який відкривається для зберігання грошових коштів в іноземній валюті
Депозитний	Рахунок, на якому здійснюються операції за депозитним договором (крім розрахункових і видачі готівки)
Картковий	Банківський рахунок, на якому проводяться операції за платіжними картками. Відноситься до поточних рахунків і відкривається клієнтам установ банків на умовах договору про відкриття картрахунку та здійснення операцій із застосуванням платіжних карток. Картковий рахунок можна відкривати і в іноземній валюті
Кредитний	Рахунок, на якому проводиться отримання кредитних ресурсів та їх використання
Тимчасовий	Рахунок, який відкривається для зарахування коштів з метою формування статутного капіталу та забезпечення спільної діяльності за участі іноземних інвесторів

ДОДАТОК Б

Облік грошових коштів у касі та інших коштів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Одержано готівку в погашення: - довгострокової заборгованості	30 "Каса"	16 "Довгострокова дебіторська заборгованість"
	- одержаних раніше векселів	30 "Каса"	34 "Короткострокові векселі одержані"
	- заборгованості від покупців в оплату раніше відвантаженої продукції, товарів, послуг	30 "Каса"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"
	- винної особи, підзвітних осіб, працівників в погашення раніше виданих безвідсоткових позик	30 "Каса"	37 "Розрахунки з різними дебіторами"
2	Передано гроші з операційної каси в касу підприємства	30 "Каса"	30 "Каса"
3	Одержано кошти з банку в касу	30 "Каса"	31 "Рахунки в банках"
4	Перераховано гроші для придбання або продажу іноземної валюти	33 "Інші кошти"	31 "Рахунки в банках"
5	Внесено готівку учасником споживчого товариства	30 "Каса"	41 "Пайовий капітал"
6	Погашено заборгованість засновників (учасників) за внесками до статутного капіталу	30 "Каса"	46 "Неоплачений капітал"
7	Отримано готівкою цільове фінансування з бюджету	30 "Каса"	48 "Цільове фінансування і цільові надходження"
8	Одержано в касу: - довгострокову позику	30 "Каса"	50 Довгострокові позики"
	- фінансову допомогу на зворотній основі	30 "Каса"	35 "Інші довгострокові зобов'язання"
	- короткострокову позику банку	30 "Каса"	60 Короткострокові позики"
	- кошти від наймачів квартир чи орендарів нежитлових приміщень	30 "Каса"	68 Розрахунки за іншими операціями"
9	Повернуто зарплату, надлишково видану працівникам	30 "Каса"	66 Розрахунки з оплати праці"
10	Одержано готівкою: - виручку від продажу товарів у роздрібній торгівлі	30 "Каса"	70 Доходи від реалізації"

Продовження Додатку Б

	- штрафи, пені, неустойки за невиконання господарських договорів	30 "Каса"	71 "Інший операційний дохід"
	- дивіденди від інших підприємств	30 "Каса"	73 "Інші фінансові доходи"
	- виручку від реалізації необоротних активів	30 "Каса"	74 "Інші доходи"
	- надзвичайні доходи готівкою	30 "Каса"	75 "Надзвичайні доходи"
11	Оплачено готівкою витрати на монтаж або ремонт основних засобів	15 "Капітальні інвестиції"	30 "Каса", 33 "Інші кошти"
12	Передано гроші з каси до банку	31 "Рахунки в банках"	30 "Каса"
13	Зараховано на поточний рахунок виручку, що була у інкасатора	31 "Рахунки в банках"	33 "Інші кошти"
14	Передано гроші інкасатору	33 "Інші кошти"	30 "Каса"
15	Видано готівкою безвідсоткову позику працівнику; видано в підзвіт; виплачено аліменти	37 "Розрахунки з різними дебіторами"	30 "Каса"
16	Проведено передоплату за газети та журнали	39 "Витрати майбутніх періодів"	30 "Каса"
17	Викуплено підприємством акції власної емісії	45 "Вилучений капітал"	30 "Каса"
18	Погашено готівкою: - заборгованість за раніше виданим векселем	51 "Довгострокові векселі видані", 62 "Короткострокові векселі видані"	30 "Каса"
	- короткострокову позику банку	60 "Короткострокові позики"	30 "Каса"
	- поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями"	30 "Каса"
	- заборгованість перед постачальниками та підрядниками	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	30 "Каса"
	- заборгованість перед фондами соціального страхування та Пенсійним фондом	65 "Розрахунки за страхуванням"	
19	Виплачено заробітну плату працівникам підприємства	66 "Розрахунки з оплати праці"	30 "Каса"
20	Видано працівникам проїзні квитки в рахунок заробітної плати	66 "Розрахунки з оплати праці"	33 "Інші кошти"
21	Виплачено дивіденди засновникам	67 "Розрахунки з учасниками"	30 "Каса"

Продовження Додатку Б

22	Погашено готівкою заборгованість перед іншими кредиторами	68 "Розрахунки за іншими операціями"	30 "Каса"
23	Оплачено готівкою витрати на малих підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	84 "Інші операційні витрати", 85 "Інші затрати"	30 "Каса", 33 "Інші кошти"
24	Оплачено готівкою (грошовими документами) витрати на підприємствах, які не використовують рахунки класу 8	91 "Загальнови-робничі витрати", 92 "Адміністра-тивні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 97 "Інші витрати", 99 "Надзвичайні витрати"	30 "Каса", 33 "Інші кошти"

ДОДАТОК В

Відображення руху грошових коштів в банках

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	
1	Погашено дебітором довгострокову заборгованість	31 "Рахунки в банках"	16 "Довгострокова Дебіторська заборгованість"	
2	Передано готівку із каси в банк	31 "Рахунки в банках"	30 "Каса"	
3	Оплачено покупцями раніше одержані товари, роботи, послуги, продукцію	31 "Рахунки в банках"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	
4	Перепродані акції власної емісії	31 "Рахунки в банках"	45 "Вилучений капітал"	
5	Одержано кошти цільового фінансування на будівництво із зовнішніх джерел (бюджет, різні позабюджетні та міжгалузеві фонди)	31 "Рахунки в банках"	48 "Цільове фінансування і цільові надходження"	
6	Одержано довгострокову позику банку на поточний рахунок	31 "Рахунки в банках"	50 "Довгострокові позики"	
7	Одержано фінансову допомогу на зворотній основі	31 "Рахунки в банках"	55 "Інші довгострокові зобов'язання"	
8	Одержано короткострокову позику банку	31 "Рахунки в банках"	60 "Короткострокові позики"	
9	Повернуто з бюджету на рахунок підприємства грошові кошти	31 "Рахунки в банках"	64 "Розрахунки за податками й платежами"	
10	Повернуто кошти з фондів соціального страхування на рахунок підприємства	31 "Рахунки в банках"	65 "Розрахунки за страхуванням"	
11	Одержано доходи майбутніх періодів	31 "Рахунки в банках"	69 "Доходи майбутніх періодів"	
12	Зараховано на рахунок у банку:	31 "Рахунки в банках"	70 "Доходи від реалізації"	
	- виручку від реалізації продукції		71 "Інший операційний дохід"	
	- дохід від реалізації виробничих запасів. МПП			
	- дохід від спільної діяльності			72 "Доходи від участі в капіталі"
	- суми отриманих дивідендів			73 "Інші фінансові доходи"
- дохід від реалізації основних засобів	74 "Інші доходи"			
13	Отримано суми страхового відшкодування від страхової організації	31 "Рахунки в банках"	75 "Надзвичайні доходи"	

Продовження Додатку В

14	Придбано довгострокові інвестиції (акції, облігації інших підприємств)	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"	31 "Рахунки в банках"
15	Передано гроші з банку в касу	30 "Каса"	31 "Рахунки в банках"
16	Депоновано гроші на лімітовану чекову книжку, виставлений акредитив	313 "Інші рахунки в банку в національній валюті"	31 "Рахунки в банках"
17	Перераховано гроші для придбання іноземної валюти	33 "Інші кошти"	31 "Рахунки в банках"
18	Повернуто передоплату покупцям	36 "Розрахунки з покупцями та замовники"	31 "Рахунки в банках"
19	Проведено передоплату постачальникам	371 "Розрахунки за виданими авансами"	31 "Рахунки в банках"
20	Викуплено акції власної емісії у акціонерів	45 "Вилучений капітал" 48 "Цільове	31 "Рахунки в банках" 31 "Рахунки в банках"
21	Використано кошти цільового фінансування	фінансування і цільові надходження"	
22	Повернуто банку довгострокову позику	50 "Довгострокові позики"	31 "Рахунки в банках"
23	Погашено за рахунок коштів банку:	51 "Довгострокові векселі видані",	31 "Рахунки в банках"
	- заборгованість за раніше виданим векселем	62 "Коротко-строкові векселі видані"	
	- заборгованість по зобов'язаннях за облігаціями	52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"	
	- довгострокову заборгованість перед орендодавцем з оренди	53 "Довгострокові зобов'язання з оренди"	
	- довгострокові зобов'язання перед різними кредиторами	55 "Інші довгострокові зобов'язання"	
- короткострокову позику банку	60 "Коротко-строкові позики"		
24	Проведено розрахунки з постачальниками, іншими кредиторами за раніше надані послуги	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", 68 "Розрахунки за іншими операціями"	31 "Рахунки в банках"

Продовження Додатку В

25	Погашено заборгованість перед бюджетом	64 "Розрахунки з податками й платежами"	31 "Рахунки в банках"
26	Сплачено збори до фондів соціального страхування	65 "Розрахунки за страхуванням"	31 "Рахунки в банках"
27	Перераховано суми заробітної плати на особисті рахунки працівників	66 "Розрахунки з оплати праці"	31 "Рахунки в банках"
28	Перераховано дивіденди учасникам	67 "Розрахунки з учасниками"	31 "Рахунки в банках"
29	Оплачено витрати грошовими коштами з поточного рахунку	91 "Загально-виробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 97 "Інші витрати", 99 "Надзвичайні витрати"	31 "Рахунки в банках"

ДОДАТОК Д

Баланс (звіт про фінансовий стан) станом на 31.12.2019

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи		1,0	1,0
Нематеріальні активи	1000	1,0	
первісна вартість	1001	17,0	17,0
накопичена амортизація	1002	16,0	16,0
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	15067,0	17044,0
первісна вартість	1011	20032,0	22660,0
знос	1012	4965,0	5616,0
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	15068,0	17045,0
II. Оборотні активи			3802,0
Запаси	1100	3979,0	
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8290,0	11789,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	3067,0	3447,0
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2584,0	4195,0
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	11316,0	7089,0
Витрати майбутніх періодів	1170	64,0	57,0
Інші оборотні активи	1190	3006,0	3016,0
Усього за розділом II	1195	32242,0	33338,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	47310,0	50383,0

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			400,0
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	400,0	
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	22512,0	23132,0
Неоплачений капітал	1425	( )	( )
Вилучений капітал	1430	( )	( )
Усього за розділом I	1495	22912,0	23532,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510	2794,0	2282,0
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	2794,0	2282,0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			1454,0
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	7937,0	7731,0
розрахунками з бюджетом	1620	403,0	591,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	42,0	519,0
розрахунками зі страхування	1625		73,0
розрахунками з оплати праці	1630		341,0
Поточні забезпечення	1660	840,0	950,0
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	12444,0	13429,0
Усього за розділом III	1695	21604,0	24569,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	47310,0	50383,0

Керівник

Головний бухгалтер